

cennam, si illa, quæ iam dixi nō sufficiunt. Hoc autem qd aliquis possit dicere contra hoc, quomodo posuit numerum, ex quo est per operationem intellectus, in prædicamento quantitaris, iam solutum est in eis, quæ notauit vobis iam ex media sua expositione. dictum enim est, qd in prædictis locis loquitur de rebus, sicut qd ipsæ sunt sanos & magis notæ vobis, non in se. vnde in quantitate etiam ponitur præteritum temporis, & ipsum non est nisi per operationem intellectus, & quæ dicta sunt de vno, & de ente, seu esse à Commentatore: est scientia Philosophi expressa in Decimo Metaphy. textu commentarii octauo, & maxime sicut traductio latinā, in arabica enim non ita manifestum est, quamuis quasi idem dicunt: & vide Duodecimo Metaphysicæ. textu commentarii. 19. dictum Philosophi, qm inuenitur extra substantiam &c. quamuis non sit totaliter ad propositum. & vide etiam de analogia istorum. Commentum. 19. & 20. & 21. 12. & 10. Secūdi, & intelligence rationes Philosophi & Commentatoris illic bene, sicut in Octauo Nono Decimi Libri, & hæc sufficiunt. Illa autem, quæ dicunt quidam latini contra Commentatorem in istis, nihil sunt, & omnia facilius franguntur intelligentibus distinctiones horum nominum bene, & ea quæ insunt vnicuique significationibus istorum. Vnde sciendum, qd esse, sicut modum loquendi Commentatoris, dupliciter ad propositum accipitur tātum. Vno modo pro esse, quod idem est qd ens, quod est tanquam genus decem prædicamentorum. Alio vero modo, si est synonymum, ut dictum est primo modo &c. id est, qd res differunt tantum modo quodam, quia res non connotant existentiam actualem vel potentialem, esse autem sic, sicut vel actualem vel potentialem, & diuiditur ad substantiam & accidens & in actum & potentiam, cui opponitur priuatio: & sicut istum modum intelligitur quæstio Philosophi Primo Physicorum, cum autem dicimus substantiam esse, intelligitur sicut alium modum, sicut ut est synonymum vero: aliter esset aliqua nugatio, cum autem dicimus substantia habet esse per se, seu est ens per se existens, accipitur ly esse seu ly ens per id quod est tanquam genus, & talis descriptio aliqui qualiter, sed non perfecte, facit cognoscere rem & multæ tales descriptiones sunt in scientiis: esse autem primo modo prius est natura vel causa, esse secundo modo sequitur esse primo modo: intelligitur hoc quod dicimus substantia habet esse per se, accidens autem habet esse sicut qd habet esse in alio, quod est seu habet esse per se, esse autem pro vero modo dicto conueniunt omnia prædicamenta æqualiter, & tale, ut dictum est, constituitur per operationem intellectus, & talis cognitio præcedit cognitionem quidditatis rei, sicut qd non quærimus naturaliter procedendo cognitionem quidditatis rei donec sciamus ipsam esse extra animam in actu vel potentia, sicut est in anima: cognitio tamen quid nominis præcedit hanc, accipiendo autem esse secundo modo, significatum eius est aliud à quidditate seu essentia, & tali modo potest quis cognoscere quidditatem, non dico quidditatem esse, & ignorare esse rei secundo modo accepto, cum autem intelligitur per esse id quod intelligitur per rem, est tanquam genus dictum sicut prius & posterius: & per hæc solui possunt omnes difficultates vnde id, quod quidam dicunt probando qd esse differt ab essentia, seu qd est existentia, & aliud ab istis duobus modis, nihil est, dicitur enim, qd quodcumque sunt aliqua duo, quorum vnum affirmatur de aliquo à quo alterum negatur, illa sunt diuersa: sed quidditas dicitur de aliquo, sicut de rosa non existente, & ab ipsa tamē negatur esse, ergo &c. & alias similes rationes ponunt: sed certe ex malo intellectu huius rei procedunt, nam quidditas & essentia, quod est idem qd res & esse, qd est tanquam genus, vel est in actu vel in potentia, ut dictum est, similiter esse vel accipitur primo modo, vel secundo: & si primo modo, vel in potentia vel in actu: & tunc manifestum est, qd, si accipiat essentia in actu, de quacumque re dicitur, de ipsa etiam dicitur esse in actu primo modo, & si dicitur essentia in potentia, si

militer & esse primo modo: vnde quidditas in actu est esse tale in actu & quidditas in potentia, potentia est tale esse in potentia primo modo, manifestum igitur est, qd nō est alius modus esse præter hos, quos Commen. posuit, existere autem in actu est quidditas & tale esse primo modo in actu & quidditas in potentia est existentia, & tale esse in potentia, si vocari debet existentia, cum sit in potentia, ita qd per illam naturam & per quam est ens & quidditas seu essentia, per illam existit siue in actu siue in potentia: non qd sit hic aliquod accidens per quod res seu ens existit seu habet esse in actu vel potentia sicut primum modum, esse autem secundo modo, quod est per operationem intellectus, qd differt à quidditate, est id quod negare possumus: & etiam ignorare nota existente quidditate, id etiam, quod dicunt, qd quidditas dicitur de rosa non existente, vel intelligunt qd dicitur esse in rosa siue in potentia siue in actu vel non, si intelligunt quod dicitur esse in rosa, tunc manifestum est qd esse secundo modo dicitur de ipsa in actu vel in potentia, si non, non bene est intelligibile id quod dicunt de rosa: & de his nolo plus ad præsens prolongari magis: quia videtur mihi qd hæc sufficiunt, & maxime tibi.

HELIAE CRETENSIS

PHILOSOPHI, ET MEDICI,
IN DICTIS AVERROIS SUPER
LIBROS PHYSICORVM CLARIS-
SIMAE ADNOTATIONES

Intentio Auctoris.

G

Vm voluerit Comes Illustris dominus Ioannes della Mirandula habere aliqua, quæ circa Librum Physicorum mihi apparent, hoc nullo modo negare potui. Ipse enim vere est virtuosissimus, naturaliter dispositus ad recte Philosophandum, immo iam dignissimus existit Philosophus, & hæc fuit causa, ut aliquid de eis scriberem. Quiauis enim pauca breuia & forte obscura sint, ipse suo clarissimo intellectu hæc & obscuriora intelligit. Siquis enim ex se intelligere potest, immo inuenire, aliorum dicta facillime cognoscit. Et ideo ego Helias hebreus cretensis volui hæc aggregare, hæc tamen quidem non sunt bona nisi sibi & eis, qui ei assilantur, qui pauci sunt. Præsupponendo tamen multa dicta modernorum, quæ tamen omnia clara sunt ei, quæ omnia debent ordinare videri, aliter erit quædam confusio. In istis tamen omnibus loquor ut Philosophus non aliter: via tamen legis quæ firmior est, est alia &c.

Irca præmium, ubi dicit, qd quædam scientiæ speculatiuæ sunt per exercitum &c.

Si textus est rectus sic intelligitur, qd quædam scientiæ speculatiuæ sunt propter exercitationem intellectus, sicut ut intellectus exercitetur, & acquirat habilitatem intelligendi & recte intelligendi in scientiis speculatiuis, quæ sunt propter scire & perfectionem intellectus tantum: ut Naturalis & diuina, quæ sunt de speciebus & rebus à natura intentis, non autem sic sunt mathematicæ. Quod autem scientiæ mathematicæ saltem quædam sint tales, & quod sunt quasi tanquam Logica, & maxime apud antiquos non habentes Logicam saltem complete, declaratum est à Platone in suo de Regimine ciuitatis: & ab Auerrois in commento vnius libri, quem traduxi vobis de hebraico in latinum: & iam dixi de hoc in quæstione mota de possibilitate continuationis in fine. Item in eodē ubi dicit, Sed versus quo vtitur entymema

Auer. ip-
mio pri-
physico

De inductione
nis vbi i de
monstratiuis
scientiis.

mema & inductio &c. Nota quod dialectic⁹ vtitur inductione inferendo vniuersalē à multis, vel ab omnibus indiuiduis, vt dictum est in Secundo Priorum, & hoc facit per se ex inductione. In hac autem scientia non vtitur tali modo inductione. Inductio enim ingressum habet in scientiam demonstratiuam hoc modo, verbi gratia. Nos videmus hunc hominē esse animal rationale, & hunc: & tunc intellectus cognoscit prædicata inesse subiecto per se, & q̄ est habitudo essentialis et necessaria inter subiectum et prædicatum, & facit tunc propositionem vniuersalem, et hæc vniuersalis aliquādo acquiritur ex cognitione vnius indiuidui tantum, vt aliquāter dicit Commentator Secundo huius, vbi Philosophus dicit, q̄ hirundo facit nidum propter finem. Aliquando multorum vt bene declarat Commentator Secundo Posteriorum, cōmento. 104. & 106. vnde nō acquiritur vniuersalis in scientia demonstratiua per se ex inductione. Nam verificatio vniuersalis est propter habitudinem essentialē prædicati & subiecti: & hæc dicta sunt à Commentatore in Libro Topicorum, in Primo vel Secundo quem non habetis traditum. Et per iam dicta patet etiam, quod dicit de entymemate: nam aliquando ex vno indiuiduo seu specie acquiritur indiuiduum vniuersale, vt exemplificauit de hirundine. Verum est etiam quod inductio topica entymema ingressum habent in scientias demonstratiuas, nō ad probandum ignotum naturaliter, sed ad declarandum notum per se: quod tamē indiget modicula declaratione. Sed hoc non intendit hic Commentator, vt intelligens in telligere potest.

Com. 1.

Commento primo vbi dicit Commentator sed quædam considerant de causa formali tantum, s. Mathematicæ: & quædam de tribus causis, s. de motore, fine, & forma, & est scientia Diuina. Circa hoc norandum est illud quod dicit Commentator commento. 5. & 6. Duodecimo Metaphysicæ, nā ibidem declaratum est, q̄ Metaphysicus declarat q̄ prima substantia abstracta est forma, finis, & efficiēs, seu motor. præterea declaratur in Duodecimo, quomodo mouet, & q̄ mouet tāquam amatum & desideratum. Et videtur mihi q̄ translator errauit, & accepit loco ly efficientis motorem. Vnde in Primo suæ summæ Metaphysicæ dicit, q̄ id quod declaratum est in Scientia Naturali sunt duæ causæ vltimæ tantum, s. materia, & mouens, & remansit sup ipsum hic declarare causam finalem, & formalem, & efficientem, nam iam ponit q̄ differentia est inter motorem & efficientem: nam motor dat moto motum tantum, efficiens autem dat formā, propter quam est motus. Hæc sunt verba eius, & vult dicere, vel proprie vel metaphorice, vt dixit in quæstionibus de motore & efficiēte, in istis autem inferioribus vere, mediante tamen motu & agentibus proprijs propinquis, in alijs aut metaphorice, vt illic dictum est, & Commentator etiam illic hoc dixit aliquāter, non tamen declarat Primus Philosophus substantias separatas esse, neq̄ primum motore esse, neq̄ hoc est possibile, nisi naturali per motum, nam substantias esse separatas non possum⁹ probare nisi per motum æternum, vt declarat Philosophus Octauo huius, neq̄ per rationes Auicē. probatur aliquo modo primum motorem esse separatum, immo, si aliquid concludunt non concludunt nisi primam causam esse, non tamen esse separatum, & maxime apud ponentes cœlum esse simplex, non compositum ex materia & forma dante ei esse, vt est intentio Philosophi, & est veritas: nisi diceret quis, q̄ omne quod mouetur ab alio mouetur: sed tunc medium esset motus, & vide rōnes eius, neq̄ etiam per rationem Auicē. probatur primum motorem esse, & maxime eo modo quo formauit ipsas Auicē. nam propositio dicens, q̄ quodlibet ens vel est necessarium vel possibile siue causatum vel non. Si intelligit per possibile verum possibile, s. materiale seu q̄ existit potentialiter in materia, tunc propositio est vera. Sed tunc ipse probat hoc de necessitate per motum. Nam, quando di-

A cit, q̄ possibile indiget causa, est ac si diceret, indiget mouente seu transmutabilitate producente ipsum de potentia materiæ ad actum: ex quo per possibile intelligit materiale, vt dictū est. Præterea, quomodocunq̄ sit, hoc adhuc non probauit per istam rationem primam causam esse, immo potest quis dicere, q̄ non inconuenit in quibusdam causis processus in infinitum, ego enim sum à patre meo, & ipse à suo, & sic in infinitum. Et si intelligit p possibile vel causatum illud, quod est omnino sua natura priuarum seu priuatio, & producit totaliter ab agere, i. nō ex subiecto, tunc illa sua propositio est falsa: & adhuc dato q̄ sit vera non deducit per hoc nisi ad causam necessariam, non ad primam, sed necessariam ex alio. Possum. n. dicere q̄ sunt causæ infinitæ necessariae non habentes primam, & quamuis hoc est falsum, tamē Auicē. non probauit hoc: nota tamen q̄ quomodocunq̄ sit hoc Metaphysicus non potest probare saltem substantiam esse separatam, nam nullus artifex probat principalem partem sui subiecti. Et quæstio, an artifex probet suum subiectū est alia ab ista, vtrum separata esse, possunt demonstrari nisi per motum, quamuis sint inuicem connexæ. vnde si esset alia via à motu, sequeretur q̄ aliquis artifex probaret seu posset probare suum subiectum, s. Metaphysicus, vt innuit Commentator Duodecimo Meta. commento quinto: vnde per hoc etiam, q̄ nullus potest probare suū subiectum, probatur q̄ non est alia via, & similiter è conuerso. Et ad vnam respondeo simpliciter, q̄ nulla est alia via à motu, vide commentum. 22. Secundi huius. & commentum quintum Duodecimi Meta. Et liber. d. d. circa hanc materiam. Ad aliam respōdeo, q̄ nullus potest demonstrare partem principalem sui subiecti, & maxime quia s. antiquos Metaphysica diuidit in duas scientias. Vna ē de separatis à materia, reliqua de alijs. Quod autem nullus artifex potest probare suum subiectum, vt dictū est, patet, nam subiectum formaliter acceptum manifestum est, q̄ non potest probari in illa scientia à posteriori, quia hoc nō pertinet ad illum artificem, neq̄ à priori: quia medium, p quod probabitur illud subiectum, vel est medium contentum sub illo subiecto formaliter accepto, vel ei attributum vel non. si non, ergo non eiusdē artificis, si sic, ergo præsupponit subiectum formaliter acceptum seu sua ratio. Sed Commentator alio modo declarat hoc in Primo Posteriorum in commento magno, vbi Philosophus loquitur de hoc. Et ideo Metaphy. non probat Deum esse, seu primam causam omnium causarum, & quamuis probet q̄ substantia abstracta est principium substantiæ sensibilis, & inuestiget principia substantiæ in eo q̄ substantia, tamen hoc facit, quia accipit probata à Naturali, vt dicit Commentator commento quinto sexto Duodecimo Metaphy. Et si dicatur, q̄ Naturalis probat primum motorem, qui est principalis sui subiecti, respondeo q̄ non est verum: non enim est pars subiectiua principalis, sicut entia separata sunt respectu entis simpliciter. Sed est causa prima sui subiecti à posteriori, & hoc habet attributionem ad ens mobile, seu corpus mobile, non autem res sic se habet in prima philosophia. nam ibidem cōsideratur de ente s. q̄ ens: principia autē abstracta seu principia prima entis in eo quod ens sunt pars subiectiua entis, immo principalissima. Intelligo autem hic per principia entis, principia substantiæ æternæ. Et cū hoc q̄ sunt pars principalissima, sunt etiam principia: nec hoc inconuenit in tali subiecto, nam ipsum est ens inquantum ens, vnde & huiusmodi entia sunt hoc modo, immo principalissima & simplicissima: & maxime primum ens, quod ē causa omnium aliorum, & sunt causæ entis i eo quod ens essentialiter, non in eo quod mobile, seu aliud simile: non tamen sunt causæ totalis entis subiecti, nisi aliqd esset causa sui. Vltius nota, q̄ commentator in media sua expositione in Decimo Metaphy. dicit quod nullus Artifex probat definitionem sui subiecti quando fuerit ignotum esse, nam hoc non potest probare nec per demonstrationem

De demonstratione subiecti in artibus & scientiis.

nem simpliciter, nec à posteriori. Simpliciter autem non, quia tales demonstrationes sunt à posterioribus, s. demonstrationes, quæ sunt definitiones in potentia. Impossibile autem est partes esse notas, & totum ignotum, vult dicere, vt dixit commento Primo Primi Posteriorum, quod partes definitionis non dant definitionem, vt ignotum p se cognoscitur à noto, sicut est in conclusione ex præmissis. Vide ibidem, nec per demonstrationem à posteriori, quia talis sit à rebus, quæ insunt subiecto. Falsum autem ē, qd subiectum sit ignotum, s. an sit, & res, quæ existit in eo sit nota esse, i. sit nota esse in ipso, vel ab ipso, quia aliter illud non demonstratur: & dicit in summa, qd, si subiectū est ignotum, s. eius esse, impossibile est ipsum probare in illa scientia. Sed recipit ipsum esse ab alia scientia, in qua declaratum est, sicut Metaphysicus à Naturali recipit subiectum vel partem principalem subiecti, s. substantias separatas esse seu motores separatos seu modū essendi eius: vt mathematicus accipit à metaphysico. Et dicit qd hoc, quod dixit de subiectis artium, manifestum est, s. cum eē eius est ignotum, artifex illius artis nō declarat illud. Sed vtrum si pars illius subiecti sit ignota, potest artifex illius artis demonstrare, illud dubitationem habet: & dicit, qd impossibile est illud probare per demonstrationem simplicem, ex quo impossibile est habere causas, ex quibus constituitur cognitio eius: & ipsum esse ignotum vt dictū est, sed, si sit accepta à verificatione quadam solum possibile est, vt si vnum contrarium sit notum in vna arte, & aliud ignotum, possibile est probare ignotum ex contrario noto in illa arte. Et hoc iam fecit Aristot. in esse ignis. Vtrum autem hoc fieri potest per locum à simili perscrutatione indiget: quia simile est locus, i. topicus: & aliquando in quibusdam materiis possibile est esse locus demonstrationis. Sed in hoc quod dicit hic Commentator est dubium, quia in Quarto Cœli commento, 32. probat Philosophus & Commēta. ignem esse, & est pars subiecti, quæ est pars mundi de quo illic consideratur: & illa probatio non videtur esse à contrario nec à simili. Et forte dicendū est quod Philosophus non probat hoc illic, vt talis artifex, sed vt artifex communis disputando contra antiquos, vt apparet ibidem. Vel forte hoc probat per locum à simili, vt dicit illic Commēta, sicut si vniuersum aque &c. Et forte hoc nō est illic totaliter ignotum, quia notum est de partibus ignis, vt dicit illic Commēta. De igne autem comprehenditur nihil nisi partes: & tu considera & complete per te. Id autem quod dicit Commēta. in Secundo de Anima non contradicit huic consideranti bene. Intendit igitur Commēta. in illo primo quod definitio subiecti non probatur esse in subiecto seu definito, seu non probatur esse vt definitio nec à priori nec à posteriori in illa scientia, cuius ē subiectum, cum subiectum fuit ignotum esse: & hoc probatur vt dictum est. Si autē subiectum est notum esse, tunc non probatur definitio à priori, sed bene à posteriori probatur de definito seu de subiecto. Subiectū autem non probatur esse nec à priori nec à posteriori in illa scientia cuius est subiectum. Et hoc intellexit Philosophus Decimo vel Vndecimo Metaphy. cū dixit qd substantia & eius quod quid est non est demonstratio. Intellexit per substantiam subiectum. Et per quod quid est definitionem subiecti. Diuersimode igitur intelligit hoc Philosophus, nam subiectum nullo modo probatur. Definitio enim aliquomodo sic. Et bene cōsidera in hoc qd dico definitionem probari ne contingat error, quia non possum ad præfens magis prolongare. Et vide commentum primum Sexto Metaphy. & cōcorda. Vide etiam in Primo Posteriorum commento, 55. & 56. & in secundo commento, 12. & in Duodecimo Metaphy. commento quinto & sexto. In commento enim primo Sexti Metaphysicæ intelligit per substantiam definitionem subiecti, cum dicit subiecta non habent demonstrationem, hoc etiam potest habere aliam declarationem quā intelliges ex dictis in commento Libri posteriorum in locis dictis. Et tu cō-

sydera & complete, & concorda: omnia enim non possunt scribi. Et nota vterius, qd dato qd primam causam possit Metaphysicus probare esse, non tamē potest probare ipsam esse separatam, quia vt separata, est pars principalis subiecti: dato qd concedatur qd prima causa non est pars principalis. Nota etiā qd aliquid probant rationes Aueic. illæ præsupponunt motum & declarata à physico, vt dicit Commēta. in Secundo Metaphy. quando probat processum infinitum in aliquo genere causæ esse impossibile, immo vtitur demonstrationibus physicis. Ipse etiam supponit ibidem causam finalem esse: hoc autem proprie non probatur nisi per rationes naturales, neq; probauit Aueic. quæ est prima istarum quatuor quā dicimus primam simpliciter, neq; qd sit separatus finis. Et si quis diceret primus à nullo dependet, Corpus autem dependet à suis partibus: ergo dicere possum qd primum non dependet ab alio tāquam ab agente. Sed non est probatum per hoc ipsum non dependere à partibus, & vniuersaliter hoc probare non possumus nisi motum supponendo mediate vel immediate. Sed dominatio tua dicebat contra hæc. nonne dictum est in quæstionibus philosophi: quia videntur ordinem mirabilem & ingeniosum inuentum in entibus sciuerunt qd ille, qui dedit eis hunc ordinem intellectualem artificialem est intellectus p se: ergo sine via motus, probatur hoc, & responsum fuit per me, qd quamuis habetur ex hoc qd est intellectus, & quamuis clarum est qd non intelligit particulariter, nec vniuersaliter, vt dictū est alias, tamen possum dicere qd est in materia seu in corpore, sicut anima nostra, quam virtus cognoscitiua sequitur. Sed dicebatis contra hoc, sequeretur qd intellectus non esset qui est separatus a materia s. doctrinam Commentatoris esset nobilior primo, separatam enim nobilior est materia hic. Ad hoc autem responsum est, quod dato qd ita sit, tamen hoc erit verum, si cætera sint paria: sed non est ita in proposito. Primum enim quamuis sit materiale, tamē habet alias multas dignitates, & illo simpliciter nobilior est intellectu nostro: & si dicatur sequere secundū hoc, quod primum esset generabile & corruptibile, dico quod tūc tu probas per viam motus: & vniuersaliter hic non potest hoc probari nisi motu primo, vt declaratum est in octauo, nisi supponatur aliqua propositio instabilis vel forte aliqua alia propositio, quæ est declarata p motū.

Circa cōmentum secundum tertium & quartum eiusdem primi nota, quod Philosophus in principio huius libri ponit duas quæstiones præter primam, sicut etiam asserunt omnes græci. Vna earum est, quod debemus incipere prius loqui de rebus magis vniuersalibus: nam ipsæ sunt notiores minus vniuersalibus. Alia autem est, qd modus doctrinæ & investigationis in rebus naturalibus est procedendo a compositis sensatis ad simplicia: nā composita sunt notiora apud nos in hoc in compositis. Et hæc quæstiones sunt valde diuersæ: nam per vnam earum declaratur de qua re naturali debemus prius loqui, an de magis vniuersali an de min⁹. verbi gratia, an de materia simpliciter, an de aliqua materia, s. hominis & equi. Et declarauit ibidem quod debemus loqui de magis vniuersalibus seu communibus per causas quas posuit ibidem Commēta. Vna earum ē, quod magis vniuersalia sunt magis nota, & debemus incipere a magis notis. Alia autē quæstio declarat modum declarationis scientiæ, s. an proceditur a composito ad simplex, & a priori ad posterius: & verificauit ibidem primam partem, quia composita sunt notiora nobis. Et hæc quæstiones sunt multū diuersæ. Et manifestum est quod hæc est intentio Aristot. ibidem, nam ipse conclusit bis, & in vna conclusione terminus medius est quod compositum est notius, & in alia quod vniuersale est notius. Et ipse nō declarauit in illo libro propositio nem seu minus vniuersale per medium vniuersale, sed declarauit materiam simpliciter per compositum. Sed hic accidit dubitatio, nā nos debemus incipere a notiori, vt dicit Philosophus: & dicit qd hoc ē vniuersale, & in alia quæstione

stione dicit, quod posterius est magis notum. Arguatur igitur sic. Posterius seu vniuersale est magis notum. Et in alia quæstione dixit, quod posterius est magis notum: ergo contradictio. Et quamuis possumus dicere, quod posterius non est minus vniuersale: nam nos non accipimus posterius determinatum, scilicet aliquod indiuiduum demonstratum seu quodcunque posterius: siue sit homo siue sit asinus, & hoc est quod vocauit Auerrois compositionem specificam vel compositionem speciei, scilicet speciei compositi. Et secundum istum modum non est minus vniuersale. Tamen propter veritatem ego respondebo melius, quauis esset concessa propositio dicens, quod posterius est minus vniuersale: & dico, quod magis & minus sunt relatiua: & ideo, cum dicimus minus vel magis vniuersale est minus notum & magis notum: debemus declarare respectu cuius est minus vniuersale vel magis vniuersale seu commune. Dico ergo, quod posterius & compositum est magis notum simplici vniuersali seu communi in rebus naturalibus: ut compositum, est magis notum apud nos, quam materia vniuersalis: nam ex esse & transmutatione compositi in specie in qua percipimus compositum indiuiduum cognoscimus esse primæ materiæ. Cum hoc tamen totum etiam est verum, quod simplex magis vniuersale est magis notum simplici minus vniuersali, verbi gratia. Materia absolute est magis nota vel facilius peruenimus ad cognitionem materiæ asini vel hominis, non quod ipsa sit notior homine vel asino, quæ sunt composita: & per hoc soluitur contradictio. Nam Philosophus dixit in vna quæstione, quod debemus prius loqui de rebus magis vniuersalibus, & postea de minus vniuersalibus, nam magis vniuersalia sunt nobis magis nota minus vniuersalibus, vel facilius deducimur in cognitionem istorum in rebus simplicibus. à facilioribus autem debemus incipere: sicut declarauit Commentator in principio Libri Posteriorum in commento magno, illic enim ponit hæc verba. Et necessarium est in ordine doctrinæ incipere à magis noto, sicut necessarium est in inuentione conclusionis, scilicet quod volendo concludere procedimus à magis noto ad minus notum: sed fuit vniuersale apud nos notius particulari, scilicet minus vniuersale ipso. nam vniuersale assimilatur toti composito & particulare assimilatur parti. & sicut totum compositum est magis notum apud nos parte, ita magis vniuersale est magis notum apud nos minus vniuersali, seu determinato. Nam ipsum continet res multas proprias seu determinatas vel partes vel quomodocumque volueris vocare illa. & iam declarauit hoc Aristote, declaratione perfecta in Libro. Physici Auditus: hæc sunt verba eius, & intelligendo ista potest quis intelligere ea quæ dicta sunt. In alia autem quæstione dicit quod nos debemus procedere à composito & posteriori ad simplex prius. Nam compositum est magis notum nobis quam simplex vniuersale, & possibile est etiam quod sit notius proprio seu determinato: sed cognitio huius non est necessaria, hic cum ergo dixit, quod posterius est magis notum, vult dicere, quod est magis notum quam simplex vniuersale: quamuis ipsum sit minus vniuersale: & hoc accidit ei propter compositionem, non quia ipsum est minus vniuersale & propter compositionem: vel secundum quod ipsum est compositum per quam compositionem est magis notum: dixit quod debemus procedere à composito posteriori ad simplex prius. Cum autem dixit, quod magis vniuersale est magis notum vel facilius cognoscitur, voluit per hoc quod est magis notum quam minus vniuersale simplex nunquam compositum: hoc est valde manifestum: sed prolongauit de hoc tantum: quia vidi fere omnes expositores latinorum in quæstionibus eorum & expositionibus esse confusos in declaratione huius & multa dixerunt: sed non peruenierunt ad mentionem Philosophi & Commentatoris in illis, quia non intellexerunt verba eorum: & isti errauerunt in duobus: vnum eorum est quia non referunt magis & minus

A ad rem ad quam debet referri. Aliud autem est quod acceperunt illud quod est per accidens loco illius quod est per se, putauerunt enim quod minus vniuersale est magis notum: quia viderunt compositum, quod est minus vniuersale, si concesserimus hoc quod est magis notum magis vniuersali. Sed hoc accidit composito posteriori, non secundum quod est minus vniuersale: sed quia est compositum. Et secundum hunc modum, secundum quod est compositum propter quod illud est magis notum: dixit quod debeamus incipere ab ipso, non quia ipsum est minus vniuersale: nam ipsum esse minus vniuersale secundum quod ab ipso procedimus ad magis vniuersale inest ei per accidens, nam nos non procedimus ab ipso ad prius, nisi quia ipsum est magis notum, & hoc inuenitur in ipso, quia est compositum. non quia est minus vniuersale: & ideo dicimus, quod quædam res minus vniuersales sunt magis notæ rebus magis vniuersalibus, non secundum quod sunt minus vniuersales, sed secundum alium modum. Sed debes scire, quod sensibile seu sensatum, secundum quod est sensatum, non est notum apud naturam aliquo modo, & vniuersale est magis notum apud nos minus vniuersali, ut genus & species: sicut est apud naturam. sed vniuersale causalitate, ut prima materia & primus motor sunt magis nota naturæ quam sint apud nos, & non est hoc ita in rebus vniuersalibus, quæ inueniuntur in multis, sicut genus & species, sicut diximus: sed intellectiones vel intellecta sensorum, sicut intellectiones compositorum & descriptiones eorum sunt magis notæ apud nos intellectionibus seu intellectibus rerum remotarum à materia vel à sensu: & sunt cognitiones causarum & causarum causarum, & est conuerso apud naturam, sicut declarauit hoc Auerrois in principio Libri Posteriorum in commento magno: & ideo dicens absolute, quod minus vniuersale est magis notum apud nos magis vniuersali, errat, dicens etiam quod sensatum seu sensibile est magis notum apud nos quam intellectum vniuersaliter, errat: nam prima intellecta sunt notiora apud nos quam sensata. In commento. 5. vbi dicit, & suas causas secundum fidem. & inferior dicit, Causas suas secundum imaginationes. Nota, quod per fidem intelligit verificationem, scilicet affirmationem vel negationem, per imaginationem autem intelligit apprehensionem seu cognitionem simplicem, quæ vocatur apud latinos simplicium apprehensio, & iste fuit modus loquendi arabum & hebreorum: & Commentator isto modo loquitur multoties in Tercio de Anima: & hoc etiam intelligitur ex sua intentione hic & maxime in principio commenti, quamuis enim traductor non recte traduxit: tamen moderni debent hoc intelligere ex verbis Commentatoris. In commento. 21. vbi dicit: & esse eius secundum albedinem est aliud ab esse eius secundum musicam &c. Nota quod capitur hic esse alio modo & commento. 25. alio modo. Illic enim intelligit per esse separationem seu per se stare: hic autem rationem seu definitionem. In commento. 36. vbi dicit. Partem quæ est de specie partium in quas totum diuiditur &c. Nota quod ex hoc concludit, quod per partes actuales intelligit minima naturalia quæ possunt existere actualiter diuisa. In commento. 44. in principio commenti vbi dicit. Sed principaliter & per se corrumpitur in aliqd terminatum vnum &c. Nota quod illud quod ponit in quinto non contradicit huic: nam forte omnis motio sic absolute considerata est de contradictorio in contradictorium primo & per se: & de vno in vnum. Consideratio tamen specialiter specie numerationis non est vnus modus de quibus. nam generatio simpliciter est de non esse in esse primo & per se: nam nihil aliud principaliter intelligitur per generationem simpliciter: & corruptio simpliciter est de esse in non esse: hoc tamen non est sic simpliciter verum: & vide commentum octauum quinti, de albatio &c. & si milia dicunt motum de nigredine ad albedinem seu de nigro ad album primo & per se. & ratio est quia iste motus est inter res contrarias positivas patibiliter acquisitas seu successive in subiecto ente in actu & ideo immediate mouetur de albedine in nigredinem: & est contra, non autem

Com. 5.

Iandū, sup Phy.

t sic

fic est de generatione & corruptione simpliciter. & vide commentum septimum quinti: & veritas est quod illud quod corrumpitur seu generatur: corrumpitur semper in aliquod vnum determinatum. similiter in generatione: & hoc semper. Quando enim album corrumpitur corrumpitur in nigrum semper, nam & si corrumpitur ad rubeum vel ad pallidum non corrumpitur ad illa nisi secundum quod sunt in aliquo modo nigra sicut dicitur in quinto commento sexti: & maxime secundum illam expositionem Commentatoris in qua dicit, Cum igitur propositio dicens quod transmutatio est &c. Vnde primo & per se album corrumpitur ad nigrum. Secundario autem ad media quae sunt terminata: & hoc vult hic Commentator. & sic nulla est contradictio. positum enim quod contrarium primo & per se corrumpitur ad contrarium positum: ut dicit ibidem Commentator expresse in commento octauo adhuc verum est quod res primo & per se corrumpitur ad vnum. In commento 45. versus finem commenti, ubi dicit, & est illud in quo est priuatio propria illi compositioni, id est non habens illam compositionem: est tamen aptum natum illam habere & in eodem commento parum post ubi dicit, Sed illud in quo est priuatio illius compositionis &c. Nota, quod videtur quod quando ex simplicibus non albis fit album compositum fit ex opposito secundum habitum & priuationem: quia fit à simplicibus non coloratis per commissionem certam ad quam sequitur color seu talis color: non enim ad quamlibet commissionem sequitur color nec sapor nec odor ut dicit Commentator in quinto colliget & in alijs locis, haec tamen non sunt nisi in mistis, & ideo passionis misti dicuntur: tamen inveniuntur in pluribus mistis & quasi in omnibus. In commento quinquagesimo ubi dicit, Quod principia &c. non generant ex alijs, Intellexit non constituuntur tanquam ex partibus: & in eodem commento in fine ubi dicit, Non transmutabilia, Intellexit inter se adinui-cem: quia priuatio nec fit forma neque conuerso, neque generantur ex alijs tanquam ex partibus essentialibus. Reliqua autem scilicet non prima constituuntur ex primis: & sic prima non sunt transmutabilia aliquo istorum modorum: sed sunt permanentia. In commento sexagesimo in fine commenti in illa parte in qua ponit Commentator quatuor rationes ad probandum nihil produci seu fieri ex nihilo ubi dicit, Et impossibile est ut sit in illo cuius partes & cetera, id est quia motus est in recipiente: & recipiens remanet cum recepto. In commento septuagesimo ubi loquitur de materia & de potentia materiae: est notandum ut puto: quod per potentiam duae intentiones intelliguntur. Vna est relatio seu respectus rei ad actum. & haec intentio est defectus quidam & priuatio quaedam scilicet quod non est in actu. Secunda est dispositio seu aptitudo per quam subiectum secundum suam naturam est aptum seu dispositum: & haec dispositio non est priuatio omnino sed est quaedam qualitas, scilicet de specie qualitatibus quae dicitur potentia naturalis: & est illa per quam res est apta seu disposita agere vel pati: & haec est dispositio remota saltem respectu compositorum, nam forte ipsa est propinqua respectu elementorum: quamuis sine dubio in materijs elementorum sunt dispositiones diuersae & est vna in fundamento materiae: & praeter hanc sunt dispositiones propinquae secundum numerum specierum entium: sicut dicitur in Duodecimo Metaphysicae. Sed istae sunt productae in materia mediantibus formis elementorum: & quaedam earum mediantibus compositis, ut verbi gratia forma panis disponit materiam ad recipiendum formam sanguinis vel formam humanam cum comeditur. Et dispositio haec propinqua siue accipitur pro respectu siue pro dispositione aliqua qualitativa est per se ad formam vniuersalem: & est illa quam vocat Auerrois in Libro Coeli & Mundi: potentiam essentialem seu per se: & est per accidens ad formam Platonis & Cicero-nis & secundum iustum modum vocatur potentia acci-

denalis: & ideo non est haec potentia essentialis in infinito tempore: quae postea priuetur in aduentu actus. Nam nulla forma specifica priuatur tempore infinito. & etiam istae potentiae propinquae sunt generabiles & corruptibiles: & forte haec etiam secundum quod sunt propinque vocantur per se. Vide in Quarto huius, in commento centesimo vigesimo: & etiam non sunt in materia potentiae infinitae. Nam non est in materia quomodocunque accipitur potentia, nisi vna potentia propinqua cuiuslibet speciei, & est respectu formae specificae vniuersalis, sed accedit huic potentiae vni multiplicari, cum consideratur respectu indiuiduorum, sicut declaratum est aliquo modo in quaestionibus meis de intellectu, ubi locutus sum de natura vniuersalis: non tamen dico, quod non sunt diuersae dispositiones eiusdem speciei in diuersis portionibus materiae. Et Auerrois declarat, quod potentia quomodocunque duorum modorum accipitur non est substantia seu essentia materiae: neque pars essentialis ei. Quod autem dispositio seu preparatio non sit substantia eius, manifestum est ex sua ratione, quam posuit in sua summa libri Philosophorum, & in media sua expositione, nam possibilitas vel preparatio indigent subiecto. Praeterea, Si ista preparatio esset sua substantia, esset materia sit ipsi, id est subiectum eius substantiae: nam potentia dicitur per relationem ad aliquid. Vult dicere, ut puto, quod potentia & preparatio est potentia, vel preparatio habentis potentiam. Praeterea, Si sua substantia esset potentia, & nullo modo haberet esse in actu, non dico sicut esse formae vel habentis formam, esset in potentia, ut sit in potentia, id est quod esset aliquid hic, quod est in potentia prima materia: & ut puto has rationes tergit hic in sua ratione secunda in hoc commento. & ideo dixit, Non est potentia neque priuatio. Et forte voluit etiam, quod potentia & actus sunt de predicamento relationis, & ideo non est potentia, nam potentia dicitur per relationem ad actum. Sed debes scire, quod Auerrois non negat nisi substantiam eius esse potentiam eo modo quo dictum est, id est quod substantia sua sit potentia, & non substantia subiecta, sed bene concedit quod haec dispositio est substantialis ei per relationem ad formam vniuersaliter, nam natura eius est ut recipiat formam. Et ideo dicit in de Substantia Orbis, quod potentia est differentia substantialis materiae, & secundum hoc forte potentia hic, quam habet per respectum ad omnes formas, non est accidens, sed est substantia eius. Sed non est substantia eius potentia respectu sui ipsius, id est eo modo quo dictum est, & ideo potentia, quam habet respectu formarum, dicitur quod est accidens ei, id est quod potentia non est substantia eius respectu sui ipsius, cum hoc tamen concedimus, quod cuiuslibet formae specificae est dispositio seu preparatio propria ut materia immediata, ex qua fit res mediantibus dispositionibus factis in ea, & haec dispositio inuenitur & fit seu producit in materia productione vna. Sed preparatio vna, quam habet respectum ad omnes formas, est sua substantia, id est quod est subiectum, in cuius natura est recipere formas, non quod in ipso sit potentia addita super substantiam eius. Et consideranda in commento vigesimo sexto, secundi. & secundum hoc non indigemus potentia naturali vna & si forte concedere voluerimus in esse huius potentiae naturalis. Dico, quod voluit in suo dicto de Substantia Orbis quod ipsa accipiat loco differentiae substantiarum non quod sit differentia substantialis. Et si intelligamus quod Auerrois vult quod substantia materiae non est potentia, scilicet respectu substantiae eius, quamuis sit in potentia respectu formae sine potentia naturali, tunc prima ratio, quam fecit hic, est fortis, scilicet quod si potentia est substantia eius, tunc substantia eius corrumpetur in aduentu formae, nam tunc priuatur potentia. Sed, si dicamus quod hic est potentia naturalis, tunc haec ratio declaratur, quod defectus iste seu priuatio non est substantia eius, nam priuatio corrumpitur

De natura
materiae.

n. 79.
natura
atiōis.

Diuinus ac
naturalis di
uersimode
materiam
speculant,

B

De principio alterationis.

Com. 3.
De huius li-
bri subie-
cto.

Quod nam
mouentiũ
principioꝝ
sit natura.

Landu, sup Phy.

t ñ dīcus.

In definitio-
ne formæ
naturalis po-
tens materia

Materia
quæ ad ge-
neris relatio-
nem spectat,

Omne formam
genus specu-
lat naturam
lis, sed non
solus, sed ma-
teriales tamen
naturalis con-
siderat,

De casu &
fortuna.

dicus, & dato quod esset, adhuc non est ars medicinae natu-
ra, quia agit in illo, in quo est per accidens. In com-
mento. 19. secundi Libri. Nota quod ex hoc quod dicit Com-
mentator, & contingit dicentibus formas esse definire for-
mas naturales abstractas à materia, patet quod in definitio-
ne formæ naturalis ponitur materia. In commento. 26.
in principio commenti, ubi dicit, Quod materia est de ge-
neris relationis, Ad declarationem huius, vide illa quæ notaui
in commento septimo Primi Libri, Et forte materia
est de genere relationis quod ad suam cognitionem, quia
ipsa cognoscitur per analogiam ad formam: & hoc suffi-
cit Philosopho ad suam probationem. Vel forte intelli-
git quod potentia, quæ est eius differentia substantialis,
est de genere relationis, idest potentia eius ad formam, non
potentia eius in seipsa: quia ipsa non est talis potentia neque
habet eam, & bene considera illa, quæ notaui. Item
in commento parumpost, ubi dicit, Ad quem igitur or-
dinem oportet Naturalem peruenire in scientia formarum
& non pertransire illud, scilicet in scientia quidditatis &c.
Patet quod Naturalis considerat de quidditate rerum ma-
terialium, & ideo dicit immediate post hoc, non in scientia
eius, quod est esse: id est, quia esse omnium formarum
tam separatarum quam non, probat à Naturali, sed quid-
ditas materialium tantum consideratur à Naturali. In
commento. 47. ubi loquitur de casu & fortuna contra
Auiennam circa principium commenti. Nota quod in-
nuit hic Commentator, Sicut fit diuisio de effectibus, ita de-
bet fieri de causis: quia casus & fortuna sunt causæ. Et ideo
Commentator reprehendit Auiennam quod dixit quod
in eis quæ sunt æqualiter contingencia inuenitur casus, &
si sic, esset aliqua causa æqualiter contingens. Contra quod
probat Commentator quod non datur causa æqualiter
contingens. Sed ad maiorem declarationem dictorum
Commentatoris in hoc commento, Nota quod ut puto
Commentator intellexit ex dictis Auiennæ quod est hic
aliqua causa naturalis per se, ex qua possunt provenire ope-
rationes, & non provenire æqualiter: & tamen effectus
proueniens ab ipsa non dicitur esse à casu simpliciter, sed
est à casu respectu alicuius causæ, non autem respectu al-
terius causæ, sicut ambulatio, verbi gratia, quæ respectu
virtutis motiue est à casu, vel à fortuna: & respectu appe-
titus ad motum non est casu. Et fuit necessarium ei intel-
ligere ita sua verba. Nam ipse voluit per hoc soluere ra-
tionem Themistii: & si non intelligentur ita verba illius,
non esset responsio in ratione Themistii, qui arguebat à
virtute actiua. Et etiam Commentator dicit in principio
commenti, quod, cum declarabitur natura rei aduenien-
tis à casu, declarabitur dispositio causæ: & quæ causa est
nam causata sunt notiora apud nos causis. Videtur er-
go, quod, si sit hic natura vel aliqua res naturalis, quæ se-
cundum suam naturam est possibilis provenire, & non
provenire æqualiter, quod sit hic causa actiua naturalis,
cuius dispositio est huius. Et ideo concedit Auienna es-
se huius causæ: sicut concedit esse huius naturæ causatæ.
& dicit vel sequitur ex dicto eius, quod hoc causatum,
in cuius natura est produci & non produci æqualiter,
cum provenit à causa naturali, cuius dispositio est talis,
vel cum attribuitur ei, dicitur quod est à casu. Et contra
hoc arguit Commentator primo. Si esset hic aliqua res
vna naturalis, quæ est à casu respectu vnius causæ, & ne-
cessaria vel possibilis ut in pluribus respectu alterius cau-
sæ, non erit illa res secundum suam naturam proveniens
in paucioribus, neque secundum plurimum neque neces-
sario, ex quo natura eius non est natura necessaria neque
possibilis ut plurimum: neque possibilis secundum pau-
cum: ex quo ipsa attribuitur causis necessariis, & pos-
sibilitas secundum plurimum & secundum paucum.
Quare ergo natura eius est magis natura eius, quæ est se-
cundum plurimum, quæ sit necessarij vel secundum pau-
cum, non est ergo necessaria secundum suam naturam.
nam causæ eius non sunt necessariae neque possibiles: quia

E causæ eius sunt non necessariae: & ergo esset hic alia natu-
ra ab hominis naturis, nam, cum causæ sunt necessariae,
idest agentes semper & necessario, causatum est necessa-
rium, & si secundum plurimum, causatum est secundum
plurimum, sicut est dispositio in corporibus celestibus
cum his inferioribus, saltem in aliquibus, nam quamuis
sint agentia naturalia, seu agunt de necessitate, idest non
possunt non agere, tamen non sunt causæ necessariae, idest
non est necessarium, ut proveniat effectus ex eis, nam in
natura istorum est possibilitas ut impediatur operatio eo-
rum secundum paucum seu in paucioribus. & hoc ab im-
pedientibus extrinsecis. Præterea. Contradicit Aui-
cenna in hoc, quod dicit hic esse causam naturalem, idest
actiua dispositam seu aptam agere, & non agere æqua-
liter, & hoc per se: nam sequeretur quod non proveniat ab ip-
sa aliquid, vel ut proveniant ab ipsa duo contradictoria
simul: & maxime, quia non inuenitur causa naturalis, idest
agens naturale, quod sit possibile agere per se secundum
paucum, idest agere rem, quæ est possibilis secundum pau-
cum, non duo secundum paucum temporis: & quod cau-
sa per se de sua natura est non agere hoc per se, nisi secun-
dum paucum: nam hoc est impossibile. Sed illud, quod est
possibile, est ut sit agens naturale agens per se secundum
plurimum: & impeditur à sua operatione naturali secun-
dum paucum: quia est in sua natura possibilitas, ut impe-
diatur secundum paucum à sua operatione naturali pro-
pter impedientia vel res extrinsecas vel materiam. & hoc
impedimentum secundum paucum vocatur casus, idest
quod effectus proveniens ab ipso est secundum paucum,
non sicut in natura eius est agere secundum plurimum.
Sed illud quod est secundum paucum propter impedi-
entia vel res extrinsecas vel materiam, dicitur quod prove-
nit à casu: & causæ extrinsecæ non sunt in natura rei natu-
ralis, scilicet quæ non est à casu provenire ab eis sunt cau-
sæ per se rei provenientis à casu, non secundum quod est
à casu. Et considera in commento. 60. & 61. & 62. sed est
G à casu à causa, de cuius consuetudine non est secundum plu-
rimum cum accidit ei impedimentum: & tamen nulla res
naturalis provenit à casu, habens etiam causam naturalem
per se ordinatam ad hoc. & ex hoc potest quis ratiocinari
similiter in rebus provenientibus à voluntate secundum
fortunam. Sed in hoc est differentia aliqua, nam inveni-
tur una res in specie à voluntate à fortuna vel non à fortu-
na. Et si tu intelligis hoc recte tu potes intelligere solutionem
omnium dubitationum quas ponunt latini contra ratio-
nes Auerrois. Nam maior pars earum procedit ex malo
intellectu. Illud autem quod dicunt quod virtus motiua
in loco animalis est apta seu disposita agere & non agere
motum æqualiter, & hoc per se. Ad hoc dico, quod
iam declaratum est in Terio de Anima: & in Libro de
Motibus animalium, quod motus localis in animali per-
ficitur in animali per virtutes animæ & per corpora: &
virtutes animæ sunt virtus imaginativa & appetitiva.
H Nam imaginatio movet potentiam appetitivam, & appe-
titus sequitur imaginatum, sicut sequitur abscessio gla-
dium: & potentia appetitiva est potentia receptiva, seu
passiva tantum respectu volitionis, seu appetitionis: & ip-
sa, scilicet virtus appetitiva movet calorem naturalem, si-
cut declaratum est ibidem perfecte, & ideo virtus moti-
ua animæ non est virtus potens movere & non movere
æqualiter: sed virtus appetitiva, secundum quod est reci-
piens, possibile est recipere ista duo æqualiter, & simili-
ter corpora, quibus perficitur iste motus secundum quod
sunt mobilia. Sed quod inveniatur aliqua potentia natu-
ralis potens agere & non agere æqualiter per se est im-
possibile. Et etiam virtus motiua non est naturalis om-
nino. Nam sequitur rationem & electionem, & in Libro
de Anima: considerabitur perfecte de istis rebus, & ma-
xime in sua summa, & in illis quæ notaui ibidem, & videt
quod intentio Auerrois & sua ratio est, quod nulla potentia
actiua animalis seu naturalis potest agere & non agere
æqualiter,

Quid a
tu contin-
ge dicat

Quæ vo-
luntate even-
iunt, a fortu-
na, & non
fortuna di-
tingere
scipiendum

æqualiter, & hoc per se: & q̄ voluntas vel virtus appetitiua est potentia receptiua solum respectu appetitus, qui sequitur cognitionem, sicut sequitur abscessio gladium. & considera in commento octauo Octauo Libri huius. Et nota etiam, q̄ nulla res naturalis, scilicet non voluntaria: aduenit à casu & à causa naturali per se ordinata ad hoc: neque aliqua species producit à natura & à casu, sicut declaratum est in Octauo huius. & considera in commento sexto. 61. 62. 64. In commento. 74. vbi dicit, Quoniam, si naturalis non concesserit eam, negat principium finale & cetera. Nota quod in Vndecimo de Animalibus, multum loquitur de istis Commentator. & de Necessitate quomodo inuenitur in rebus naturalibus.

In commento. 81. vbi dicit Commentator. Tunc poneremus hoc ex peccato naturæ. Nota, quod vult dicere, quod non illa agat casu, id est omnia monstruosa & non monstruosa, vt dixit in principio huius commentii. Vel vult dicere indiuiduum, cui accidit monstruositas.

In eodem commento versus finem, vbi dicit. Causa igitur illius vaccæ & cetera. Si fuerit verum & cetera. Nota in Decimo octauo de Animalibus declaratur, an hoc sit verum. In commento. 83. in principio commentii. vbi dicit. Quoniam cum posuerimus, quod omne animal generatur ex spermate & cetera. nō intelligo quod idem dicit bis, sed vult dicere cū dicit, Generatur ex spermate, quod vt plurimum homo non monstruosus generatur ex spermate, & nunquam homo generatur ex non spermate. Et per hoc soluitur difficultas Burlei cōtra istā rationem. Secundum enim solutionem Burlei Commentator petit principium. Nota tamen quod hæc difficultas potest solui alio modo. In commento. 87. vbi dicit. illa enim, quæ inueniuntur in rebus naturalibus de necessitate non propter aliquid, vt mors & cetera. & illa quæ inueniuntur in eis propter aliquid & cetera. Nota, quod vult dicere principaliter, seu non ex necessitate materiæ etiam, nam multa sunt de necessitate materiæ, quibus tamen natura vtitur propter aliquid, vt patet in Vndecimo de Animalibus. Vel vult dicere propter formam, id est quod forma est finis eorum. Diuisibilitas autem est propter aliquid, seu dimensiones materiæ sunt propter aliquid, scilicet vt accipiat formam, nam indiuisibile, secundum quod indiuisibile, per se non patitur, neq̄ recipit & maxime formam extensam, neq̄ quantitatem. Indiuisibile enim non potest esse subiectum, neque susceptiuium diuisibilis, neq̄ indiuisibile sit diuisibile: hoc maxime efficaciam habet in his, quæ aliquando vere recipiuntur, vt quidam dicunt de quantitate, quod totaliter aliquando corrumpitur, scilicet per corruptionem formæ præcedentis: & alia totaliter vere de nouo produci, & sine materia aliquando, saltem per instans remanet sine quantitate, vt apparet sequi secundum istos: quia secundum principia vera non est idem modus omnino de quantitatis receptione, si quantitas vere recipitur, & formæ siue non, non curo, sufficit enim quod est vera receptio, non sic autem est in materia prima cum quantitate interminata sibi coæterna secundum Commentatorem & huiusmodi: quia in æternis huiusmodi non est vera receptio, vt dicit Commentator in multis locis & maxime in Tertio de Anima, dicitur enim receptio in istis æquiuoce, ex quo est ei⁹ passio inseparabilis ab ipsa, hoc tamē est secundum prius & posterius in quantitate cœli, & materiæ, vnde, quāquam vere recipitur nec in instanti, nec in tempore, non accidit ex hoc impossibile, sicut accidit in istis: quamuis enim intelligitur esse subiectum, tamen in re nunquam recipit vere, sicut materia recipit quantitatem vere secundum istos: & tu supple & remoue cauallationes, quæ dici possunt circa hoc. Et ideo, si materia non habet dimensiones sequentes suam naturam tanquā proprium eius, non esset receptiua formarum: & si quantitas esset in materia mediante forma, tunc illa esset receptiua secundum quod formata, & tunc forma esset ratio principalis recipiendi:

A quod est impossibile, quia actus in eo quod actus non recipit. Et ideo dimensiones sunt propter aliquid, vt patet secundum doctrinam Commentatoris in libello de Substantia Orbis secundum q̄ illic notauit diffusi: & secundū hoc oportet intelligere cum dicit, propter formam tanq̄ ad finem, non tanquam ab efficiente.

SUPER LIBRVM TERTIVM
ANNOTATIONES.

Inca tertium librum, in commento quarto, vbi dicit Commentator. Et intendebat declarare quoniam motus non dicitur vniuocē, ideo non habet definitionem dictam vniuocē. Nota, q̄ ex hoc patet, q̄ motus materialiter est definitum hic, vt patet etiam commento. 21. quinti. Tamen videtur, q̄ hæc definitio alio modo intellecta competit motui formaliter sumpto, vide commentum 9. quinti. Item in isto commento, vbi dicit, & similiter qui est in vbi & qualitate. Secundum autem quod est & c. Nota, q̄ idem motus omnino, quando comparatur ad motorem est actio, vt sic, quando autem comparatur ad motum seu passum, est passio siue pati, vt dicitur commento. 22. Vnde passio est transmutatio transmutabilis de dispositione in dispositionem, vt dicit in sua Logica. Pati autem est rem transmutari, scilicet transmutabilem de vna dispositione in aliam, passio ergo est transmutatio comparata ad motum siue passum, passio ergo addit istam comparisonem supra transmutationem: & similiter actio suo modo. & ideo motus seu mutatio respectu istarum comparisonum se habet tanquam subiectum, vt dicitur commento. 21. & 22. Transmutatio tamen, quæ est actio motoris, est in moto seu passo, vt dicitur commento. 3. & 18. vnde mouere est actio motoris in rem motam, vt patet ex commento. 22. & ideo transmutatio est magis in prædicamento passionis. Mutatio enim est, quia aliquid mutatur, & dicitur pati: ideo sunt in eodem prædicamento seu eiusdem prædicamenti. Pati enim est transmutari, ideo passio est transmutatio. Addit tamē comparisonem seu respectum ad mobile, vt dictum est: & mutatio pro fluxu, vt stat sub tali respectu, est prædicamentum passionis: & illamet mutatio, vt habet respectum ad mouens, seu agens est actio: & in hoc cōsidera. Et ex hoc patet, q̄ idem est actus motoris & moti, scilicet motus: & est in moto. ista tamen est falsa, actio est passio, sed hæc est vera, id quod est actio, est passio, id est de eodē motu uerificatur q̄ est actio & passio non simpliciter, sed cum istis respectibus, vt dictum est. & credo ad præsens, q̄ isti respectus actualiter sunt per operationem intellectus aptitudinaliter extra animā, seu ex natura rei: quod pro eodem in hoc habeo, id est q̄ non omnino dependent ab operatione intellectus, vnde, si intellectus non intelligit ipsum, tamen est aptum mouere intellectum ad talem intellectionem ex sua natura. Et forte actio sic accepta, scilicet non pro motu, fundatur in motore, sicut reliqua relatiua, vt paternitas in patre seu in potentia generatiua, seu actiua patris. Vnde motor est causa actiua motus, & hæc causalitas, quam habet supra motum, est in motore subiectiue, vel est ipse motor realiter. Motus tamen non est in ipso motore. Item in eodem commento in fine commentii, vbi dicit. Ille autem est verior. Nota, q̄ non vult dicere q̄ verius sit dicere q̄ albedo diminuta sit motus. Oppositum enim declaratum est Quinto Physicorum commento quinto. Sed vult dicere q̄ forma diminuta est magis ens siue perfectior. In commento sexto vbi dicit, et manifestum est, q̄ ista definitio motus est communis motui nouo, & æterno & c. Vbi loquitur de augmentatiōe. Nota, q̄ vt puto augmentatio est mot⁹ respectu animalis augmentabilis, i. quod dicitur de ipso moueri in toto tempore, in quo non est cōpleta sua augmentatiō: sed illud ad-

Quo mot⁹ actionis & passionis rō nē subeat.

Et si hæc sit falsa actio ē passio, hæc tñ vera est, id quod est actio, ē passio.

Com. 6.

Augmentatio quō sit motus & cōtinuus.

Iandū, sup Phy. t in ditamētū,

diramentum, vel res, per quam augmentatur animal, nō mouetur vere, nam est generatio in substantia respectu huius rei generatæ. Generatio autem in substantia est mutatio seu transmutatio non motus, sicut declaratum est in quinto. Sed vocauit istum hic motum secundum famositatem donec declarabitur veritas, sicut dixit Auerrois in sua summa in hoc loco. Quod autem sit motus respectu animalis augmentabilis manifestum est, nam subiectum augmentationis non dico generationis illius partis est animal: quod est subiectum ens in actu, & etiam tota augmentatio, quæ est quasi ex genere perfectionis vltimæ, quæ aduenit per augmentum, vel de specie eius non fit in uno instanti, & ideo animal, quod mouetur, secundum quod mouetur in isto motu coniungitur ei potētia, nam hoc acquiritur ei paulatim paulatim. & ideo hæc potentia est coniuncta moto seu mobili & motui, donec perueniat ad perfectionem, quæ est finis motus: & tunc non dicitur, quod ipsa mouetur: quia non est hic potentia coniuncta amplius, & hoc est conueniens exemplo Philosophi de ædificatione: & consydera. & hæc est continuatio, quæ apparet ex definitione motus, non continuatio quæ putauit Alpharabius: & est q̄ sint partes motus coniunctæ simul, non interciæ. Nam hoc est impossibile in motu augmentationis, nisi instans esset continuum seu coniunctum instanti, sicut dicit in octauo. Sed hæc continuatio, quam dicit Alpharabius non inuenitur nisi in motu locali, & forte etiam in quibusdam qualitatibus. & ex hoc soluitur contradictio, quæ apparet inter dicta eius hic, & in octauo. Et vide in octauo, cōmentō. 33. in fine, & videtur etiam, q̄ generatio in substantia non est vere motus, sed mutatio, nam subiectum generationis in substantia nō est ens in actu, neq̄ est in generato, neq̄ in corrupto in substantia, secundum q̄ est generatum seu generabile potentia coniuncta actui, scilicet illius generationis. Sed vltima perfectio, quæ inuenitur in eis, & est forma, aduenit non in tempore, idest tota in vno instanti, scilicet toti animali, & similiter etiam est dispositio in parte generata in substantia, per quam augetur animal: & ipsa est semper in vna duarum dispositionum, scilicet uel in actu completo, vel in potentia completa. Et non inuenitur potētia cōiuncta actui secundum aliquod tempus, saltem in formis compositorum ex elementis, nam elementa forte hoc habent: sed tamen generatio eorum nō est motus, nam non est subiectum in actu illa mutatione: & consydera in quinto, cōmentō. 10. Sed animal augmentabile mouetur vere, sicut dictum est. Et bene consydera. Nam per ista soluantur multe dubitationes absq̄ hoc q̄ concedimus res extraneas. Et vide rationem, quam fecit hic ad probandum, q̄ motus augmentationis non est continuus: quia compleuit eā in octauo. Illic enim dixit, q̄ sequit ex hoc q̄ instans sit continuum seu coniunctum instanti, aut q̄ cuilibet parti partium tēporis sensibilis correspondet res generata, per quam augmentatur animal: & illa augmentatio esset sensibilis, & ibidem perfecit hanc rationem: & remouet difficultates, si tu intelligis. In cōmentō. 8. in fine cōmentī, vbi dicit, Sed in fine huius libri declarabitur &c. Nota, q̄ ex hoc patet, quia in fine Octauiloquitur de Deo: quia ipse solus est, qui nullo modo mouetur, quia est actus purus. In cōmēto. 12. vbi dicit, Sed debet scire, q̄ ista definitio non est manifesta per se &c. Nota, q̄ vult dicere omnino: sed idiget modicula declaratione. In secundo enim Posterioro, declarauit ipse perfecte in cōmentō magno, q̄ nulla definitio ignota naturaliter probatur per has vias, scilicet per inductionē, aut per viā compositionis vel diuisionis, siue per viam acceptā a contrario. In cōmentō. 19. vbi dicit, Si igitur agere est in motore &c. Nota, q̄ inferius in hoc cōmentō in illo loco, vbi dicit, Et ex hoc quod posuimus, q̄ agere est motus &c. Declaratur hæc consequētia, & etiam parū ante, vbi dicit, & vnicuiq̄ est motus. In cōmentō. 31. versus principium cōmēti, vbi dicit, Illa igitur, quæ est no-

ta p se & accidit ei quod fuit probabilis &c. Nota, q̄ vult dicere famosa, per probabile enim saltem aliquando intelligit commen. famosum, ut sciunt docti in sua doctrina: et stat aliquid esse per se notum, non tamen famosum. Itē in illo cōmēto parumpost. vbi dicit, Et instans presens necessario exigit tempus &c. Nota q̄ hic supponit Commentator q̄ instans semper est principium futuri & finis præteriti. Et hoc optime declarauit Alpharabius & Cōmentator in Libro Destructio Destructiōum ubi declarauit q̄ instans in tempore sic se habet sicut punctus in linea circulari, & vide cōmentum. 127. quarti. In cōmentō. 32. vbi dicit, & possibile in rebus æternis. Nota, q̄ videtur dicere, quod possibilitas secundum rei veritatem est ad virantē partem contradictionis: ita q̄ possit esse & non esse, hoc autem non inuenitur nisi in indiuiduis generabilibus & corruptibilibus. In æternis autem non est sic, sed tantum sunt necessaria vel impossibilia. Quando ergo in eis est potentia ut sint æterna illa sunt necessario æterna: & similiter, quando possunt esse, sunt de necessitate. In libro autem Destructio Destructiōum ipse declarat hoc aliter, & forte in idem redit. In cōmentō. 41. vbi dicit, Neq̄ ē est possibile inueniri numerum in actu separatum. Nota contra Auicē, qui ponit in separatis a materia esse hoc possibile. Si enim dictum Philosophi intelligeretur de numero rerum nō separatarum a materia tantum, tunc Philosophus non indiget hoc: quia iam declarauit & declarabit nullum corpus esse infinitum. In cōmentō. 43. vbi dicit Commentator, Quoniam, cum aliquid fuit compositum ex duobus, necesse est ut definitio illius compositi sit composita ex definitionibus illorum duorum &c. Nota, quod credo q̄ intelligit Commen. q̄ corpus infinitum, idest corpus, quod est infinitum secundum quod est corpus, est infinitum, scilicet ex omnibus partibus, & hoc est necessarium, & hoc probat sua ratio. Postea inueni hanc responsionem tactam a Commentatore in sua summa, & multum gauisus sum. Tu dices forte, q̄ non ponis corpus sic infinitum, sed ex vna parte uel ex duabus tantum. Contra tunc infinitas esset in ipso per accidens & non necessario. Iudicium enim est æquale de omnibus dimensionibus, scilicet esse finitas vel infinitas, & ideo vel omnis infinita vel nulla saltem necessario: quod est contra aduersarios, secunda etiam ratio est demonstratiua: nullus enim sanę mentis dubitat, q̄ aggregatum ex duobus quātis est maius vno eorum, siue sit finitum, siue infinitum: & est totum si ponatur esse sic, hoc enim non variat propositum, etiam est notum quasi per se, quod in finitum ex vna parte est infinitum simpliciter. Vel saltē sequitur ex hoc: & hoc aliquantulum declarauit in quæstionibus meis de vnitatem intellectus, vnde patet q̄ cauillationes modernorum nihil sunt: et ipsi male intelligunt Commentatorem, & vide cōmentum. 53. Item in illo cōmentō versus finem, vbi dicit, Contingit infinitum esse maius infinito. Nota q̄ vult dicere si sic poneret, & ideo non est contradictio cum hoc quod dixit in fine cōmentī. 49. quod infinitum non est maius &c. In cōmentō. 48. vbi dicit, Locus partis naturalis, in quo quiescit & locus totius sunt idem numero &c. non oportet declarare hoc: quia ipse declarauit in cōmentō. 52. hanc propositionem. In textu cōmentī. 53. vbi dicit Philosophus, Aut quomodo infiniti erit hoc quidem sursum &c. Nota, quod Philosophus forte intellexit hanc rationem, scilicet q̄ non est maior ratio q̄ vna pars talis infiniti debeat dici sursum, & alia deorsum, quā ē conuerso: ex quo ambæ sunt infinitæ: & nulla apparet distinctio, per quā vna pars sit superior seu superius, & alia est e contra. In cōmentō. 54. vbi dicit, intendit q̄ sex partes, & sex vbi supposita partibus corporis inueniuntur &c. Nota, quod ex isto dicto, & ex hoc quod dicit in responsione, apparet, q̄ dictum Burlei hic dicentis, q̄ hæc partes non inueniuntur in istis corporibus, scilicet inanimatis nisi p comparationē, non est verum, & consydera. In textu cōmentī.

Com. 12.
In æternis
non differt
eē & posse.

Com. 41.

Com. 43.

Com. 48.

Com. 54.

Com. 9.

Com. 12.

Com. 19.

Com. 31.

menti, 56. vbi dicit, quod autem non sit infinitum simpliciter multa impossibilia accidant manifestum est. Considera quomodo Philosophus asserit tempus esse finitum, esse manifestum impossibile. In commento, 57. vbi dicit, Ex tempore enim & hominibus recedit pars &c. id est corrumpitur seu definit vna pars & alia sit, non autem sic est in magnitudine. In commento, 60. vbi dicit, Et si hoc esset, tunc esset hic magnitudo infinita in actu: quoniam si magnitudo &c. Nota, quod inferius in hoc commento deducit aliter hanc consecutionem. Et considera. Idem in eodem commento parumpost, vbi dicit, Quando, si posuerimus quod magnitudo potest crescere in infinitum, tunc infinitum exibat in actum &c. Et tunc potentia intelligeretur &c. Nota quod magnitudo est res positiua & actus quidam, & ideo addito est ire ad esse, cuius esse & additionis, scilicet actualis causa, est forma, & ideo finitas, quæ est quædam determinatio, est per formam. Cuiuslibet enim rei naturalis determinata est magnitudo, & hoc est per formam, & vide commentum, 67. Et ideo hæc potentia respicit actum, ita quod si sit potentia in natura alicuius magnitudinis crescendi in infinitum, tunc esset possibile esse in actu infinitum, immo esset in actu, & ideo hæc potentia est sicut quando dicimus hoc est homo in potentia, scilicet quod potest exire ad actum completum, cui non admiscetur potentia, non autem sic est in diminutione. Diminutio enim est ire ad nihil, cuius causa, scilicet nihil & diminutionis in infinitum est materia, vt ipsam sequitur quantitas: & est tanquam eius passio: & vide commentum, 72. Vel quia materia in se est finita, id est non habet formam propriam, sed semper variat formam in infinitum, debet attribui ei infinitas in diuisione, vt notauimus commento, 65. priuatio autem seu nihil non est actus, neque exit in actum ita quod res sit totaliter nihil, & ideo in diuisione continui semper potentia coniungitur actui, vt dictum est commento, 57. Et ideo hæc potentia non intelligitur, sicut intelligitur cum dicimus, hoc est homo in potentia: nec debet poni in esse nisi potentia quæ respicit actum completum, cui non admiscetur semper potentia, ponere enim diuisionem completam omnino in actu, est destruere diuisionem: quia eius esse constituitur per potentiam, ut dictum est commento, 57. Preterea. Ponere talem potentiam in magnitudine, scilicet habere potentiam excedendi omnem magnitudinem, sequitur impossibile sit tunc: siue ponatur quod cesset additio, siue non: ponere autem diuisionem procedere in infinitum, non sequitur propter hoc aliquod impossibile nisi ponendo diuisionem cessare, vt dicit Commentator, & ideo non sequitur, omni magnitudine data possibile est dare minorem, ergo possibile est quod sit aliqua magnitudo minor omni magnitudine: nisi ponatur quod cesset diuisio: & causa est vt diximus, quia potentia ad additionem est potentia ad actum & ad esse, quod pertinet ad formam, potentia autem ad formam potest exire ad actum: nullus autem actus est infinitus: non autem sic est de diuisione. Vel forte et melius, quod additio inest rei propter formam, diminutio autem seu diuisio propter materiam, & ideo, si esset additio possibilis in infinitum in quantitate esset possibilis forma actu infinita: & tunc patet quod potentia intelligeretur in additione, sicut intelligitur cum dicimus quod hoc est homo in potentia: quod potest exire in actum completum. Diminutio autem seu diuisio, quia inest rei propter materiam: quia est ire ad nihil siue ad priuationem, quod inuenitur per materiam, vt dicit commento, 72. Et quia est terminata ab alio, non terminata in se, vt dicit commento, 65, & ideo potentia ad diuisionem in infinitum potest exire in actum totaliter: quia hæc potentia non est ad formam, seu non respicit formam vel actum, immo priuationem seu nihil. Additio autem in infinitum si esset possibilis maxime inest forma, & actu infinitum secundum magnitudinem esset forma vel habet formam: & hoc propter formam, & ideo est impossibile vt additio in quan-

A titate sit possibilis in infinitum, nedum ut sit in actu, quia forma est causa terminationis & continentia: & ideo impossibile est, vt ex ea accidat non determinatio rei habentis formam, Vide commentum, 67. vbi dicit, quod causa, quia infinitum non est in actu, est forma: & alia bona, & in commento, 68. Burleus autem male intellexit hoc, & peius arguit, & pessime respondit, & considera quomodo Burleus & reliqui latini confusi sunt in intentione commenti, 69. & miscuit intentiones diuersas vnam cum reliqua, & tu considera & comple, quod deficit, & vide commentum, 67. & 68. In eodem commento parumpost, vbi dicit, Quoniam semper diminuitur siue consideretur secundum quod est in materia & cetera, Nota, quod vult, cum dixit in materia, non considerata ipsa vt est sub forma substantiali. Quia propter formam est ei impossibile diuidi in infinitum forma remanente: & ideo etiam potest quis dicere forte, quod diuisio procedit in infinitum etiam in naturalibus, ipsa tamen non remanente. Vel potest quis dicere quod continuum, siue mathematicum, siue naturale est diuisibile semper secundum magnitudinem, non quod extra animam sit sic, vt dicit in fine commenti. In commento, 64. in principio commenti, vbi dicit, & totum & completum est oppositum infinito. Nota, quod totum & completum est oppositum infinito, & ex hoc potest accipi ratio fortis multum ad probandum infinitum in actu esse impossibile quomodo docuimus sit, & vide in sua summa in Tercio in hoc capitulo. In commento, 65. vbi dicit, Et subiectum recipiens infinitatem, quod est materia & cetera. Nota, quod intelligo subiectum recipiens diuisibilitatem in infinito, id est quod semper potest diuidi est materia coniuncta quantitati, quæ est tanquam eius passio. Et ideo dicit quod infinitum accidit materię secundum quod est materia. Et non est curandum de argumentis puerilis Burlei. Et considera bene omnia dicta in commento hoc. Nota tamen quod Commentator in sua summa dicit, quod materia est infinita, quia non habet de se formam, sed expoliatur ab vna forma & recipit aliam: & hoc in infinito, & ideo de se est indeterminata & infinita. Infinitas ergo diuisionis in continuo & augmentationis debet attribui materię. Et forte hoc vult dicere Commentator in hoc commento. Item in eodem commento parumpost, vbi dicit, Causa in hoc est & cetera. Vult dicere quod causa in hoc, scilicet quod est contenta & recipiens in infinitum, & hoc si intendit hic Commentator de infinitate: quod notauimus ex sua summa. Si autem non assignat causam continentię tantum. In commento, 67. vbi dicit, Quoniam forma est causa terminationis & continentię. Nota, quod videtur quod ex hoc potest quis concludere quod nulla forma est in actu infinita, siue materialis, siue non. Item in eodem commento in fine commenti, vbi dicit, Ex illa enim si esset infinitum & cetera. Vult dicere, si illud, quod est in potentia ad infinitum esset forma, seu habens formam, vt sit tunc potentia esset, sicut quando dicimus, hoc est homo in potentia: & sic esset possibile exire in actum completum, & sic esset actu infinitum. In commento, 68. versus principium, vbi dicit, Causa enim additionis in numero &c. Nota, quod in isto capitulo Philosophus & Commentator loquuntur de numero, de quo loquuntur Arithmetici, quæ est de prædicamento quantitatıs, & est per operationem intellectus, id est qui constituitur ex unitatibus omnino indiuisibilibus, illa enim magis debet dici unitas quam vnum. & isto modo non est in actu nisi in anima, extra animam autem in potentia, & est res numerata & non accidens: seu est ens quod dicitur secundum prius & posterius de decem prædicamentis. & sic vnum dicitur de quolibet ente, & de vno quod est principium numeri, quod inuenitur in actu in anima tantum. & si hoc vis intelligere resolute, vide Commentatorem contra Auicennam Nono Metaphysicæ in sua media ex-

Iandu, sup Phy,

t iij pñi

Com, 64.

Com, 65.

Infinitatis
rō in contin-
ua ex ma-
teria sumis,

Com, 67.

Com, 68.

1. 60.

infinito
sic ipo
a.

io, nō
ditio
nitū
& cur,

Com. 69.

positione versus principium. & cum hoc sit ita. Multa dicta Burlei hic de numero & Linconiensis non sunt recte dicta. & consydera. & vide commentum. 133. quarti. In textu commenti. 69. vbi dicit Philosophus: quoniam contingit potentia esse, & actu contingit &c. Nota, qd distinctio Burlei in ista propositione nulla est ad propositum Philosophi. Philosophus enim arguit vt dictum est supra. Si magnitudo, siue aliqua magnitudo, qd pro eodem hic habeo, habet potentiam crescendi in infinitum, seu sit maior omni mensura, ex quo ista potentia respicit actum, potest exire ad actum: & sic possibile est esse infinitum in actu: hoc autem est impossibile, ergo. Neq; refert quantum ad hoc, siue illa magnitudo quæ additur sit de nouo producta, siue non. & consydera. Item in eodem commento, vbi dicit, & non sequitur, si ponatur ipsam existere in actu &c. Nota, quod vult dicere Commentator, qd, quando potentia est potentia alicuius rei demonstrata seu permanentis, tunc potentia, quæ est in ipsa ad omnes additiones possibiles in ipsa eiusdem naturæ seu speciei est vna potentia: & potentia partiales omnes sunt partes vnius possibilitatis demonstratæ existentis in re vna permanente vna. & ideo illam potentiam contingit exire in actum, aliter esset frustra, non autem sic est in rebus successiuis non demonstratis, sicut in motu, nam motus non est permanentis vnum, & non est in vna parte motus potentia, vt alia sunt: in mobili etiam non est vna potentia ad omnes partes motus, quia motus non est quid demonstratum vnum permanentis, sicut est quantitas continua. Numerus etiã est vnus: quia numeri diuersi non sunt quid vnum, sicut est in quantitate continua. Et per hoc consydera errorem Burlei, qui voluit dare istam causam superius, vbi dictum est, qd ex positione diuissibilitatis in continuo esse possibile infinitum non sequitur impossibile, sicut in additione. Vnde nota, qd hæc consequentia valet, Actus est vnus & pmanens: ergo potentia est vna, & è conuerso, non est vnus & permanentis: ergo potentia non est vna, ergo non oportet quod exeat in actum. Non ita valet, potentia est vna, ergo potest poni in actu. Sed oportet addere, & respicit actum, vt dictum est supra.

S V P E R Q V A R T V M L I B R V M
A N N O T A T I O N E S.

Ira quartum librum commento sexto in fine, vbi dicit, Et hoc est vnum eorum, quibz Arist. &c. Nota, quod in Libro Destructionum in quaestione prima versus finem primi modi declaratur hoc. & Burleus de hoc non bene intellexit. In commento. 15. vbi dicit, ergo proprium est materiæ vt habeat dimensionem in potentia, & locus antequam in eo existat locatum secundum Arist. & in veritate est dimensio in potentia. Nota quod forte vult dicere, quod res, quæ est locus, verbi gratia, aer & aqua est corporis seu dimensio in potentia, id est quod superficies, quam habet, diuersificatur propter diuersitatem locati, scilicet quod aer, verbi gratia cum consyderatur secundum quod est locus in potentia est corpus indeterminatum: & accidit ei terminus secundum istum modum a locato, & secundum diuersitatem locati diuersificatur terminus corporis illius secundum quod est locus: hoc tamen non est commune seu vniuersale omnibus corporibus, quæ circumdant, & forte voluit dicere, quod est in potentia vt sit corpus antequam sit in ipso locatum, & hoc est in potentia: sicut dicimus, quod res est in potentia antequam sit: & non est ita dispositio in dimensionibus tribus, quæ sunt in materia, nam ipse non sunt corpus in potentia tali modo possibile, nisi diceret quis, quod tres dimensiones, quæ sunt in materia, cum consyderantur secundum se, sunt in potentia vt sint corpus determinatum in actu, quamuis nunquam sint in potentia, id est non determinatæ: & sunt etiam corpus in po-

Com. 15.

tentia, quia ipse recipiunt diuersitatem terminorum a formis diuersis. In commento. 20. vbi dicit, Et quando acciderit ultimo cont nenti moueri rem per motum corporis. Nota, quod sic intelligo, quod locus non mouetur per motum locati, nisi per accidens & secundum paucum. Materia autem & forma mouentur semper per motum locati, ergo &c. Non sic intellexit Burleus quod locus non mouetur per motum corporis, cuius est superficies nisi secundum paucum, & errauit: tamen ex verbis Commentatoris hic, videtur quod expositio Burlei sit vera, nam ipse dixit, cuius est vltimum: & quomodocumq; sit, verba Burlei procedunt ex malo intellectu, & tu consydera. Item in eodem commento in fine, vbi dicit Commentator, Quoniam locus, secundum quod est quantitas, non mouetur & cætera. Nota, quod intelligo sic, quod locus, secundum quod est vltima superficies, non est mobilis, siue secundum quod est quantitas. Quia quantum mathematicè consyderatum non mouetur. Sed bene corpus naturale mouetur, cuius corporis quantitas siue superficies mouetur per accidens ad motum illius corporis, & vide commentum. 42. Nota tamen, quod locus, secundum quod est naturalis, in quo quiescit mobile, nullo modo est mobilis secundum eandem speciem motus, scilicet corporis, quod mouetur ad ipsum: quia aliter mobile non quiesceret in eo, ut deducit Commentator commento. 42. In commento. 36. versus finem, vbi dicit, & hoc apparet de catapharo. Nota, quod est quoddam vas habens foramen sursum & deorsum: & si obtureretur foramen, quod est in parte superiori, aqua non fluit: & hoc demonstrat vacuum non esse & vide problemata Philosophi circa hoc, & commentum. 52. In commento. 43. vbi dicit, Quoniam graue non querit hunc finem, nisi secundum quod est medium totius &c. Intelligo magis principaliter. Et vide commentum. 49. & 36. & in sua summa Quarti, de Cælo. In commento. 68. vbi dicit Commentator sic, Omne quod mouetur naturali motu mouetur in aliquo, in quo è superius & inferius: & in vacuo non est superius omnino, ergo & cætera. Circa hoc nota quod forte diceret quis in defensionem huius opinionis, quod vacuum è locus. Sed locus naturalis ignis, verbi gratia, est vacuum tangens cælum, & locus naturalis terræ est vacuum, quod est in medio: & sic in reliquis. & ideo mouetur ignis ad concuum cæli, & quiescit in ipso. Et secundum hunc modum etiam forte responderunt ad illa quæ dicta sunt contra eos in commento. 66. Sed hoc nihil est, nam rationes Philosophi sunt, quod cum ponatur vacuum, non possent moueri corpora in ipso, vel quiescere, nam ipsum est simile in omnibus eius partibus, & hoc sufficit ei. Præterea, Ipsi non ponunt locum esse superficiem circumdantem, ergo superficies cæli non est locus naturalis ignis: ergo non mouetur ignis ad ipsam, neque quiescit, quando est in ipsa: nisi esset locus superficies circumdans, & ipsi non concedunt hoc. Præterea, Pars vacui propinqua cælo est similis reliquis partibus vacui, ex quo non sunt in ipso qualitates diuersæ: quia non est in eo corpus naturale, sicut dictum est iam. Præterea quomodo erit vacuum quod est medium locus naturalis terræ, quia non est hic in vacuo res propter quam sit naturalis: nisi diceret quis quod superficies aquæ est locus. Præterea. Quid dicere possunt in vacuo, quod ponunt extra mundum, & in mundo, quod est infinitum secundum eos. In eo enim non est superius, neq; inferius: neq; medium. In commento. 68. vbi loquitur de motu proiecti. Nota quod de hoc loquitur magis Commentator commento decimo Sexti Libri, & 52. Octauo, & ideo non videtur mihi dicere aliud aliquid. In commento. 71. prope finem digressionis, vbi dicit Commentator, Aut resistentia erit ex utroque scilicet ex remoto & medio & cætera. Nota, quod ex dictis Commentatoris patet hic expresse, quod, si poneretur vacuum mistum

Com. 20.

Quantū nō mouetur.

Com. 36.

Com. 41.

Com. 68.

Com. 68.

Com. 71.

ex elementis successiue mouebitur in ipso: quia vbiq; est resistentia inter motorem & motum, ibi est successio in motu: sed sic est in misto, ergo, Oppositum tamen apparet, nam, si aliquod mistum mouetur in vacuo in tempore, sit illud tempus subduplum ad tempus, in quo illud idem mouetur in pleno, tunc fiet in eo tanta additio in quantitate, quod velocitetur motus eius in duplo: & patet q; æque velociter mouetur hoc in pleno, sicut primū in vacuo: & tunc ponatur aliquod mistū omnino æquale sicut primum, & patet, q; hoc æque velociter mouetur in vacuo, sicut magnū, ex quo medium non resistit, ergo magnum æque velociter mouetur in vacuo, sicut in pleno. Item ratio Philosophi cōmento. 73. videtur cōcludere hoc, & deducere eam. Solutiones autem dictæ ad istas rationes videntur quasi voluntarie. & ideo dico ad presens, q; posito vacuo, vt dictum est, sequuntur duo contradictoria prædicta: neq; hoc est contra regulas Logicorum: & maxime, quia antecedens non est omnino vnum & idem, Reliquæ enim propositiones adiunctæ nō sunt æquales, neq; eadem, sicut dictum est aliquid in questionibus de vnitatis intellectu, & tu considera. In cōmento. 68. versus principium, vbi dicit, Et q; materia est cā passiois &c. i. raritatis & lenitatis, vt dicit parū post.

In cōmento. 89. in principio, vbi dicit, Omne habens partes necesse est, vt oēs eius ptes sint omnes simul &c. Nota q; similes rationes sunt veræ de rebus permanentibus. Sed non de successiuis, quarū nulla pars inuenitur simul tota, sed tantū inuenitur aliquid eius non pars, & ideo habent esse diminutum, & sic potentiale: & ideo indigent in suo esse actuali & cōpleto anima, quæ considerat tempus: ac si essent partes eius simul, & alia talia, vt postea dicemus. Vnde hæc propositio dicens, Omne habens partes &c. est vera de permanentibus non de successiuis. Et similiter propositio dicens, q; cōpositū ex nō entibus &c. Verū tamen est q; cōpositū ex non entibus aliquo modo non est, & cum hoc stat q; cōpositū ex non entibus est, non tamen cōplete & in actu. Vide cōmentum centesimū quintū. Et ideo hæc ratio est logica: accipit enim famosum, non verū vniuersaliter. In fine cōmenti nonagesimiterij, vbi dicit, Sed plura tempora esse est impossibile &c. dato etiam q; sint plures mundi.

In cōmento. 97. & 98. vbi reprehendit Gale. non dico aliquid, quia in cōmento sequenti ipse bene declarat hoc totum, quod dicit hic. Item in eodem cōmento, vbi dicit, Et motus potest imaginari &c. Nota q; forte vult dicere extra durationem & successionem & maxime localis. Tempus enim addit aliud supra durationem, vt videtur, & in media sua expositione dicit, q; nos cognoscimus seu imaginamur motū sine priori & posteriori, vnde difficile videtur imaginari motum sine duratione, & maxime localem. In cōmento. 99. versus principium cōmenti, vbi dicit, & quando motum mouetur per continuum, motus eius erit continuus &c. Nota q; vult dicere diuisibilis & compositus ex partibus, vt innuit in sua summa, fm quod notauimus in Tertio quia motus est continuus. Vide illud, & cōmentum. 116. Si enim magnitudo esset indiuisibilis, tunc pertransitio illius, s. motus, esset nō quantus, neq; continuus, immo motus, per quē pertransitur indiuisibile, est indiuisibilis non quantus. Vnde diuisibilitas in motu locali est propter magnitudinē, & vide cōmentum centesimū sextum, aliter magnitudo indiuisibilis pertransibilis esset diuisibilis: quod implicat, & vide cōmentū quintū Sexti. Vide etiam cōmentū sexagesimū Octauū, quia ibidē innuitur alius modus. Item in eodem cōmento post hoc, vbi dicit, quoniam pars motus, quæ est in parte mensuræ prioris fm initium ex quo est motus &c. Nota hoc quod dicit fm initium &c. per hoc enim potest quis soluere quandā dubitationem hic fieri solitam, & considera, quāuis enī forte non sit aliqua pars naturaliter prior alia extremitate, tamē est prior fm initium motus ab ea. Item in eodē cōmento post hoc.

A vbi dicit, cum fuerint accepta, fm quod sunt in subiecto. Nota quod forte vult dicere, fm quod sunt subiectū temporis sunt partes motus, partes enim motus sunt illæ, in quibus fundatur prius & posterius, s. duratio, quæ diuiditur in prius & posterius, quæ sunt numerus, vt sunt duo distinctæ: sunt tamen numerus numeratus, & videtur quod iste est modus loquendi Commentatoris, s. q; aliquando vult dicere subiectum: & dicit in subiecto, vt patet inspicienti bene cōmentum centesimū sextum.

In cōmento centesimo sexto in fine, vbi dicit, & quod terminatur ad duo instantia est tempus: igitur motus fm quod terminatur &c. Nota q; istum modum loquendi videtur reprehendere in sua summa, & vide quomodo limitat hoc. In cōmento centesimo quarto, vbi dicit, & dicendum est eis quod Sor. est idem quodammodo & est fm subiectum: id est q; Sor. fm se est vnus. & vide cōmentum quadragesimū septimū quinti. In cōmento. 107. versus principium, vbi dicit, & causa in hoc q; instans & tempus sunt simul est: quoniam instans est numerus translatus &c. Nota q; forte vult dicere, q; instans est numerus mutari esse translatus, & hoc aliquo modo manet idem: quia translatus manet idem, & dum durat motus semper est translatus mutatus, & ideo videtur esse vnum mutarum continuum, & similiter instans, est tamen diuersum fm esse, s. fm prioritatem & posterioritatem, & ideo isto modo non corrumpitur, sed variatur esse, & ideo non oportet q; corrumpatur in instanti, vt dicebatur in ratione Philosophi superius: quia non corrumpitur aliquid ens permanentes seu actu existens totaliter, sed quædam succedunt, & quædam sunt præterita. Et tu bene considera, & vide cōmentum vigesimū quartum Sexti, per illud remouentur multæ expositiones moderatorum de hoc. Et forte hoc dicit, quia instans indiuisibile non est extra animam in actu, sed aptitudinaliter: id est quod in tempore est aliquid aptum natum sic intelligi,

B non tamen est in ipso indiuisibile in actu, ita q; continuatio vnus temporis cum alio intelligitur ac si esset quid indiuisibile in ipso in actu, similiter punctus in linea, & alia huiusmodi, in hoc tamē est differentia, vt dicitur, Et ideo in re est idem aliquo modo cum tempore, & ideo nō corrumpitur, sed variatur fm prioritatem & posterioritatem, & intellige hoc recte. Postea inueni in sua media expositione hæc verba, q; instans est vnum, propterea q; subiectum in quo inuenitur instans est vnum numero, & est multa fm quod in ipsa inueniunt prius & post, & intelligit per subiectum hic translatus, vt in cōmento. 106. Et postea concludens dicit, fm istū modum instans est vnum, fm quod ipsi sequitur vnū subiectum. Sed quia hoc translatus non est firmum in vno loco. Sed inuenitur in locis diversis distinctis scdm prius & posterius instans est multa. In cōmento centesimo sexto, vbi dicit, Et est necesse, vt iste punctus sit in actu, i. q; potest bis demonstrari, non q; sit extra animam indiuisibilis nisi in potentia, vt ipse dicit expresse in duodecimo Metaphysicæ in sua media expositione. Nihil enim quod est in corpore est in actu extra animam indiuisibile omnino, sed aliquo modo & in potentia, & ideo potest determinari aliquo modo. Vnde esse puncti est magis propinquum ad actum, q; esse instans, nam in corpore demonstrato in actu extra animam, verum est dicere, q; in ipso est punctus, & vnus punctus demonstratur bis, non sic autem est de instanti & tempore: nam nullum tempus est demonstratum simul, & ideo nō possumus demonstrare vnum instans bis. Item in eodem cōmento, parum post, vbi dicit, Incipit narrare hoc, punctus enim est causa numeri lineæ, instans est causa numeri temporis &c. id est diuisionis seu diuisibilitatis, vt dicit inferius in hoc cōmento, ex tali autem diuisione causatur numerus, scilicet prius & posterius, quæ sunt duo. In cōmento. 109. vbi dicit, Continuatio accedit ei gratia materiæ & discretio, scilicet numerus gratia formæ

In subiecto p subiectū vtiſ Cōmentator. Com. 103. 104. 105.

In ipſo sit vnū & multa.

Com. 106.

Instans vnū bis demonstrari nō p̄t.

Com. 108.

formæ &c. Nota qd hoc sic intelligo ad præfens, tempus enim est quantitas continua, seu sequens quantitatem continuam, eo modo quo prius est dictum, quæ quantitas seu duratio habet ex sua natura quædam, quæ competunt quantitati discretæ, scilicet minimum, vt dictum est, hoc enim inest tempori fm qd est numerus. Est enim numerus non simpliciter sed numeratus: de natura enim temporis est habere partes non simul, sed vnâ priorē, reliquam posteriorem, & hoc habet per duo instantia, vt dictum est. Linea autem habet hoc à pūcto vno: quia eius partes sunt simul. Nota tamen, qd istam diuisionem & numerationem habet tēpus extra animam potentialiter seu aptitudinaliter non in actu, sed habet hoc actualiter per animam. Quod autem hoc habet actualiter ab anima patet, nam ipsum est quid continuum, non diuisum, nec extra animam habet aliquam partem simul & à fortiori priores & posteriores simul: quæ partes sunt numerus numeratus. Quod autem hoc habet ex se aptitudinaliter patet. Nam ipsum est quædam duratio successiua habens in se instantia continuantia ipsum, & per quæ est aptum vt diuidatur per intellectum, non in re, sicut linea per punctum, hoc etiam patet per rationem Commentatoris post, Tempus ergo extra animam est numerus numeratus in potentia: numerus autem numeratus sunt hæc duo prius & posterius. Tempus ergo est compositum ex quantitate continua & discreta, non intelligendo per discretum numerum simpliciter, sed illa duo, fm qd in eis coniungitur numerus, scilicet prius & posterius. Est ergo tempus quid continuum, cui inest diuisibilitas & numerabilitas: & est numerus numerabilis seu numeratus, & hoc per suam naturam. Numerabilitas autem seu numerus est quasi forma. Quia, si non esset diuisibilis & numerabilis non haberet prius & posterius, quidditas autem temporis consistit in priori & posteriori, diuisibilitas etiam quasi fundatur in continuo. De dictis modernorum non curo. Inconueniens enim esset tempus componi ex istis, si tempus esset numerus simpliciter, sed si sit numeratus non est inconueniens. nā quantitas continua vt diuisibilis in duo, est numerus numeratus: habet tamen rationem formæ vt numerus numeratus, vt dictum est, & hæc duo requiruntur ad esse temporis, scilicet continuitas & prius & posterius. Vt de commentum. 113. & 112. & 114. In commento. 110. vbi dicit, Prius autem & posterius temporis sunt idem fm subiectum, sed est diuersum secundū definitionē &c. Nota, qd forte vult dicere, qd vna vnitas non differt ab alia, neq; secundū subiectum, neq; secundū definitionem: quando fuerit accepta simpliciter, i. mathematicè, prius autem & posterius, quæ sunt numerus numeratus, diuersificatur secundū definitionem: quamuis sint ambæ partes temporis. Vide commentum. 99. & 109. Item in eodem commento. vbi dicit, Sicut est dispositio in tempore accidit ei vtrūque &c. i. qd alia est duratio prior vt sic, & alia posterior fm definitionem, scilicet vt numeratum. Item immediate post hoc. vbi dicit, Et ex hoc modo prius & posterius in tempore sunt idem in omnibus moribus &c. id est qd iste numerus, vt numerus, est vnus omnium numerorum per tempus. In cōmento. 113. vbi dicit, Et necesse est, vt & vtrūque mensuret reliquum: quia vtriusq; paucitas & multitudo &c. Circa hoc nota bene quomodo mensurant se inuicē, & qualis est modus mensurandi eorum secundū intentionem Commentatoris. In commento. 114. vbi dicit, Quoniam mensurat ipsum non esse ipsius &c. Intelligo per esse rei hic totam dubitationem rei, vt innuit commento sequenti. Item immediate post hoc. vbi dicit, Tempus vero mensurat de motu vtrūque, s. quantitatem & esse, per quantitatem intelligo hic bis tantum vel ter, & similia, & cum dixit esse, vult dicere esse motus finiti & determinati. Item nota, qd motus habet quantitatem & continuitatem eo modo, quo dictum est in commento

præcedenti, & commento. 101. maxime localis. Et forte ipsum mensurat quantitatem motus, cum sit facta imaginatio dicta in commento præcedenti, & forte vult dicere, quod mensurat partes motus, quæ sunt quodammodo quantitas discreta, scilicet vt est diuisibilis & habens partes diuersas & priores & posteriores saltem materialiter, & subiectiue, scilicet motus localis. Et vide cōmentum. 121. vbi innuitur, qd quamuis motus sit quantus, tamen quantitas accidit motui, id est, vt ad præfens intelligo, quia tempus quod est per se quantum est accidens motus, vel quia mensura est per se quanta, circa quam fit motus, & pertransitio, vel mensurat quantitatem quam habet à tempore per aliquod tempus notum & determinatum. Vel forte intelligitur hoc modo, s. qd nos dicimus motum esse longū & breue, quia est in tempore longo & breui. & hoc modo mensuratur quantitas motus per tempus motus, non quia habet aliam quantitatem quam sit quantitas temporis. Vnde tempus est quantitas continua motus secundū qd in ipsa quantitate est diuisibilitas secundū prius & posterius seu diuisio. & hæc quantitas isto modo est passio motus, vt post declaratur. Accidit tamen tempori mensurari per motum, sicut dicimus, qd tempus est longum, in quo fit motus longus, & hoc accidit in qualibet mensura & mensurato, scilicet quod mensura mensurat mensuratum per se, & mensuratum mensurat per accidens. Nota etiam, qd prius & posterius in motu est præteritum & futurum, & nihil aliud, instans enim separat prius à posteriori: quod instans est finis præteriti & principium futuri. In commento 117. in principio. vbi dicit, Omne quod est in tempore est in eo in aliquo numero, & omne quod est in aliquo numero &c. Vult dicere, ex quo tempus, longius saltem, potest mēsurare maius illo. Præterea, illud quod est in tempore est inter duo instantia: quodlibet autem instans est medium inter præteritū & futurum. ergo &c. Præterea, Exemplum Philosophi de loco, & vide cōmentum. 122. In commento. 118. vbi dicit, Quod esse alicuius in numero est, vt illud, quod est in numero, habeat aliquem numerum, qui mēsurat essentiam eius per essentiam intelligit esse, & vide commentum. 116. et. 117. Item in eodem cōmento parum post. vbi dicit, Quiescens est in tempore, i. quiescens aliquando vt prius. Et parum post vbi dicit, & similiter motum, i. aliquando. In commento. 121. vbi dicit, Quia excedit esse horū, & esse subiectorum: quæ nata sunt, vt in eis inueniantur ista. Vult dicere, qd est non esse istorum, vt declarat statim. Item in eodem commento, vbi dicit, Cum autem priuatio eius accipitur in respectu possibilitatis eius in prima materia inuenitur infinita in præterito, id est, & sic non est in tempore. Item in eodem commento parum post. vbi dicit, Illud autem, per quod mensuratur esse alicuius secundo, & sunt illa quæ reciprocant, id est, secundum speciem, vt elementa: quia subiectum eorum propinquum est materia prima. In commento. 128. vbi dicit, Quoniam transmutatio alicuius extrahit illud ab illo, cum quo est hoc, sic intelligo, Transmutatio transmutat ens, quod existit, à sua natura seu dispositione, siue illa dispositio sit actus, siue nō ens: & ideo corrumpit per se: quia per trāsmutationem per se remouetur dispositio contraria. Item in eodem commento. vbi dicit, Ideo homines attribuunt ipsum tempori. Secundum hanc causam seu signum videtur qd genita per putrefactionem, qd generatio eorum attribuitur tempori: tamen secundum causam iam prius dictam, quæ fundatur in ratione naturali: talis generatio non attribuitur tempori nisi modo iam dicto. In commento. 129. vbi dicit, Quoniam non dicitur, qd illud quod mouetur in circulo, est vel locus per circulum, intelligit circulariter. In commento. 130. in fine commenti. vbi dicit, & quod est motum in actu tempus inuenitur in eo in actu, id est, non tanquam in subiecto, sed tanquam numerus seu mensura

Tpi qūo numeratio ex se, vel ex aīg operē conueniat,

Com. 110.

Com. 113.

Com. 114.

Per accidē
tēps p motū
mēsuratur,

Com. 117.

Com. 118.

Com. 121.

Com. 128.

Com. 129.

Com. 130.

M.
Ar.
ū
qu

fura, nisi in primo mobili: tamen etiam in ipso non est accidens extensum, sicut albedo in pariete: hoc tamen ultimum non simpliciter affirmo, & vide commentum. 134.

In commento. 131. vbi dicit. Aut actio numerantis in numerato, id est, non in numerato, tanquam in subiecto: quia subiectum, in quo fundatur, est anima: sed est circa numeratum. Item parum post hoc in eodem commento, vbi dicit, & cum manifestum est qd numerus nō est numeratum, ergo est actio numerantis in numerato. Ex hoc nota de natura numeri. Et vide commentum. 68.

Tertij. Et per hoc remoue multos errores modernorum. Et vide commentum. 135. Item in eodem commento, vbi dicit, Sed esse eius extra mentem est in potentia propter subiectum proprium, id est, qd res numeratae sunt aptae natae ex sua natura, vt eas anima numeret per diuisibilitatem earum, & diuisibilitatem in actu seu in potentia. Et ideo haec numeratio non est figmentum, immo intellectus intelligit res, sicut sunt aptae intelligi. In com-

mento. 132. vbi dicit, & siue motus fuerit generatio aut corruptio. Nota, qd non intellexit per generationem substantiam seu instantaneam productionem formae, sed forte intelligit alterationem praecedentem formae substantialis suae aggregatum, vt patet in fine commentum. Item in eodem commento parum post, vbi dicit. Quoniam est numerus aliorum motuum per translationem, &c. Nota, qd in sua summa in hoc libro ponit haec verba. Et quoniam declaratum est de dispositione temporis, qd est numerus motus secundum prius & posterius, forte dubitabitur. An est numerus cuiuslibet motus, scilicet qd inuenitur in quolibet motu. An numerus vnus motus. Si enim nos posuerimus ipsum numerum inuentum in quolibet motu, sequeretur qd tempus multiplicaretur secundum multitudinem motuum, & essent instantia multiplicata etiam. Tempus autem in omni loco est vnum & coniunctum seu continuum, & si poneremus vnum esse numerum vnus motus tantum, sequeretur qd non cognosceret tempus ille, qui non cognoscit hunc motum. Et ideo debemus ponere ipsum non multiplicatum secundum multitudinem motuum, sicut numerus qui nō diuiditur seu multiplicatur per diuisionem subiectorum eius neq; multiplicatur per multitudinem eorum, sicut etiam verbi gratia, cum accipimus ipsa, per. 10. equos & 10. asinos, & 10. tunicas, nam diuisio eorum est vna, & non sunt in hoc, sicut accidentia quae diuiduntur per diuisionem subiectorum eorum, sicut albedo & nigredo: & hoc est necessarium in ipso. Quoniam ipsum est numerus motus vniuersalis, quod intelligit intellectus, qd omnia entia transmutantur per ipsum. & qd ipse continet omnes motus. Et ipse non indiget in sua cognitione vt sit motus proprius e contrario illius, quod accidit ei, & cum accipitur determinatus, nam ipse debet attribui motui noto, vt sit notum. Et quia quidam motuum sunt priores quibusdam, & esse eorum est magis famosum seu notum, & primus eorum est motus translationis, & isto, motus corporis coelestis. Et isto, motus diurnus: & quia mensurans debet esse minus quolibet mensurato in illo genere: & magis remotum ab eis oportet vt accipiatur determinatum secundum motum huiusmodi, nam per ipsum mensurat motus proprius & determinatus. Et haec est dispositio coeli cum reliquis motibus: & si esset hic motus velocior in ipso, ipse esset mensurans, & non alius. Sed quia numerus huius motus est prior reliquis numeris motuum, ita qd esse eius est primum & per se & numerus aliorum est secundarius, & mediante isto motu sequitur qd ipse sit mensurans seu numerus. Et hoc apparet: nam dies & mensis & annus non sunt nisi partes temporis, quae sequuntur motum corporis coelestis. Et accidit huic cum hoc, quod est vnum, qd sit famosum apud gentes, nam iste motus est, per quem, & per cuius tempus mensurantur reliqui motus, & reliqua tempora, & res per quam mensuratur res, cum hoc, quod debet esse

A de genere mensurati, oportet de necessitate vt sit prima in illo genere indiuisibilis, nam est mensura in natura, sicut vnum in numero. Et ideo iste motus debet esse prior reliquis motibus, & tempus eius quod est dies & nox est mensura reliquorum temporum: & qd tempus mensurat istum motum primo et per se, & mensurat reliquos motus secundario & mediante isto motu. Et ex hoc apparet quomodo mensurat reliquos motus. Item Commentator in libro Destructio Destructionum in prima quaestione dicit, Praeterea tempus non sequitur motum, sicut finis sequitur magnitudinem, nam finis sequitur magnitudinem, quia inuenitur in ipsa sicut accidens inuenitur in suo subiecto demonstrato: & hoc & ipsum est hoc, demonstratum per demonstrationem sui subiecti: & est in loco, in quo est suum subiectum, & non est in consecutione temporis ad motum. Sed consecutio temporis a motu est magis similis consecutioni numeri ad numeratum, scilicet sicut non transmutatur numerus propter transmutationem rei numeratae, neq; multiplicatur per suam multiplicationem. Et haec est dispositio temporis cum motu. Et ideo tempus est vnum cuiuslibet motus, & mobilis. Et inuenitur in quolibet loco, ita, qd si imaginati fuerimus homines incarceratos a pueritia in aliqua spelunca terrae, nos diceremus omnino qd ipsi non cognoscunt tempus, si non cognoscunt aliquem motum sensatum qui est in mundo. Et ideo videt Aristoteli, qd esse motuum in tempore est magis simile numeratorum in numero. Nam numerus non multiplicatur per multiplicationem numeratorum, neq; demonstratur & locus per demonstrationem locorum numeratorum. Et videtur, qd propter hoc est proprietas eius, vt sit mensura motuum, & mensura esse motuum mobilium in eo qd mobilia, sicut numerus mensurat ipsa. Et ideo dicit Aristoteli, in definitione temporis, qd est numerus motus per prius & posterius, quae sunt in ipso, id est in motu: & cum hoc sit ita: sicut si nos posuerimus aliquod numeratum productum non sequitur, vt sit numerus productus, sed sequitur si sit numeratum vt sit ante ipsum numerus: ita sequitur, si sit hic motus nouus vt sit ad ipsum tempus: & si produceretur tempus per esse alicuius moti demonstrati, quicunque fuerit, esset tempus cognitum cum illo motu: hoc facit te intelligere, qd natura temporis est multum diuersa a natura magnitudinis: haec sunt verba eius. Vnde, quauis omne accidens subiectum fundatum in ipso subiecto corporeo est extensum & diuisibile, & multiplicatur per multitudinem subiectorum, non tamen hoc oportet de accidenti, quod est passio motus, non secundum partes extensas per extensionem subiecti, sed secundum prius & posterius. Et maxime, quia haec passio non habet esse extra animam nisi in potentia: ita qd motus habet aptitudinem seu dispositionem circa quam intellectus versatur, & facit tempus in actu, non tamen dico ipsum esse passionem motus in eo qd motus, sed primi motus: numerat tamen quemlibet motum. Sed de hoc iam alias dixi. Item in eodem loco, vbi dicit, Quia est numerus translationis, Quoniam translatio &c. Nota qd forte haec est differentia, quia si motus translationis sit, tempus est, etsi non, non. In reliquis autem motibus non sic est. Si enim ipsi non sunt, adhuc tempus est: & hoc est ita, quia si motus localis non est, nullus motus est, non e contra. Dixi autem hoc, quia si per imaginationem reliqui motus essent, & non localis, forte esset tempus: quamuis in re non sit ita, hoc tamen non affirmo, quia scientia Philosophi & Commenta, videtur omnino esse quod sequitur primum motum: quamuis sit numerus cuiuslibet motus. Et bene considera, & de hoc multa dixi alias. Item in eodem commento parum post, vbi dicit, Et, quia sequitur motum simpliciter, quicunque sit, necesse est &c. Nota qd intelligo, qd tempus sequitur motum quicunque sit, non vt verba facient, sed eo modo, quo ipsemet declarauit in commento. 100, in solutione dubitationis. Item

Tps motū nō sequitur sicut finis magnitudinem.

Tps sequit primū motū & est mensura cuiuslibet motus.

Com. 731.

in eodem commento parum post, vbi dicit. Sed, si posue-
rimus ipsum esse numerum cuiuslibet motus, cum fuerit
numerus alicuius moti demonstrati, & in illa hora mo-
uetur aliud motu æquali ei, tunc tempus erit numerus
vtriusque illorum motuum. Et sic multiplicabitur per
multiplicationem eorum, & sic essent duo tempora insi-
mul: quod est impossibile. Nota, qd ex hoc expresse appa-
ret qd Ioannes Iandunus & Burleus, dicunt tempora esse
multa, non tamē primum tempus. In commento. 133.
vbi dicit, Sequitur, vt tempus istius motus sit prius cæ-
teris temporibus, numerans illa, id est, qd tempus prius
& principaliter attribuitur seu mensurat primum motū
alijs motibus, vt patet in commento præcedenti: neque
aliud sequitur ex premissis, & considera, Ioannes autem
de Ianduno, & quidam alij moderni dicunt, qd tempus
non est omnino vnum numero, sed aliud & aliud nume-
ro in diuersis, quæ actu mouentur. Et hoc sic nititur pro-
bare supponendo primo, quod nihil mensuratur aliqua
quantitate successiua, nisi ipsum sit quantum & successi-
uum, id est, quantitas successiua, secundo, qd vnusquisq;
istorum motuum inferiorum proprie dictorum mensu-
ratur tempore, tertio, qd nihil est quantum successiuum,
nisi per quantitatem successiuam & inexistentem, quar-
to, qd nulla est quantitas continua successiua nisi quan-
tum succedens per primam suppositionem. Sed omnis
motus proprie dictus vel est quantitas successiua, vel
quantum succedens, vel habens in se quantitatem suc-
cessiuam, ergo omnis motus proprie dictus idem est tē-
pus vel quantum succedens. Si autem sit tempus, tunc,
cum plures & diuersi sint motus numero, plura & di-
uersa erunt tempora. Si dicatur qd est quantum successi-
uum, cum nihil sit quantum successiuum nisi per quanti-
tatem successiuam sibi inexistentem, sequitur qd omnis
motus habet in se quantitatem successiuam sibi inheren-
tem. Talis autem quantitas est tempus, vt dictum est,
ergo omnis motus proprie dictus habet in se tempus.

Item arguit sic. Nihil est æquale quantitati successi-
ue, nisi sit quantitas successiua aut habens quantitatem
successiuam sibi inherentem. Sed omnis motus proprie
dictus istorum inferiorum est æqualis alicui tēpori, quod
est quantitas successiua: ergo omnis talis motus aut est
quantitas successiua, aut habet in se quantitatem succes-
siuam sibi inexistentem. Sed quia hæc dicta sunt con-
tra Philosophum & Commentatorem, vt patuit, respon-
debo magis specialiter: quamuis per iam dicta apparet
corruptio istorum. Et dico, quod prima suppositio est
vera, primo & principaliter. In alijs autem sufficit qd ha-
beant quantitatem à mensura, circa quam sit motus, siue
habeant quātitatem eo modo, quo dicit Commentator
commento. 15, scilicet quādo fuerit tempus imaginatum
extensum &c. Vel sufficit quod sit quantum non per
quantitatem in eo existentem, sed per quantitatem tem-
poris primi, ita qd per replicationem numeratur motus,
nec tertia suppositio est simpliciter vera, vt patet. Ad
secundam rationem dico, qd motus dicitur æqualis alteri,
quia æquale spatium in æquali tempore pertransiuit. Et
ideo hæc ratio nulla est. Et considera ea quæ notauit.

SUPER QVINTVM LIBRVM

ANNOTATIONES.

Com. 33.

Inca librum Quintum commento. 3. vbi di-
cit. Et similiter primum motum dicitur his
duobus modis. Nota qd in septimo libro vi-
detur dicere, qd hic intendit per se motum il-
lud, quod mouetur secundū omnes partes,
& non quia pars mouetur: & ipsa mouet totum. Item in
eodem loco parum post, vbi dicit, Sed hic intēdebat per
motum primum illud quod est per se simpliciter, id est,
vt intelligo non primo tamen, ipse enim posuit in princi-
pio commenti loco de primo per se, & dixit, qd hoc intel-

igitur Philosophus per primum. Vnde per primum intel-
ligit hic Philosophus per se, per se autem intelligit motū,
quod non dicitur moueri, qd pars eius mouetur: & etiā
qd non dicitur moueri per accidens, scilicet quia accidit
alicui qd mouetur per se, sicut dicitur, verbigratia, Albū
mouetur ad caliditatem seu musicus currit. Non enim
mouetur seu currit secundū qd musicus, sed secundum qd
animal, verbigratia, Cui accidit vt sit musicus: accidit
enim musico secundū qd musicus currere, & hæc duo si-
mili modo requiruntur ad hoc qd sit per se motor, hoc
enim sufficit hic Philosopho ad suum propositum, vt in-
nuitur in primo commento, & non curo nunc de dictis
Burlei. Sed dices, quid est primum motū, ex quo per
se motum habet duo iam dicta: Dico, qd vltra hoc requi-
ritur qd non moueatur ad motum alterius, vt verbigrat-
ia, homo æquitans, & hoc videtur necessariū: quia iam
dictum est, qd quod mouetur, quia pars eius mouetur, re-
ducitur ad per accidens, ergo quod per se mouetur, non
mouetur, quia pars eius mouetur, ergo per se mouetur
secundum totum mouetur: non ergo dicitur primo mo-
ueri proprie accipiendū ly primo, quia totum mouetur,
dato qd hoc requiritur: vnde Philosophus intendit per ly
per se motum hic quod mouetur etiā secundum omnes
partes: & hoc est quod dicit Commentator per se simpli-
citer: & hoc est quod dicit in fine commenti. 5. vt notauit:
vnde per se simpliciter, id est, non per aliam naturā etiā:
non tamen tollit aliam causam seu alium motorem, forte
tamen dicta Burlei non sunt omnino falsa, & tu conside-
ra: & vide commentum. 27. Octauū. Et videtur qd veri-
tas sit omnino, qd dupliciter dicitur sic aliquid esse per se
motum, seu primum. Vno modo, vt opponitur ei per ac-
cidens, scilicet illud quod mouetur, quia pars eius moue-
tur modo dicto in textu, et etiā vt cursus, verbigratia,
attribuitur medico, quia non currit vt medicus, vt dici-
tur in textu, & sic loquitur hic Philosophus. Alio modo
accipitur vt opponitur illi quod mouetur propter partē
eius sic intelligendo, qd primum est illud quod mouetur:
non quia aliud eius mouetur per se seu potest moueri.
Sed illud quod ita est motum qd minus illo non mouetur
seu non potest moueri: & tale est minimum in vnaquaq;
specie: & dicitur primum motum & simplex, quia non
componitur ex alijs motis seu minimis: & dicitur pri-
mum, quia ratione totius competit ei motus seu posse
moueri non ratione partis eius, sed vt tale totum: & huic
opponitur moueri per partem, id est, qd pars illius mo-
uetur seu potest moueri per se, & tale est compositum ex
multis primis motis seu minimis, & sic loquitur in. 7. cō-
mento primo & secundo, & de tali primo moto seu per
se non loquitur Philosophus in hoc quinto, sed loquitur
de illo quod est per se motum tantum, id est, non primū:
intelligendo per primum illud quod mouetur, quia est in
ipso pars aliqua, quæ est, seu potest esse primum motum,
vt dictum est, vnde primum, vt sic, addit supra se, vt in
quinto loquitur de per se, seu dicit aliam rationem, &
hæc omnia innuit Commentator hic & in septimo. In
eodem commento, vbi dicit. Et ista aliter est ei primo
& essentialiter, per accidens vero &c. Circa hoc nota qd
intelligit hic per motum transmutationem: forte vult di-
cere, qd materia, quæ mutatur & forma fiunt idem per
se. Accidit tamen forte materiæ vniri huic formæ, non
tamen hæc forma est accidens in hac materia, & forte di-
xit, qd est per accidens, quia non accidit hoc nisi transmu-
tationi substantiali: & forte vult dicere idem specie, vt
quando calidum mouetur ad maiorem caliditatem: hoc
tamen est per accidens, quia minus calidum non moue-
tur ad intensiorem caliditatem nisi per accidens, scilicet
quia non mouetur secundum qd calidum, sed secundum
quod frigidum, & forte hæc totalis caliditas est vna nu-
mero, ita quod in fine motus est vna totalis caliditas.
Videtur enim esse clarum, qd prior gradus est tanquam
materia posterioris, & ideo, sicut materia identificatur
cum

Primum mo-
tū quid sit.

cum forma, scilicet substantiali & sit vnum per se, ita similiter hic: sed sicut materia non est omnino idem cum forma, immo alia est natura materie à natura forme, ita in proposito isti gradus non sunt omnino indiuisibiliter vnum, ex eo tamen sit seu resultat vnum totale per se, & videtur quod magis ex istis gradibus sit vnum q̄ ex materia & forma, & per hęc soluntur multa circa hanc materiam. Burleus tamen ponit alias expositiones: & videtur mihi quod intendit Commentator dicere, q̄, quando aliqua pars motus est introducta, capiendū motum pro forma fluente, tunc illa pars motus mouetur ulterius per accidens ad motum subiecti, & vide commentum quintum. Item in eodem commento, vbi dicit, Deinde illud ex quo est motus, id est, quod est vltimum respectu istarum causarum. In commento. 4. vbi dicit, & non nominatur à nomine eius ex quo est. Nota, q̄ causa huius iam tacta est in commento precedenti, vbi dicit. Cum ab hoc separatur &c. In commento. 5. vbi dicit, & propter transmutationem sequentem illas, existimat q̄ albedo est motus, & sic motus ad illam erit motus ad motum, & quia manifestum est q̄ albedo &c. Vide commentum. 4. Tertij, & commentum. 9. huius, & nota, q̄ albedo est motus materialiter sumptus, vt ei cōiungitur potentia & fluxus, vt dicitur commento. 9. & ideo non negatur hic hoc modo formam fluentem esse motum capiendū motum materialiter: nec etiam est falsum ad motum sic sumptum esse motum formaliter sumptum, immo quaelibet perfectio noua permanens acquiritur per motum siue mutationem, capiendū motum formaliter, sed negatur q̄ forma est motus formaliter sumptus. Si enim esset motus formaliter sumptus: tūc ad motum formaliter sumptum esset motus: quod improbabitur post, nam albedo & reliquæ forme permanentes acquiruntur per motum, si ergo esset motus formaliter sumptus, tunc esset motus ad motum formaliter sumptum. Verum est etiam q̄ albedo & similia, secundum q̄ formæ, non sunt motus aliquo modo sumptus, nā formæ, vt sic sunt quiescentes & non sunt motus aliquo modo, nisi sit in eis fluxus & potentia coniuncta actui: & forte motus formaliter sumptus non est ad motum materialiter sumptum: quia non est tanquam ad terminum nisi ad formam quiescentem, sed de hoc infra magis: & vide suam summam in quinto, & vide commentum. 15. & 34. Item in eodem etiam commento parum post, vbi dicit, & qui fingit ipsam moueri &c. id est, per se, vt dixit in commento precedenti, vel secundū quod forma, vt notauit. Item in eodem commento in fine commenti. Et intendit hic per primum & essentielle &c. id est, non per aliam naturam, & adiungitur huic, nec per causam mediam, hoc tamen modo non oportet conclusionem esse primam, sed bene præmissas in demonstratione simpliciter, conclusio tamen est prima, id est, non per aliam naturam, vt ipse declarauit bene in primo Posteriorum, hic autem intelligit per primum, non per aliam naturam. Et tale est etiam per se, id est, essenziale. Idem commento. 7. vbi dicit, de non esse in non esse, non esse enim, id est, simpliciter dixit. Idem in eodem cōmento, vbi dicit, possibile est etrā dicere in eis, quæ opponuntur secundum contrarietatem illa transmutari &c. Nota, q̄ hoc est tamen per accidens, vt dicit in commento sequenti: & vide commentum. 51. & 55. Item commento. 8. vbi dicit, Quoniam generatio & corruptio numerantur in vna specie, id est, non tamen sunt secundum vnitatem, saltem in specie specialissima. Item in eodem commento, vbi dicit, non inuenitur in eo transmutatio omnino, id est, motus, vt innuit superius. Item in eo eodem commento parum post, vbi dicit, Ergo hic non est idem subiectum forme aquæ, vult dicere in actu demonstratum, ita q̄ non est aliud subiectum motui in actu, à principio vsq̄ ad finem, vt dixit parum supra & post. Item in eodem commento, vbi dicit, q̄ est causa in hoc q̄ transmutatio in ea non est mo-

Atus & generatio eius est à non ente per accidens, & generatio eius ab ente in potentia. Nota, q̄ ex hoc videtur q̄ generatio simpliciter est primo & per se ex ente in potentia primo & per se ad ens in actu. Generatio autem secundum quid est à contrario positio per se ad contrarium positum. Vnde ambæ generationes sunt ex non ente per accidens, vt dictum est etiam supra. semper enim dicit Commentator intelligo per non ens, ens in potentia: & vide commentum. 7. neque contrarium huius dictum est à Commentatore, si tu intelligis sua dicta. In commento. 9. vbi dicit, Quod transmutatio, quæ est motus, in rei veritate est inter opposita mediata, id est, vt intelligo, per se. Et vide commentum. 7. & 8. & intelligo per mediata secundū formam, vel magis & minus. Item in eodem commento, vbi dicit, Et videtur q̄ sit potentia ad vnumquodque prædicamentum &c. Nota q̄ in media sua expositione in fine. 7. Metaphy. in quibusdam translationibus, & in. 8. versus medium & versus principium in. 11. ibidem enim declarauit hanc propositionem, scilicet q̄ potentia in quolibet genere est in primo genere, in quo est actus. Item in eodem commento paulo post vbi dicit, Secundum vero q̄ motus est forma in hac materia. Nota q̄ intelligo circa hanc materiam, non materiam in qua: quia illa est subiectum quod transmutatur, motus autē materialiter posterior est natura transmutatione, quæ acquiritur: ideo impossibile est vt motus materialiter sit subiectum motus formaliter. Dicitur autem forma, quia motus, secundum quod motus, dicit transmutationem. Vnde esse motus, vt motus, consistit de necessitate in transmutatione: ideo motus formaliter est illa transmutatio seu passio non perfectio diminuta, quia illa stat post motum in quiete: & ideo motus pro fluxu forme se habet vt forma respectu motus materialiter. Præterea, cum dicimus fluxum forme, forma se habet secundum hoc tanquam subiectum & fluxus tanquam forma. Vnde & in accidentibus, scilicet in definitione eorum, subiectum ponitur in vltimo, & vide commentum. 34. Item in eodem commento in fine commenti. vbi dicit, Ponentes vero receptionem esse prædicamentum passionis non bene fecerunt &c. Nota, q̄ Commentator intellexit de prima opinione, q̄ dixerunt receptionem potentiam receptiuam, nam receptio non completur nisi per potentiam receptiuam, & transmutationem siue passionem et per receptum: ipsi autem non dixerunt transmutationem neque intellexerunt de recepto: & hoc est manifestum, ergo intellexerunt potentiam receptiuam, & huic contradicit Commentator. In commento. 10. versus finem cōmenti, vbi dicit, Quia relatio, quæ accidit ei, est propter suam transmutationem in loco per accidens. Est igitur vtriusque per accidens &c. id est, q̄ relatio non est motus per se, etiam in illo, quod per se mouetur: nam quamuis per se mouetur ad locum, quia est eius terminus, non tamen est ad relationem per se. Accidit enim ipsi, q̄ mouetur per se ad locum acquirere relationem per illum motum. Vnde hoc mouetur per se tantum in loco. In commento. 13. versus finem, vbi dicit, Et cum prima transmutatio non erit, non erit consequens, &c. Nota quod intelligo, quando prima non est dabilis, si sint causæ per se, vltima non est dabilis. Siue enim ponatur omnes esse simul siue nō, sed vna post aliam, semper est impossibile procedere in infinitum. Sequitur enim si sint causæ per se, vt causatū sit sine causa. Vnde ex quo sunt per se, si prima non est dabilis, neque vltima, sed prima non datur ex quo sunt infinitæ causæ. Vnde, cum albedo per se terminat dealbationem, & dealbatio per se est causa albedinis, si dealbatio non est aliquando dabilis, non esset aliquo modo albedo, & si albedo est dealbatio, fuit aliquando vel est, & ideo dicta Burlei hic, non sunt bene dicta omnino. Et vide cōmentum. 15. 8. Cum hoc tamē stat quod causæ essentialiter ordinatæ debent esse simul & finitæ:

vt

Com. 9.

Com. 10.

Com. 13.

Com. 15. vt ponitur commento. 46. 8. In commento. 17. vbi dicit. Quoniam, si in transmutatione de albedine in nigredinem, sequitur vt nigredo sit transmutata &c. Vult dicere, quando deducitur de potentia ad actum, quando tamen est producta est forma quiescens, vt dicitur commento. 5. Ipsa tamen non mouetur, sicut mobile mouetur: non enim est subiectum motus, vide commentum. 7. & 3. & 34. In commento. 22. vbi dicit. Contiguatio vero mathematica est in magnitudinibus, quorum vltima superponuntur. Circa hoc vide commentum. 9. Quarti, & 2. Sexti, cum autem dicit. Si igitur fuerint corpora superponentur superficies eorum contiguae: & si superficies superponentur lineae, & lineae supponentur puncto, si dicimus punctus superponitur puncto. Sed hic non intendit mathematicum, quoniam in mathematicis duo vltima reuertuntur in vnum &c. Hoc sic intelligi. Ex quo enim vnum indiuisibile tangit aliud secundum se totum, ita quod quodlibet sui tangit quodlibet alterius, ex quo sunt indiuisibilia, secundum ergo istam considerationem duo puncta, immo infinita se tangencia fiunt vnum punctum, sed hoc non est in natura, quia non inueniuntur omnino indiuisibilia, saltem in actu: sed Mathematicus considerat lineas & superficies, & reliqua, secundum quod sunt abstracta a materia, saltem per intellectum. Et ideo dicta Burlei non sunt ad propositum: nullum enim indiuisibile Mathematicae consideratum tangens aliud distinguitur ab illo, immo, si infinita indiuisibilia actu extra animam tangerent se, non esset ex his nisi vnum indiuisibile, vt pater in. 6. huius, secundo, immo neque punctus tangit proprie punctum, sed reuertuntur ad vnum, si essent tangentes, & vide commentum. 30. Item in eodem commento. vbi dicit. Et interest illud ad quod transmutatum transmutatur primo. Nota, qd non dicit tamen hic qd datur primum simpliciter. In commento. 23. vbi dicit, & in continuis: forte vult dicere in istis, quae continue mouentur in aliquo tempore. Item circa hoc quod dicit immediate post. Quia plura continua continue deficiunt aliquantulum in intentione, id est, vt intelligo in materia circa quam mouentur, scilicet qd ille motus non est continuus simpliciter: quia non est vnus, tamen mobile continue mouetur secundum tempus vere, vel apparenter: non enim ambulatio est vna numero, sicut volatio, vide commentum. 40. & 41. In commento. 26. vbi dicit. Quoniam tangencia sunt de speciebus diuersis id est, intelligi possunt, etiam de speciebus diuersis. Item in eodem commento, vbi dicit. Et ista continuatio non est naturalis, id est, sic considerata vt mathematica, nam ista, vt sic, non sunt extra animam, saltem in actu. naturalia autem sunt extra animam, & sunt materialia. In commento. 28. in principio, vbi dicit. Quoniam omne tangens est sequens, Vult dicere, non tamen sequens, in quo est ordo prioris & posterioris. Item in eodem commento, vbi dicit, & quia adunatio est &c. Ego intelligo per adunationem vnionem completam, verbi gratia, duae partes corporis, seu lineae, habent terminum communem, & sunt continuae. Sed postea, cum vna pars apponitur alteri & continuatur vna pars cum altera secundum totam longitudinem seu latitudinem, ita qd vna pars, quae fuit extra aliam totaliter, nisi quod fuit vnum vltimum commune inter illas non amplius est extra illa saltem illa si significata, & hoc est quando corrumpitur terminus communis prior & fit adunatio illarum partium omnino sicut possibile est fieri. Haec autem adunatio non est nisi post continuationem, vt cum duae partes aquae continuantur postea commiscuntur, & corrumpitur media superficies & vniuntur. In commento. 33. in principio, vbi dicit, & in motu circulari non est ex quo, & ad quod vult dicere, qd non est in corpore circulari, quod mouetur circulariter, aliquis punctus magis dignus, vt sit principium qd finis, sed quilibet punctus est principium & finis, similiter etiam quod mouetur super lineam circula-

rem. Item in eodem commento immediate post, vbi dicit, & est dictum in definitione motus, qui est idem in specie, qd est illud &c. id est, qd ambo termini, ex quo sunt eiusdem speciei, & etiam termini ad quos sunt ambo eiusdem speciei. In commento. 38. circa hoc, quod dicit. Quod sequitur plures actiones esse a pluribus formis, & nullus existimat &c. Nota hoc non videtur tutum, si enim est possibile, qd sint ab eadem forma plures actiones, non essent necessariae, vt plures actiones, sint a pluribus causis. Et ideo ponens vel dubitans vnum ponit vel dubitat reliquum, nisi forte ignoret consequentiam, quae tamen videntur per se nota, & ideo reliquae expositiones, quas ponit sunt meliores. In commento. 52. vbi dicit. Et contrarietas eius differret a contrarietate extremi in hoc &c. Videtur quod sit de mente Commentatoris, qd colores medij differunt specie ab extremis & inter se, verbi gratia, Rubedo & viriditas, vt innuit in multis locis, & aliquid commentum. 31. Cum hoc tamen dico, qd extrema sunt in eis secundum gradus remissos, non tamen sequitur, qd omnes motus ab albedine sint eiusdem speciei, nisi illi, qui terminantur actualiter ad nigredinem, vel qui non quiescunt in aliqua forma media. Quamuis enim motus ab albedine ad rubedinem sit ad nigredinem, quae est in rubedine, non tamen est ad nigredinem simpliciter, sed ad nigredinem, quae coniuncta alteri constituit speciem rubedinis, & sic de similibus, neque omnes dealbationes sunt eiusdem speciei, nisi quando terminus actualis, ad quem cessat motus: & sic quies sit eiusdem speciei. Et vide commentum. 32. Sexti. Nota tamen qd Commentator in sua summa Tertij Meteororum dicit, qd medium dicitur secundum duas species. Vna earum est vera, & secundum prius: & hoc est medium inter duo contraria, cuius esse est per commissionem seu complexionem duorum extremorum: & quidditas eius differt a duobus extremis, & exemplificat sicut viridis color. Aliud autem dicitur similitudinarie, & secundum posterius, & illud est medium secundum quantitatem tantum: & diuersificatur a duobus extremis secundum magis & minus. Commentator ergo dicit aliquod medium, non tamen proprie, non esse diuersae speciei ab extremis, & videtur, qd hoc sit vel minus album, vel nigrum per admissionem contrarij: non tamen constituitur diuersa species per complexionem, sicut multoties fit in artificialibus, nota tamen vltimus, qd magis perfectum & minus in vna specie suscipiente magis & minus differunt secundum numerum tantum: nec est inconueniens in specie, quae suscipit magis & minus, qd, si vna sit magis, sic reliqua, verbi gratia vna albedo est magis albedo reliqua: & qd essentialiter vna sit magis similis reliquae eiusdem speciei qd alia eiusdem speciei, ex quo illa species suscipit magis & minus. Possumus etiam dicere, qd, cum aliquando dicit Commentator, qd media non differunt specie ab extremis, non vult nisi, qd sunt composita ex extremis, & non sunt omnino alia, & diuersa ab eis. Vide commentum. 23. 10. Metaphy. In commento. 59. vbi dicit, & sunt contrarij secundum naturam, & non naturam, id est, tantum: & vide commentum sequens. Item in eodem commento versus finem, vbi dicit, verbi gratia, ignis & terra, tunc vterque erit contrarius reliquo secundum illud ad quod mouentur naturaliter, id est, sunt contrarij secundum speciem tantum, quia ambo sunt naturales. Item in fine commenti, vbi dicit. Aliter erit contrarius reliquo secundum naturam & non naturam, id est, vt non secundum speciem tantum, vt dicit in commento sequenti vltimo. In commento. 61. vbi dicit Commentator. Apparet cum translatio eius erit velocior, quando appropinquat &c. Nota, qd ex hoc forte quis potest reddere causam, quare mobile naturaliter velocitatur in fine. In commento. 62. in fine, vbi dicit. Ergo est in potentia non in actu, id est, non in actu completo, sicut fuit antequam sit motus. Vnde, sicut terminus, ad quem

Com. 18.

Com. 52.

G

H

Com. 59.

Com. 61.

Com. 62.

quem paulatim acquiritur, & non est complete in actu, nisi in fine, ita & terminus à quo suo modo & quies in termino à quo, aliquo enim mobile quiescit in termino à quo, dum mouetur, & non est totaliter corruptus, nisi in fine cum acquisitus est terminus ad quem, qui successiue introducit, sicut successiue terminus à quo corrumpitur. Et similiter quies in termino à quo: quia dum est motus aliquo qualiter quiescit in termino à quo, sicut aliquo qualiter habet de termino à quo. Vnde simul tempore fit generatio caliditatis & corruptio frigiditatis. Et semper dum corrumpitur pars aliqua frigiditatis introducit pars aliqua caliditatis, & sic successiue, prius tamen secundum naturam fit corruptio q̄ generatio. In commento penul. vbi dicit Commen. Sed intendebat quietem ad quam etiam motus, & dixit oppositam large, id est, quia hic non est proprie opposita, vt dicitur commento, 54.

SYPER LIBRVM SEXTVM
ANNOTATIONES.

Ira librum Sextum, commento. 2. versus finem vbi dicit, Et impossibile est, vt vnum secundum contiguationem. Vult dicere continuationem. Item in illo loco vbi dicit, ex diuersis in specie, supple hoc. Præterea

illud æterogeneū, vel est diuisibile, vel indiuisibile, si sic, ergo non componitur ex indiuisibilibus, si sit indiuisibile, ergo ex eis non fit diuisibile. In commento. 7. vbi dicit Commen. Quod impossibile est res mora moueatur in simul, & q̄ iam perfecit motum, scilicet q̄ in eodē instanti sunt vera hæc duo &c. Vide quomodo Philosophus habet, pro maximo inconuenienti, quod aliquod sit, & factum sit simul: quamuis sit indiuisibile, vt isti ponunt. Et hoc est contra modernos, & nota q̄ Commen. 3. Phyl. comen. 13. dicit expresse, q̄ res generata cum fuerit in generatione nondum illa res est generata, verbi gratia, quoniam homo, cum fuerit in generatione, nondum est homo, & hoc est manifestum per se, nisi forte nō considerantibus. Generatio enim seu factio est exitus rei de potentia ad actum. Dum ergo est generatio est potentia, ergo ipsum tunc non erit in actu. Vnde res completa iam non fit, nec res iam corrupta corrumpitur, ex quo ponitur corrupta, nisi res iam facta sit: & corrupta corrumpitur quod implicat. Quoniam tantum non est non corrumpitur factum, etiam iam & cōpletum est in actu, & non indiget agente producente. Sequeretur enim secundum hoc, q̄ idem esset in potentia & in actu. Et q̄ instans præsens & præteritum sunt idem. Et hæc omnia innuit Commentator in diuersis locis. Sed dices, secundum hoc daretur vltimum instans rei permanentis, & non daretur primum sui esse: ex quo instans generationis non est generati esse, et instans generationis est instans corruptionis formæ præcedentis. Ad hoc dico, q̄ Aristot. & Commentator in 8. nil aliud voluerunt, nisi quod idem instans, in quo generatur forma sequens, forma præcedens corrumpitur: instans tamen non erit in actu, & q̄ idem instans magis debet attribui rei generatæ seu generandæ, non corrumpendæ: & ideo dicitur, q̄ datur primum instans rei permanentis, & non vltimum. rationes autem modernorum circa hoc nil sunt: quia vltimum instans sui esse est instans corruptionis eius, quod est instans generationis sequentis: ideo non oportet quod aliqua latitudo corrumpatur in instanti, nec q̄ instans sit immediatum instans, nec q̄ materia sine forma, & hoc est quia tunc, scilicet in instanti corruptionis non est omnino forma perfectæ, sed est in corrumpi substantialiter simpliciter tantum, & similiter alia est tunc in generari instantaneo substantiali: et ideo nō est tunc certa latitudo qualitatum conferuantium formam corrumpendam: nec alia inconuenientia dicta accidunt, bene tamen scio, q̄ ista

A dicta sicut & multa alia sunt extranea apud istos propter consuetudinem in contrario, sed de hoc non est curandum, quia non omne probabile & famosum est verum, nec e conuerso. Et bene considera, & vide commentum. 40. Item in eodem commento. vbi dicit. Sequitur vt habeat motum per vnamquamque partem &c. Circa hoc vide deductionem in textu, quia est clarior. Et in hac ratione habeo maximam difficultatem: forte enim dicer quis, q̄ tunc neque totam pertransiit, neque partem: sed totam pertransit in hoc instanti, & in instanti sequenti habebit eam pertransitam, & considera. Et forte potest sic ratio formari, in illo instanti, in quo mouetur, super illud indiuisibile, aut est in ipso aut non, si non ergo sequitur, q̄ pertransiit illud: quia iam mouebatur in ipso: quod est impossibile, si sit in ipso & non pertransiit illud, ergo vel est totaliter in ipso, vel secundum partem. Si secundum partem: ergo est diuisibile, si totaliter est in ipso, ergo tunc quiescit: ex quo in illa parte temporis secundum eos nō mouetur. instans enim apud eos est pars temporis. Sed iam positum est ipsum continue moueri per totum illud tempus, & per totam illam partem. Considera tamen quid diceret Philosophus de generatione substantiali & corruptione, quæ sunt quædam mutationes instantaneæ. Ipse enim non sunt motus, neque transmutationes, nisi æquiuoce, vt dicit Commentator commento. 131. Quarti, & commento. 32. huius. 6. Sequitur enim finis transmutationis, & dicitur transmutare in tempore alterationis: & in instanti aduentus formæ est transmutatum. Sed isti ponunt motum componi ex indiuisibilibus, & q̄ indiuisibile est pars eius. Vnde sequitur ex positione eorum, q̄ pars motus sit indiuisibilis, & tamen est motus: quia quilibet pars motus est motus. Et vide commentum. 9. Possum etiam dicere, q̄ indiuisibile, cum pertransiit, est pertransitum, id est, est in ipso toto, ergo tunc nō mouetur ad ipsum. Quod enim totaliter est in aliquo, non mouetur ad illud, & sic in nulla parte magnitudinis est motus, ergo non est motus, & tamen in fine est motum iam. Vide commentum. 88.

In commento. 15. in solutione dubitationis. vbi dicit. Ad hoc autem dicamus, Nota q̄ ex commento. 2. Septimi potest quis accipere aliam solutionem etiam. In commento. 23. vbi dicit. & quia tardius pertransiit in hoc tempore magnitudinem compositam &c. Nota q̄ sequitur etiam hoc posito q̄ nō sunt æquales numero partes temporis & magnitudinis, ex quo magnitudo componitur ex duobus indiuisibilibus: & tempus ex tribus indiuisibilibus. In commento. 32. vbi dicit & etiam demonstratio, qua Aristot. vitur in hoc non erit prima & essentialis. Nota, quod neque Bur. neque Ioan. de Iandu. intellexerunt hanc rationem perfecte, & hoc, quia non habuerunt intentionem eius in commento Libri Posteriorum. Quod tamen facilius potest quis intelligere.

D Item eodem comen. versus finem. vbi dicit. Sed quidem in albo & quidem in pallido: licet hoc quidem non distinguatur in actu &c. Circa hoc vide commentum. 87. & vide commentum. 70. Octau. Et nota, q̄, cum transmutatur sine medio, verbi gratia ex albedine in nigredinem, quiddam eius est in albedine, & quiddam eius est in nigredine de necessitate, ex quo est medium: & hoc sufficit. Et ad maiorem declarationem nota, potest enim quis dubitare dicendo. Detur primum generatum, verbi gratia, minimus ignis potens esse seorsum: & simul minima res, quæ potest calefieri simul, id est, quam calefaciens incipit calefacere totam simul: & similiter res quæ congelatur tota simul, & maxime secundum intentionem Commentatoris credentis hoc, illa ergo res non erit pars eius in termino à quo, pars in termino ad quem, & responsio in hoc, vt puto est, q̄ illa res vel ē diuisibilis vel non, si est diuisibilis, iam habemus intentum nostrum: si sit indiuisibilis, hoc est impossibile, nam ipsa est vel fuit pars continui, impossibile autem est indiuisibile esse partem

Com. 15.

Com. 21.

Com. 32.

tem continui, vt dictum est: & etiam si esset indiuisibile, scilicet hoc primum. Et sunt tangentes aliarum partes, de necessitate non esset ipsum solum primum transmutatum, sed transmutatur aliud cum ipso: & ideo quomodoque fuerit positum, omne transmutabile est diuisibile: & per hoc completur demonstratio. Et considera in hoc & perfice illud. In hac enim dubitatione multi scandalizati sunt, & responsionem perfectam non inuenerunt omnino. Et quasi omnes expositores latinorum confusi sunt in hoc. Et si diceret quis, hac propositio est tamen falsa, scilicet omne transmutabile pars eius est in termino a quo, & pars eius in termino ad quem primo, nam transmutabile primum sicut dictum est, non verificatur hoc de ipso. Ad hoc dico, quod hoc est vera, nam ipsa sic intelligitur. Omne transmutabile seu quod transmutatur, pars eius est in termino a quo & pars in termino ad quem. Vel pars eius potest esse in termino a quo, & pars eius potest esse in termino ad quem, & hoc cum associabitur seu coniungitur, hoc primum cum alio minori ipso, verbi gratia, & ponamus tunc transmutantem ab alia parte, scilicet non apud istum primum. Et hoc sufficit in hoc, quod Philosophus intendit declarare hic. Sermo autem Philosophi quando dicit, quod non potest esse simul secundum omnes eius partes in termino ex quo, & in termino ad quem, scilicet perfecte, id est, quod habeat totum terminum ex quo, & totum terminum ad quem in omnibus eius partibus. Et etiam impossibile est ut sit complete in termino ex quo, non complete in termino ad quem: & similiter e conuerso. primum autem in generatione substantiali est minimum sicut ipse dicit. Illud enim idem transmutatur in tempore secundum qualitates praecedentes. Sed quia illud quod aduenit in non tempore est finis illius quod est in tempore, subiectum eorum est vnum & cum ipsum est vnum verificatur quod omne transmutabile non in tempore est diuisibile. In illuminatione autem verificatur hoc alio modo, nam aer recipiens lumen transmutatur vel est transmutabilis etiam secundum locum. Commentator tamen in sua media expositione dicit quod congelatio et similiter coagulatio, ut verbi gratia, lactis, sunt fines transmutationis, & non sunt motus, & ideo quod dictum est de generatione, dicitur de istis, nam secundum ipsum ad congelationem praecedit motus, & forte demonstratio Philosophi non habet locum in illuminatione, quia non est motus. Et non sequitur, motum illuminati saltem quoddam minimum etiam naturale calefactum in actu prius inducitur magis perfecte caliditas in vna parte propinqua: forte hoc vltimum tamen est difficile valde. In commento, 37, vbi dicit, Necessesse est ut ista diuidantur per diuisiones aequales, scilicet quod medietas, motus, id est, ut intelligo & motionis. In eodem commento parum post, vbi dicit, & in medietate moti considerandum est de hoc. Quia non videtur verum nisi de partibus motus, quo diuiditur secundum diuisionem mobilis, de quibus loquitur commento, 33, nisi forte intelligeretur comparando mobile ad aliquod determinatum signum in spatio: quia sic pars praecedit partem, id est, quod vna pars mobilis prius pertransit illud signum, quam reliqua. Et ita illa pars pertransit illud in prima parte, & secunda in secunda, & sic de caeteris: & medietas eius in medietate temporis, in quo totum mobile pertransit illud signum. Vide commentum sequens. In commento, 39, vbi dicit, Et vniuersaliter omne praedicatum &c. ex hoc videtur quod non datur minima caliditas introducta, & simpliciter de alijs: quia eodem modo diuiditur, sicut tempus, & etiam vbi est magis et minus, ibi est successio & motus, saltem si subiectum sit in actu: & vide finem commenti, 36, & 37. & maxime hoc vltimum concludit, si motus sit sine interruptione: quod dico propter augmentationem. Vide illa, quae notavi in Terrio circa augmentationem: & vide finem commenti, 44, & 49, & 58, & 61, & 70, & 74. Veritas tamen

de hoc dicta est superius, & adhuc dicitur magis inferius. In commento, 40, vbi dicit, Quoniam haec duo sunt opposita &c. Contra modernos, qui dicunt, quod alia sunt, & simul facta sunt: & vide commentum, 42, & 43. Item commentum, 41, vbi dicitur, Quod dictum est de transmutationibus vniuersaliter manifestum est per se in transmutatione, quae dicitur, Transmutatio principaliter &c. id est, quia est entis principaliter, quod est substantia. Quamuis enim generatio sit finis transmutationis, non tamen est transmutatio, nisi aequiuoce, ut dictum est supra. Tamen hoc nomen transmutatio, quando dicitur de fine dicitur principaliter, id est, principaliter dicitur de fine, qui est forma substantialis, quod de fine, qui est de genere transmutationis proprie dicitur. Vide commentum, 32. In commento, 42, vbi dicit, & non transmutatur nisi in indiuisibili: & initium eius in quo transmutatur. Circa hoc vide quid intelligit Philosophus per in quod, & in quo in commento, 37, 39. Quartum, & 49. In eodem commento vbi dicit, Sequitur ut non transmutetur in initio transmutationis, id est, quia non est tunc pars motus: quia ipsum est instans. Item in eodem commento immediate post hoc, vbi dicit, Manifestum est quod transmutatio non habet principium. Vult dicere, quod sit pars motus, nam principium rei non est pars eius, punctus enim non est pars lineae. Et etiam sequeretur, quod continuum componeretur ex indiuisibilibus, sicut dixit, & ideo hoc principium est in potentia, & quamuis hoc sit verum, tamen videtur, quod intentio sua hic non est nisi quod motus non habet principium inuentum in actu, sed in potentia, & considera in sua summa. Declaratur ergo per iam dicta, & per dicta hic, quod prima mutatio, quae est in moto, in principio motus est indiuisibilis, & ipsa non est pars motus, sed principium eius: sicut punctus non est pars lineae, sed est principium: & hoc principium non potest demonstrari, scilicet dicendo hoc: nam ipsum est in potentia, sicut instans, in quo est transmutatum, sicut dicit in commento, 40, ipsum enim est in potentia, & non demonstratum: & ideo ambo non sunt in actu, & ex hoc eliciunt moderni, quod non datur primum instans motus, & est verum, si intelligatur, quod non est demonstratum, & hoc, sed in potentia, & bene considera, nam hoc non vocatur vere transmutatum postquam non praecessit ipsum mutatio: hoc enim est impossibile, ut declarabitur. Transmutatum enim, cum intelligitur, sic est finis transmutationis: & non inuenitur finis rei, vel vltimum eius ante rem, sicut dicit multoties Commentator in hoc, 6, sed ipsum est primum transmutatum aliquo modo, & considera in commento, 40, & 42. Item in eodem commento, vbi dicit, & cum narravit, quod istud primum debet esse diuisibile, & contrarium primo, quod est principium eius, in quo est motio moti, id est, iam transmutari, non quod primo tunc transmutatur, quia non datur prima pars motus, & vide commentum, 40, in principio, & finem sequentis. In commento, 47, in principio, vbi dicit, & ut in qualibet parte ponatur transmutari in actu, id est, eo modo, quo motus est in actu. Vide suam summam. In textu commenti, 48, vbi dicit, Si ergo, C, D, primum eius, quod transmutatur ad, D, H. Quoniam iam declarauimus, &c. Nota quod ex hoc habetur expresse contra expositionem Auenpace, quam dixit superius, quod Philosophus intendebat diuisibilitatem in accidentibus. Nam, si ibidem non demonstrauit istam conclusionem, quam hic supponit, non est demonstrata iam in alio loco ante hunc: & certum est, quod hic loquitur de diuisibilitate continui essentialiter, & mirum est quomodo non dixit Commentator in illo loco, & forte videbatur ei esse

Com. 40.

Com. 41.

Com. 42.

Punctus non est pars lineae.

Com. 37.

Com. 39.

Com. 47.

Com. 48.

Com. 49. esse notum cuilibet, & vide textū cōmenti. 87. In cō-
mento. 49. vbi dicit. Inuenitur primum per se, & non
per accidens, id est, non inuenitur primum, sed hoc est ei
per accidens. In cōmento. 53. vbi dicit, & in quolibet
instanti transmutatum dicitur esse transmutatum &c.
Com. 53. Considera hic quomodo dicit Commentator in instanti
esse transmutatum, & in tempore transmutari: & hoc di-
cit expresse in cōmento sequenti. In cōmento. 59. vbi
Com. 59. dicit, Quia partes magnitudinis, ex quibus generatur,
quādoq; sunt diuersæ in specie, i. vt caro & neruus & os:
& etiam cor & caput. Item in eodem cōmento, vbi di-
cit, Non sequit vt partes transmutationis in eo aut trans-
mutati sint de specie postremæ transmutationis &c. No-
ta, qd ex hoc videtur qd caro & neruus & similia habent
formas proprias, & differunt specie. Cum hoc tamē stat,
qd, cum corrumpitur siue generatur, forma totius corrū-
pitur & illa generatur. Et ideo caro mortua non est ca-
ro nisi æquiuoce. Vide Cōmentatōrē in Libro de Anima
libus, si habes. Et forte etiam organica differunt specie à
componentibus. hoc tamen vltimum est difficile, quā-
uis hoc magis appareat hic in verbis Commentatoris.

Item in eodem cōmento versus finem commentī, vbi
dicit. Causa in hoc est, quia generatio est in magnitudi-
ne, &c. Nota quod quamuis cuiuslibet formæ naturalis
accidentalī vel substantīalis inuenitur quantitas determi-
nata, i. qd non pōt esse in quantitate minori, i. in corpore
minori, ipsa est. Ergo prima quantitas, in qua produ-
citur forma, sicut est dispositio in entibus artificialibus.
Et vide cōmentum. 91. tamen forma accidentalī, verbi
gratia, qualitates suscipientes magis & minus non inue-
nitur in eis primum, i. aliquis gradus. Vel aliqua pars
gradus, quod est primus: & qd non inuenitur minor ipso,
sicut non inuenitur primum in continuo sū quod conti-
nuum. Nam ipsum recipit magis & minus. Et quælibet
pars gradus illius diuiditur ad partes, & ideo aduenit p
motum non in instanti, & hæc diuisio, quamuis non insit
ei propter subiectum, inest ei propter motum & tēpus,
quæ sunt continua. Et possibile est etiam, vt sit in hoc di-
uino in infinitū propter subiectum. Nam corpus agens,
quamuis agat in aliqua parte simul, i. quod non agit in
parte eius vna, antequā agat in reliqua, ex quo ipsum est
minimum, tamen in parte propinquiori agit magis per-
fecte, & ideo accidit ei diuisibilitas, et non est dubium, qd
quælibet forma accidentalī seu materialī corporalis di-
uiditur in infinitum per diuisionem corporis in quo est:
& ideo non inuenitur in ipsa primum, sū quod ipsa est
in continuo, sed inuenitur in ea primum, sū qd est natu-
ralis. Declaratum est ergo, qd cuilibet generationi in sub-
stantia vel in qualitatibus diuisibilibus præcedit ipsum
mutatū esse: & similiter quodlibet mutatum pcedit mu-
tatio. Sed inuenitur hoc in generatione substantīali non
propter aduentum formæ substantīalis, quæ est in instan-
ti, sed propter qualitates præcedentes aduentum formæ.
Aduentus enim formæ sequitur transmutationem, quæ
est in qualitatibus, & est finis transmutationis illius, &
non est transmutatio, & considera in cōmento. 39. De-
bes tamen scire, qd caliditas, vel albedo (verbi gratia) in-
uenitur determinata, i. quod non inuenitur in actu nisi ca-
liditas determinati gradus, & sic de alijs similibus. Nam
quodlibet ens naturale in actu perficitur sua operatio p
quantitatem seu mēsuram determinatam, non cum qua-
cūq; quantitate, vt ipse dixit in cōmento. 91. tamen illa
quantitas seu mensura virtutis non aduenit tota simul.
sed pars ante partem semper, sicut dictū est, nam ipsa est
continua. Sed ille partes, quæ sunt minores mensura de-
terminata, sunt in potentia, i. secundum quod ad p̄sens
pertinet. quod si priuaretur seu remoueretur agens illius
qualitatis, non remaneret in actu mensura minor mensu-
ra determinata, sed ipsa desinet esse seu priuabitur: forte
tamen ipsa non priuabitur in instanti, s. non corrumpitur:

A quia, scilicet agens nō corrumpitur vel remouetur in in-
stanti. Et quamuis corrūpatur in instanti, forte hoc non
est impossibile, ex quo non est in actu: & etiam hoc inest
formæ secundū suam naturam, i. vt non inueniatur vel
remoueatur in actu in minori mensura non propter con-
trarietatem quæ corrumpit ipsam. Debes etiam scire, qd
diuisio et processus ad infinitum in his est in potentia, si-
cut dixit in hoc loco, & in multis alijs locis in isto libro.
& considera. Nam ex dictis hic soluuntur quædam dif-
ficultates positæ contra illud, quod dicitur, qd agens cor-
poreum cum reliquis conditionibus in agendo patitur.
dixerunt enim, si sit (verbi gratia) aliqua quantitas ignis,
quæ patitur ab aliqua quantitate aquæ, verbi gratia, pu-
gillus aquæ agit in pugillū ignis, & e contrario, & quod
sint coniuncti seu continui vel igni vel aquæ tres pugil-
li, verbi gratia, ignis vel aquæ, quæ non patiuntur à con-
trario propter distantiam. Si igitur positio sit vera, se-
quitur qd vna res mouetur motibus contrarijs simul, nam
ignis, qui est quatuor pugillorum, agit in vnum pugillū
aquæ, & patitur à frigiditate aquæ vnus pugillus ignis,
& iam positū est qd huic pugillo ignis sunt continui tres
pugilli alijs, & sunt fortiores aquæ, ergo ipsi agunt calidi-
tatem in illam partem ignis, quæ repatitur in agendo in
aquam. Sed illa pars posita est pati à frigiditate aquæ, sū
positionem ergo mouetur ad caliditatem & frigiditatem
simul. Et Responso in hoc est, qd reliquæ partes ignis nō
faciunt seu producant caliditatem in parte continua seu
coniuncta eis, nisi postquā ipsa fuit compassa à frigidita-
te, & non à quacūq; frigiditate, sed à frigiditate existen-
te seu inuenta in actu. Et ideo, cum inuenitur in ipso fri-
giditas in actu, incipit agere in ipsam caliditas non ante.
Et tunc non patitur amplius à frigiditate, non ergo mo-
uetur simul ad caliditatem & frigiditatem. Et forte non
est etiam ita remotum dicere, qd vna conditio proposi-
tionis illius dicta est, qd non sit hic agens, quod non pati-
tur fortius in agendo, vel in conseruando qualitatem par-
tis agentis, quod cum agit, patitur: non autem sic est in
exemplo posito. Sed tamen post hoc visum est mihi mu-
tare sententiam de quibusdam rebus dictis hic et vide il-
lud, quod notauit in cōmento. 23. Octauī. & ex illo soluit
difficultas modo vero. Nam, quāuis quædam pars ignis
patitur in actu ab aqua cum agit in aquam, tamen reli-
quæ partes ignis non agunt statim in actu in igne frige-
facto, sed stant per aliquod tempus: & postea prouenit
ab eis in alia parte aliquis gradus caliditatis determina-
tus, id est, minor, qui potest esse in actu, & aduenit totus
simul in instanti & ante illud instans agebat in potentia
& aliquo modo: & quomodocūque sit hoc, non inci-
piunt reliquæ partes ignis agere in illam partem ignis,
nisi quando iam aduenit ei frigiditas in actu, id est, frigi-
ditas determinata minor, quæ potest esse in actu: & hoc
aduenit in instanti. Debes etiam scire, quod quamuis
quantitas cuiuslibet rei naturalis est determinata secun-
dum quantitatem, seu determinatæ quantitatis in ma-
gnitudine & paruitate, verbi gratia, cor minimum vel
maximum, & similiter caro, tamen non inuenitur in ip-
sa, scilicet in quantitate minori magnitudinis illius rei pri-
ma pars sū quantitatem, & sū qd ipsa est continua.
Nam quælibet pars est semper diuisibilis, & hoc inten-
dit Commentator in fine huius commentī: & considera
etiam in cōmento. 39. bene. Item cōmento. 60. vbi
Com. 60. dicit, Quod impossibile est vt moueatur motu finito, in-
telligit per hoc in magnitudine finita. Item commen-
to. 61. vbi dicit, Non est verum nisi in qualitate, & simi-
liter in generato dissimiliū partium, id est, vt verbi gra-
tia, cor generatur prius & postea alia membra, vt patet
in libro de Animalibus. Item in dicto cōmento pa-
rum post, vbi dicit, Ethoc quidem motuum quiddam
est post quiddam, manifestum est &c. Nota, quod ex
hoc etiam videtur, qd non datur minimus gradus, primo.
Iandū, sup Phy. u introductus,

Agens cor-
poreum in
agendo re-
patitur.

Com. 60.

Com. 61.

introducitur, immo quolibet pars gradus est diuisibilis in infinitum. Vide commentum. 39. Veritas tamen de hoc apparebit magis inferius. Et sic hoc debet intelligi de quolibet motu vel non. Item in eodem commento, vbi dicit. Et quod componitur ex finitis est finitum, idest ex finitis in magnitudine & numero. In commento. 62. vbi dicit. Et debes scire, quod ex hoc apparet, quod impossibile est infinitum moueri omnino, idest neque in tempore finito, neque infinito. In commento. 70. in principio commenti, vbi dicit. Quod non est primum tempus in quo cessat & cetera. Nota, quod ex hoc commento, & sequenti, videtur etiam quod non datur minima caliditas primo introducta. Vide commentum. 39. & finem septuagesimi quarti. In commento. 74. in principio commenti, vbi dicit. Vult declarare, quod transmutatum &c. Nota quod hæc conclusio multipliciter intelligitur, & semper est vera: potest enim intelligi, quod nulla parte temporis mensurantis motum est ipsum mobile, & omnes eius partes in termino ad quem. Etiam potest intelligi quod mobile non est in aliqua parte illius temporis in illa dispositione, verbi gratia, in vno loco, & similiter de alijs, sed est in vna dispositione seu loco, durante mutatione in vno instanti tantum, & in tali instanti non dicitur neque quiescere neque moueri, & hoc intendit hic Philosophus, per hoc enim apparet ratio Zenonis esse falsa, & vide commenta sequentia. In commento. 83. vbi dicit. Accidit enim huic, ut sit de non esse in esse &c. Nota, quod de hoc dictum est multum in Quinto Libro, & vide commentum octauum illius. In commento. 85. quasi in principio commenti, vbi dicit. Quia hoc quod posuit quod partes eius & cetera. Nota quod hoc, quod dicitur hic, non contradicit rationi Commentatoris contra Themistium de toto & de parte in Quarto huius, commento. 45. Ipse enim alio modo dicebat sphaeram moueri secundum partes, dicebat etiam quod mouetur secundum omnes partes simul, & tamen, negabat totum moueri, & considera. In commento. 86. vbi dicit. Et quia indiuisibile dicitur illud. Vide commentum. 92. illic enim aliter distinguitur aliquo modo. In textu commenti. 87. vbi dicit Philosophus. Aut quiddam est in hoc, & quiddam in hoc, declaratum est etiam & cetera. Nota quod ex hoc etiam habetur contra Auempacem, & vide textum commenti quadragesimo octauo.

SVPER LIBRVM SEPTIMVM
ANNOTATIONES.

Ira Septimu librum, circa primam conclusionem, scilicet omne motum habet motorem, eo quod nihil mouetur à se. Quia hæc demonstratio est multum nobilis, & est vni ex principijs necessarijs in declaratione primi motoris, si enim hoc non esset potest quis dicere quod corpus celeste sine aliquo alio motore mouet se, & sic non indiget motore separato vel materiali. Et ideo hic & in Octauo probat hoc Philosophus, & omnes latini, quos vidi multum confusi in hac demonstratione) ideo visum est mihi ponere dicta Auerrois in sua summa, & in sua media expositione, postea declarabo illud quod videtur occultum in commento. Dicta enim aliorum nolo, mihi attribuire: hoc enim non est boni viri, & hæc sunt verba eius in sua summa, in hoc loco Aristotelis in principio huius Septimi declarat, quod omne motum habet motorem, & quod nihil mouetur à se, idest quod motum in ipso sit motor, sicut potest quis putare in terra & aqua & alijs corporibus, quæ mouentur à motore non extrinseco: & posuit ad hoc tres propositiones. Vna earum est: omne quod mouetur ex se primum est diuisibile habens partes. Secunda, omne motum primum, cum imaginatur aliqua pars eius quiescere, totum quiescit, de necessi-

tate. Tertia, omne quod quiescit per quietem partis eius, mouetur ab alio de necessitate, & motor in ipso est alius à moto. Primam autem propositionem ipse declarat per illud, quod iam declaratum est in Sexto Libro, quod omne motum est diuisibile in eo ex quo, & in eo ad quod. Et per illud etiam quod declaratum est ibidem, quod indiuisibile non mouetur. Secunda autem propositio, & est quod primum motum, ex quo est habens partes, & primum, cum imaginata sit aliqua pars eius quiescere, reliquum quiescit de necessitate: & non potest esse in ipso motus, est per se nota, cum intelligitur illud quod intendit per primum motum, nam primum motum est illud quod non mouetur propter partem in ipso, sed est motum à se: & illud est in his corporibus simplicibus: tamen accidit dubitatio in mensura, seu quantitate minima, quæ potest esse in terra mota inferius, nam motum homini, & ex terra & igni est primum motum: quia iste motus non potest esse parti eius, nam non inuenitur ignis minor, sed hoc est ita: quia mensura seu quantitates entium sunt determinatae: & cum hoc est declaratum in de dispositione primi, manifestum est, quod cum imaginati fuerimus aliquam partem eius quiescere, reliquum quiescit de necessitate. In quadam scriptura inuenitur, quiescit naturaliter non de necessitate: & ut videtur mihi, quasi in idem redit. nam per hoc intendit Commentator dicere, quod quiescit non propter impedimentum aliquod extrinsecum necessitans ipsum non moueri, sed dimissum suæ naturæ non impeditum ab extrinseco non mouetur. Cum autem in alia scriptura dicit, quiescit de necessitate, intelligitur quod non potest amplius moueri. Et sequitur hoc quod dicit, & non est possibilis in eo motus: si enim esset possibilis in eo motus, illa pars reliqua esset minimum illius entis: & sic esset minus minimo, & minimum & non minimum: & illud quod fuit positum primum, non esset primum. Tertia autem propositio, & est quod omne quod quiescit, cum quiescit pars illius, motor est alius à moto, est etiam per se manifesta. Nam primo motum, quia accidit ei hoc, scilicet ipsum quiescere per quietem partis eius, manifestum est de necessitate, quod motor in ipso iam destructus est, & quod motum remansit: & quod motor non est motus. Si enim esset motor ipsum motus, non quiesceret pars remanens à primo moto, nam non est corrupta dispositio, per quam mouebatur, nam reliquum est corpus diuisibile, & ipsum est motum, seu mobile, scilicet quod est corpus & diuisibile: quia igitur quiescit reliquum per quietem partis, scitur quod primum motum in ipso distinguitur, vel diuiditur à motore, nam, si ipsum non distingueretur ab ipso, ipsum non quiesceret per quietem partis eius: & si ipsum non quiesceret per quietem partis eius, non esset motum primum. In moto ergo sunt de necessitate duæ res. Vna earum est, scilicet quam est diuisibile, & est res per quam mouetur seu quæ mouetur: Secunda est indiuisibilis, & est illa quæ cum corrumpitur cessat motus, & res illa est motor de necessitate. Talia igitur corpora simplicia motum primum in eis diuiditur scilicet quod est motum, & est indiuisibile ex parte motoris, & ideo motor in ipso est de necessitate aliud à moto. Et diuisio accidit ei propter materiam, & indiuisibilitas accidit ei propter formam, & ipsa est motor, & ipsa non mouetur. Vult dicere, quod forma non diuiditur scilicet diuisionem materie: Nam materia, scilicet quod ipsa est quæta, recipit diuisibilitatem in infinitum, sicut declaratum est in Tertio, & forma non diuiditur isto modo. nam, cum dicitur in minori, quod primum, quod est possibile esse in actu in illa specie, corrumpitur de necessitate: tunc forma recipit diuisibilitatem scilicet istum modum, scilicet scilicet quod ipsa est extensa in materia, & sunt in ipsa partes infinitæ in potentia sicut in materia. Sed, cum diuiditur in actu ad partem minorem quantitate determinata illius entis, corrumpitur forma. Sed non accidit hoc, cum considerabimus diuisionem in quanto, scilicet quod est quantum continuu. Et adiungit Commentator, quod Aristoteles adiunxit secundæ propositioni terciā, & est, quod omne quod quiescit

Primum motum quod quantitate.

Nota mobilis diuisionem.

Formæ diuisibilitas.

quiescit per quietem partis illius naturaliter, ipsum mouetur per aliud ab ipso. Declarata est illa ex hoc sermone veritas propositionum, quas fecit Aristo. in declaratione huius quæsitæ, & declarauit, qd omne motum, in eo qd motum, habet motorem, postea ponit dubitationes: sed nolo ponere eas hic, quia in commento magno quasi ponit easdem. In media autem sua expositione dicit hæc verba, Dico qd omne quod mouetur in loco non à re extrinseca, oportet qd sit motum ab aliquo motore in ipso diuerso à moto: mota enim, quæ mouentur ab extrinseco, manifestum est in eis qd ipsa mouentur à motore diuerso à moto. Sed illud, in quo accedit difficultas in eo, sunt res quæ mouentur in loco non ab extrinseco, & maxime corpora simplicia, sicut terra & aqua & aer & ignis. Nā ista potest quis putare de eis, quæ mouentur ex se, & qd motor in eis est motum met. In animali autem videtur ex dispositione eius diuersitas moti in ipso à motore, nam manifestum est per se, quod anima est motor in ipso, & corpus est motum: ex quo priuatur motu eius per priuationem animæ. Et cum hoc sit ita, cum dicimus omne motum habere motorem, indiget declaratione, & demonstratio huius est: quia motum per se quoddam est primum, & quoddam non primum. Et primum est illud quod non mouetur quia pars eius mouetur per se, vel potest moueri, sicut motus minoris partis terræ & aquæ, quæ est illa, quæ non potest recipere formam aquæ magnitudo minor ipsa, nam hæc magnitudo est determinata in corporibus naturalibus, & non primum, et est illud quod mouetur totum, quia pars eius mouetur per se, sicut motus animalis in loco propter motum caloris naturalis, qui est in ipso, & sicut motus aquæ, quæ est maior minima propter motum minimæ. Et est manifestum, qd motum non primum mouetur ab alio, & ipsum est motum primum. Manifestum est ergo, quod si sit aliquod mouens se, ita quod motum in ipso & motor sit vna res met, quod oportet, quod sit primum, & cum hoc sit ita, considerandum est, an sit possibile vt sit hic motum primum, quod mouetur à se: & quiescit à se. Et dicamus omne quod mouetur à se, ipsum quiescit à se: & illud, qd quiescit à se, non quiescit per quietem alterius: & cum verificatum est nobis, quod omne quod mouetur à se non quiescit per quietem alterius, manifestum est, quod sequitur fm oppositum contradictoriū seu fm contrapositionem, qd illud, quod quiescit per quietem alterius, non mouetur à se: & illud quod non mouetur à se mouetur ab alio. Concluditur ergo ex hoc, qd omne quod quiescit per quietem alterius, ipsum mouetur ab alio. Cum autem hæc propositio fuerit nobis verificata, nos possumus declarare, quod omne quod mouetur per se & primo, mouetur ab alio. Nam declaratum est in sermone precedenti, quod omne mobile est diuisibile. Ponat ergo aliquod motum primum, quod sit A. B. C. dico qd A. B. diuidit de necessitate, ex quo declaratum est qd omne mobile est diuisibile. Diuidatur ergo in C. & sequitur de necessitate, quia ipsum est primum, cum ponimus partem eius quiescere, vt verbi gratia, partem C. B. & hoc est possibile in quolibet moto, fm quod ipsum est motū, quod quiescit A. B. totū, nam, si A. C. B. residuū mouetur, vel potest moueri, non esset A. C. B. fm suā totalitatē primum motum, & iam posuimus ipsum primum, hoc igitur est impossibile. De necessitate ergo sequitur, qd, cū quiescit C. B. quod est pars, qd quiescit A. C. B. quod est totū. Et, cum A. B. C. quiescit per quietē partū eius, ipsum de necessitate quiescit per quietē alterius. nā totū est aliud à parte. Et ita declaratum est prius in sermone vniuersali, qd oē quod quiescit per quietē alterius ab ipso mouet per motū alterius ab ipso: sequitur ergo ex hoc de necessitate qd motū A. B. C. primum, fm qd primum, mouet ab alio: & cū declaratum sit hoc de moto primo, declaratum est qd oē motū absolute mouet ab alio: nā primum motū in loco est illud, de

A quo accedit dubitatio. Vtrū autem est hic aliquod primum motum faciliter possumus puenire in cognitionem huius ex his qd dicta sunt: & ideo tacuit de hoc Aristo, & ita quidam pter nos motus fuit de hoc in octauo. Si enim non esset in aliquo motū à se primum motū, essent in moto ptes infinitæ in actu, quæ sequitur qd oēs sint mouentes & motæ simul, & causa inesse moti primi nihil aliud est qd diuersitas motoris in esse à moto, nā, si motor in re esset ipsummet motū, non esset hic motū primum. Nā declaratum est, qd omne mobile est diuisibile ad semp diuisibilia: & hocmet est causa, qd, cū ponit pars eius quiescere, qd quiescat totū: nam, si ipsum esset motum à se, & quiescit pars eius, possibile esset in reliquo pars eius moueri, & non quiescere, nisi per accides, & non quiesceret naturaliter per quietē alterius: & ideo hæc demonstratio est de genere demonstrationū à signo, nā in hoc declaratur prius per posterius: & tam accedit multis hoibus in hac demonstratione maxima difficultas, ita qd nos etiā confusi fuimus de hoc per aliquod tempus: & fuit difficile nobis intelligere profunditatē Aristoteli in hoc: & causa huius fuit, qd nos non cogitabamus de cōditione, quā posuit Aristo, de moto posito. Vel quod motū positiū est qd sit primum. Nam, cum non ponitur hæc cōditio, non verificatur demonstratio. Et ex hoc accedit multis hoibus cū non intelligunt istā demonstrationem qd conquesti sunt de Aristo. ita qd Gale, scripsit suū tractatum famosum. Auenpace autē, quæ non cogitauit hanc conditionē, indagauit verificare hanc demonstrationem sine hac cōditione, & deductus fuit in hoc procedere alia via à via Aristoteli. & putauit ipsam esse viam Aristoteli, & hoc declarabitur tibi ex verbis eius in libro suo in principio huius libri. Præterea non peruenit ad nos declaratio huius demonstrationis ex verbis expositorū. Nam Theophilus omisit hoc à suo libro, & etiā à libro Alexandri fm traditionē, quæ peruenit ad nos omiſſa declaratione huius, postea peruenit ad nos Alexander in hoc loco: & inuenimus dicta eius conuenire cum hoc, quod scripsimus de hoc sermone longiore, sed forte est magis difficultis. Hæc sunt verba Auer. Tu ergo vides intentionem huius demonstrationis, & in quibus fundatur: & qd est demonstratio à posteriori. Et ex hoc patet error latinorum expositorū in hac demonstratione, ipsi enim omnino deuiant à via Aristoteli, & fecerunt demonstrationem Aristoteli, multum debilem & confusam, & non solū hoc, immo litigant contra Cōmentatorē dicentē hanc demonstrationē esse à signo, & quidam arguunt contra Cōmentatorē, & quidam respondent pro ipso: & nullus eorū intelligit eius intentionem, & hoc faciliter potest quis deprehendere ex dictis eorum, & ex dictis Cōmentatoris hic, & hæc est intentio Cōmentatoris in cōmento. In primo enim cōmento ponit intentionem, vbi dicit in hoc tractatu incipit perſcrutari, an, omne motum habeat motorem, & in eodē cōmento, vbi dicit, qd istud motum, de quo vult perſcrutari, s. qd mouetur per se, debet esse motum fm totum non fm partem &c. Et in cōmento sequenti vbi dicit, Et necesse est esse hic prima mota, quia corpora naturalia non diuiduntur in infinitum in eo qd sunt corpora naturalia &c. Ibidem enim declarauit, qd ipse intelligit per motum secundum totum illud quod est primum, id est, quod minus ipso non potest moueri, & ideo est motum primum secundum totum, & si quiescet aliqua pars eius, quiescet totum. Illud autem, quod mouetur, quia pars eius mouetur, & mouetur cum ipsa reliquæ partes illius, non est primum motum, secundum qd intendit hic de primo moto. Et ideo dicit post hoc in hoc cōmento, qd hoc, scilicet, qd mouet totum, quia pars eius mouetur, est compositum à motis multis: & consideratio hic est de moto vno primo: & per hoc sciatur in composito plus quàm ex vno primo moto, sicut dicit postea in cōmento secundo. Et consideratur in cōmento, 44. Octauo, & etiā cōmento, 43. & etiā Iandu, sup Phy. u ij cōmentum

Motū gter
re habere
motorem
oportet,

SEPTIMI PHYSICORVM

Alia est in
oibus natu
ra motoris
à moto.

cōmentū decimū, & 21. huius: & cōmentum. 22. Quarti
Cœli, & etiam. 31. Octauū: & vide etiam cōmentum. 27.
Octauū, & 28. & 33. & etiam cōmentum. 31. Sexti libri.
Intendit ergo hic Cōmentator per primū minimū natu
rale in qualibet specie, q, si mouetur, mouetur fm totū:
non quia pars eius mouetur vel potest moueri, vnde, q
nos videmus motum remanere fm plures partes, & fm
conditionem necessario requisitam ad ipsum moueri, i.
q ipsum remanet diuisibile, & tamen non mouetur nec
potest mōueri, scimus de necessitate naturā motoris esse
aliā à natura moti. Sicut enim, quia videmus animal
mortuum remanere, & ipsum non moueri, scimus q ani
ma est motor, & q motor est alius à moto, ita proponit
etiam hic, neq obstat modus declaratiōis tertie propo
sitiōis in sua summa & in cōmento. quāuis enim videat
ur diuersus, tamen, cum considerabuntur, ambæ redeū
t ad vnam intētionem, & vna declaratiō perficit modum
declaratiōis alterius. Considera ergo quanta fuerit pro
funditas Aristō. Philosophorum omnium Principis, &
& sui Cōmentatoris Auer. quod etiam in his in quibus
locuti sunt perfecte, quamuis parum obscure: ferē omnes
Philosophantes sunt confusi. Quid ergo erit de his, de
quibus nihil locutus est? Ioannes autem de Iāndu, mul
tum debilitat intelligens circa hoc, sic format hanc de
monstrationem. Supponit enim primo q omne quod
mouetur est diuisibile. secundo, nihil prohibet conditio
nalem seu propositionem hypotheticam esse veram, cu
ius antecedens est simpliciter impossibile: addens huic,
cum aliqua conditionalis seu hypothetica est vera, quā
tumcūq eius antecedens sit impossibile, omne illud est
falsum, ex quo sequitur destructio & falsificatio illius hy
pothetice, verbi gratia, Si diceremus q aliquid volatile
est per se retentibile in aere, ex quo sequeretur istam esse
falsam, Si asinus volat asinus habet alas, tertio q cum ali
qua dispositio debetur alicui subiecto per se primo neq
oportet eam remouere ab ipso, si remoueat a quocūq
alio. Quarto, q, si pars alicuius mobilis quiesceret, quod
cūq sit illud, ipsum totum non mouetur per se primo.
tunc format rationem primo sic. Oē illud, q quiesceret
si aliquid alterum quiesceret, mouetur ab alio, vel non
mouetur à seipso per se & primo, hæc patet ex tertia sup
positiōe. Sed omne, quod mouetur, quiesceret si quod
dam aliud quiesceret: igitur sequitur q non mouetur per
se & primo, hæc patet ex alijs suppositiōibus præmissis.
ergo &c. Item format eam sic. Si aliquid moueretur
à seipso per se & primo, tunc non oportet q, si pars eius
quiesceret, & ipsum quiescere, i. non moueri per se & pri
mo: sed hoc est falsum, ergo & primū, falsitas cōsequen
tis est manifesta ex suppositiōe quarta, & cōsequentia
manifesta est ex tertia. Item, format eam sic, illud est
falsum & impossibile, ex quo sequeretur destructio hy
pothetice veræ & necessaria: hoc patet ex secūda suppo
sitiōe, sed, si aliquid moueretur à se primo, sequeretur ex
hoc falsitas conditionalis, quæ simpliciter est necessario,
& hoc patet ex tertia suppositiōe, ergo. Sed tunc ipse du
bitat sic dicens, per illam rationem probaretur non solū
q nihil mouetur à se primo, sed quod nihil potest moue
ri primo, arguendo sic, illud quod quiesceret, si aliquid il
lius quiesceret, non mouetur per se & primo: sed omne
quod mouetur quiesceret si quoddam illius non mouere
tur, ergo maior patet ex tertia suppositiōe, & minor ap
paret, nam omne, quod mouet habet partes, si pars quie
sceret, totū quiesceret, ergo &c. Et itē per tertiā suppo
sitiōē, pbat q triangulus nō habeat tres &c, q habere
tres remouet à triangulo, si remoueat ab alio, s. à figura:
sistit risibilitas nō inest hōi primo, q remouet ab hōie, si
remouet ab alio, s. ab animali. Ad q rñdet sic dicens, q
hæc tertia suppositiō sic oportet intelligi. Cum aliqua di
spositiō inest alicui subiecto primo nō oportet eā remo
ueri ab illo p remotionē ab alio, cum istud aliud sit extra

neum & diuersum ab illo respectu illius dispo
sitiōis, ut hōi respectu risibilitatis est extraneus asinus: & ideo, si risibi
litas remouet ab asino, nō sequit eā remoueri ab hōie.
Sed, si illud aliud nō sit extraneū subiecto respectu illius
dispositiōis, tūc per remotionē ab illo alio remouetur à
subiecto: sicut patet in exēplis, modo dico, q moto, abso
lute non est extraneū habere partes respectu huius q est
moueri, imo hoc est ei necessariū: sed ei quod ponitur per
se & primo moueri à seipso, extraneū est omnino habere
partes: quod sic patet, q, si aliquid habeat partes & mo
ueat seipsum per se & primo, tunc quælibet pars seipsam
mouebit per se, & sic vnū & idem simul & fm idem erit
erit mouens & motū fm eundē motū, & vltius erit in
actu & potentia simul & fm idem & respectu eiusdem.
Vnde manifestū est, q pars est ad extraneū ei quod mo
uetur per se & primo à seipso, propter quod, si aliqd mo
ueretur à seipso, & primo, non deberet remoueri ab eo
per remotionē à parte: sed vt dicebatur pars non est qd
extraneū ab eo, quod mouetur respectu huius quod est
moueri, imo est ei necessariū & per se. Et, ppter hoc, si
moueri poneretur remoueri à parte huius, quod primo
mouetur, bene sequeretur illud nō moueri primo: & ideo
nō valet illa obiectio. Hæc sunt verba eius, & quasi fm
hanc viam procedunt oēs Latini. Sed certe, si sic intelli
gatur, non solū non erit demonstratio, imo erit error &
confusio, vt bene intelligentes possunt videre, ipsa etiam
respōsiōe data, quā dat iste homo, quamuis in se sit ve
rum, scilicet q si illa suppositiō tertia sit vera, oportet eū
sic intelligere. Nam statim sequitur destructio multarū
rationum positarum ab ipso pro Philosopho: ideo sua di
cta sunt vana, & tu considera tertiā suppositiōem sic
intellectā, & suam vltimā rationē: non enim sequitur
illam conditionalem esse falsam. Et ad probationem per
tertiā suppositiōē dico, vt ipse dicit. Verum est, si sit
extraneum, sed hoc nō est extraneū: prima etiam sua ra
tio & secunda peccat manifeste, & nihil concludunt ter
tia suppositiōe sic intellecta. Præterea, Philosophus
arguit contra Plato, dicentem naturam motoris non di
stingui à natura moti. Et commen. dicit q hoc apparet
dubium in elementis, modo demonstratio Philosophi sic
intellecta: nō est contra Plato, nec declarat illud quod est
dubium in elementis: hoc autem, quod iste dicit, quasi re
spondeo q ei quod ponitur moueri per se & primo à seip
so, extraneū est &c, falsum est. Mobile enim fm q mobi
le habet partes. Præterea illud, quod competit alicui
ratione generis seu magis cōmunis: non potest remoueri
ab illo ratione differentie seu minus cōmunis: modo, ha
bere partes competit mobili in eo quod mobile: ergo à
nullo mobili potest hoc remoueri siue esse extraneum.
quāuis enim forte non habet partes ratione qua mouet
à se primo, si esset aliquid tale, tamen habet etiam partes
ratione qua motum est, & ideo non est ei extraneum, &
hoc sufficit. Præterea non est per se notum, vel saltem
H per istam demonstrationē Philosophi hic, q sit extraneū
illi quod mouetur per se primo habere partes, Illud autē
quod dixit, q sequeretur q idem simul erit mouēs et mo
tum &c, non est ad propositū suum, siue enim ponat hoc
primo, siue non, ratio Philosophi in octauo, pbat esse im
possibile, q motor & motū sit vna natura omnino: non
ergo q primo. Præterea, fm istum, hæc demonstratio
nō pbat aliqd de partib⁹ essentialib⁹ sed de quantitatibus,
in octauo aut de essentialibus, nō de quantitatibus. Veri
tas tñ est, q hic probat illud idē vno modo, & in octauo,
alio modo: & magis cōplete, vt dicit expresse Cōmē. in
multis locis: & maxime. 33. st. & 25. Quarti Cœli, & ex
hac demonstratione patet, q nihil mouet se primo, ita q
eadem natura omnino vera sit mouens se, & mota à se.
Nota, q si vltimum motum mouetur, omnia quæ sunt
supra ipsum in mobilibus sic ordinatis, mouentur vel
moueantur quando incēpit iste motus illorum: et ideo,
si

Motū p se
prio hēre
ptes repus
gnat.

si primum definit moueri, non oportet omnia alia definire motu: quia iam primum forte deducit alijs mobilibus virtutem seu aliquam impressionem, per quam moueri possunt secundum illum motum, quem inceperunt per aliquod tempus, unde necesse est primum motum ex se incipere motum, non tamen oportet quod cum ipsum quiescit ab illo motu incepto, quod statim omnia quiescant: & per soluantur difficultates modernorum, non bene intelligentium verba Commen. in responsione contra Gal. de corde in hoc septimo, in commento quinto, ubi dicit, scilicet ut sit vnus moti numero. Nota quod videtur ex sequentibus, quod sufficit motum esse vnum secundum continuationem, vel contiguationem, & considera. In commento. 9. versus finem ubi dicit, id est, quod omnis motor & motus, inter quos non est medium, sunt communia, scilicet in hoc quod locus eorum est vnus, & si primus motor &c. Vult dicere, quod hoc est commune cuilibet motori & motu, inter quos non est medium, quod locus eorum est vnus. Sed, si motor sit separatus a materia attribuitur loco corporis moti ab ipso: nam ipse non est in loco, nisi quia motum in ipso est in loco: nam ipse non est forma in corpore, quauis sit cum corpore: & ideo non attribuitur loco nisi propter motum: sed, si motor non est separatus, tunc motor & motum ab ipso immediate sunt in loco: quia sunt simul in vno loco, & illa, quae sunt in vno loco, sicut compositum ex materia et forma, dicitur de eis, quod sunt in vno loco sicut dixi. In textu commenti decimi, ubi dicit, Cum motus attrahentis, cum singularis est, sit velocior. Circa hoc vide textum nouum in hac parte, & vide commentum, ubi soluit secundam durationem: & in fine commenti, in eodem textu parum ante, ubi dicit, & latius & inuolutio. Per inuolutionem intelligit circulationem.

In commento huius textus ubi dicit: & syllogismus talis est, omnis motor in loco est &c. id est, nam circulatio, ut dictum est, reducitur siue componitur ex his. De latrone esse dictum est quomodo reducitur ad tres species iam dictas. Item in eodem commento ubi dicit, Sed querit quomodo efficiens &c. De hoc vide commentum. 23. Tercij Coeli. Illic enim ponit in hoc duos modos. Item in eodem commento ubi dicit, Ad hoc autem quod queritur, quoniam plura trahentia videntur &c. Nota, quod in sua summa ponit haec verba, postquam posuit ibidem quasdam difficultates dicit respondendo. Dicamus, quod principium illius, quod positum est hic, est quod motor, cum fuerit corporeus, non mouet nisi cum mouetur: & hoc videtur per se esse manifestum. Sed dubitatur de hoc de lapide attrahente ferrum, & reliqua corpora, quae mouent & non mouentur: sed haec dubitatio soluitur, nam ista corpora mouent alio modo a modo, secundum quem sequitur per ipsum quod mouetur corpus cum mouet, nam ipse, scilicet lapis attrahens, & similia eius mouent secundum finem, sicut mouet superficies aquae seu circulatio eius terram. Illa autem mouent secundum efficiens, & ideo oportet de necessitate, ut moueantur: & vniuersaliter ferrum in hoc motu mouetur ex se: & non est ita de moto per aliud corpus extrinsecum, cum mouet ipsum, nam ipsum mouet ipsum ad aliquem finem: & illud quod videtur de lapide attrahente, etiam de Ambra seu de zaphiro, & similia istorum quod ipsa mouent attracta ad ipsa mediante aere per aliquam speciem mutationis: & cum peruenit ad attractam formam per illud quod est in sua natura recipere ipsam, mouetur ex se ad ipsam: & signum huius est illud quod videtur in lapide zaphiro, nam ipse non attrahit paleam donec fricetur & calefiat, & ipse non attrahit nisi ad distantiam determinatam et magnitudinem determinatam attrahentis & attracti, & quod maius videtur, quod sit in hac dispositione per ignem, & videtur, quod quodlibet istorum attrahit per naturam ignis, quae est in ipso, cum habitudine quae est inter ipsum & attractum ad ip-

A sum. & non est mirum, si mouetur res quae se habet per modum materiae ad rem, quae se habet per modum formae, nam ignis quasi mouetur ad materiam sibi conuenientem, & e contrario suae naturae: sicut accidit in flamma & in lycinio, cum positum est in lucerna directe: ita quod perueniat fumus descendens ab ipso ad lucernam. Tu enim vides ignem moueri inferius super illum fumum ad lycinium. Circa hoc vltimum dictum Commen. nota, quod ipsemet Commentator in sua summa in libro Meteororum dicit, quod illud, quod apparet esse magis verum, est quod iste motus non est vnus, id est, quod mobile non est vnum. Sed est continua generatio per partem post partem in illo fumo, & non est motus verus, & hoc asserit omnino in sua media expositione in eodem libro, scilicet Meteororum: & sine dubio haec est intentio Philosophi ibidem. Cum hoc tamen videtur stare causa seu res, quae hic ponit Commentator: quia vna pars illius fumi inferior est altera. Vel forte locutus est secundum apparentiam. Tamen in sua dicta summa Meteororum ipse de hoc aliquantulum dubitabat. Item in eodem, ubi dicit nutrimenti arborum, nota quod de arboribus videtur hoc magis seu de plantis: in eis enim non sunt fila seu fili attrahentes, & ideo oportet dicere quod nutrimentum mouetur ad membra, sicut ferrum ad magnetem. In commento. 11. ubi dicit, Ergo densum & rarum sunt de qualitate &c. Circa hoc vide suam summam libri de Anima, capitulo de tactu. Item in commento. 12. ubi dicit, Et cum accidit animantis alterari sine sensibus, id est, quando dormiunt maxime profunde. In commento. 13. in fine commenti ubi dicit: siue motor fuerit primus, id est, tantum si non est nisi vnus motor. In commento. 15. circa hoc quod dicit, ita ut mihi videatur esse intelligendus iste locus. Densitas enim &c. Circa hoc vide Commentum 87. quarti, & nulla est contradictio: ibidem enim loquitur de raro & denso, hic autem de raritate & densitate, nam ibidem dicit quod densum, quod sit ex raro, est illud quod habet quantitatem minorem seu extensionem, & rarum opposito modo: hic autem diffiniuit raritatem, quod est transmutatio ad maiorem quantitatem. Vel dicamus, quod rarum & densum sunt aliquo modo in qualitate, & aliquo modo in quantitate, & aliquo modo in positione. Sed circa responsionem primam est difficultas, nam, si raritas est qualitas: rarum esset de predicamento qualitatis, & considerat de hoc, nam quauis raritas sit qualitas, non est remotum quod rarum, sed quod ipsum est maior quantitas vel extensio, sit de predicamento quantitatis, & considera in fine commenti sequentis hoc.

B In commento. 20. ubi dicit, Ut ferrum paratur ad tersitudinem ad recipiendum lucem & alios colores &c. Nota quod videtur quod haec sit opinio Themistij & Theophrasti de intellectibus: & vide in tertio de Anima, & forte, si recte intelligatur erit conueniens positioni Auerrois, si intelligatur quod non est ibidem in intellectu mutatio quae est motus: & considera versus finem commenti. Videtur enim, quod opinio sua hic est, quod intellecta non fiunt in intellectu sed quod fiunt res, quae non fuerunt, sed producantur in intellectu, sicut sit relatio in columna sine motu columnae, sed per motum hominis qui mouetur: & similiter fiunt intellecta in intellectu cum insunt nobis formae imaginatae eo modo, quo declaratum est in tertio de Anima, absque motu in intellectu. Item in eodem commento ubi dicit, Statim fit in nobis species vniuersalis absque eo quod in ipsa fiat transmutatio, quae est motus: & si sic intelligatur hoc, est haec positio vera: & si non, est secundum opinionem Themistij.

In eodem commento versus finem ubi dicit, sed querit hic quare tacuit &c. In fine sui sermonis de his dicit, & forte &c. i. & vbi quod similis sit dispositio in potentijs naturalibus, i. quod ipse sequuntur complexiones, & complexiones sequuntur transmutationem passibilem, ita quod in eis est alteratio: ita in potentijs non est motus. Item in eodem ubi dicit, Tunc dignior erit ut non sit alterata, id est, alteratio, et est

Com. 11.

Com. 12.

Com. 13.

Com. 15.

Rarum & densum diuersi modo ad qualitatis & quantitatis genus spectant.

Com. 20.

OCTAVI PHYSICORVM

prima quaestio. Et idem intellexit de alterato & alteratione. Item in eodem cōmento, vbi dicit, non q̄ hāc sit opinio eius, id est, q̄ non est opinio sua, q̄ non sit alteratio in intellectu: immo est intelligendo alterationem non proprie, sed perfectiūam, quia intellectiōnes verē fiunt. In commento, 26, in fine vbi dicit, Id est, quod accipitur in definitione dupli & c. Nota, q̄ tamen aequalitas dicitur de quantitate continua & discreta æquiuoce non secundum prius & posterius: & considera in commento, 34. Primi Post. & c. 38. In commento, 27, in fine vbi dicit, Et hoc nomen coniunctio, quo vitur in rei veritate, est continuatio. Vult dicere hic, sed non semper, vt patet commento, 21, & 24. Vide etiam textum 24. In commento, 28, vbi dicit, & sic æqualis habebit eandem rationem in numeris & c. id est, cuius contrariū declaratum est, ipse enim declarauit hoc in multis commentis primi Posteriorum commento, 74. & c. 38. In commento, 29, vbi dicit, necesse est, vt vnus transmutati transmutatum sit vnum & c. Circa hoc vide in secundo Posteriorum commento, 94. & c. 22. & ex hoc patet, q̄ forma generica vera differt à forma specifica non secundum rationem tantum. Item in eodem commento in fine vbi dicit, & Geometer decipitur in hoc & c. Vult dicere, q̄ Geometer errat in hoc, id est, q̄ ipse putat q̄ linea recta est æqualis circulari: quia linea vel magnitudo recta potest fieri circularis, vel per naturam vel per artē, hoc autem non est necessarium, nam quamuis linea recta possibile est ipsam fieri circularem, tamen linea recta, ipsa existente recta, & habente modum recte, impossibile est ipsam esse æqualem circulari ipsa remanente circulari, & si sint duæ lineæ rectæ æquales, & vna earum postea sit circularis: quamuis scitur mensura circularis per rectam, non tamen mensuratur circularis per rectam, & quomodocunque sit, circularis non mensuratur per rectam, vt hæc circularis, & hæc recta: quia in hoc casu recta mensuratur, cui accidit fieri circularis: non enim scitur mensura circularis vt circularis, sed vt circularis fuit recta. Et per hoc soluitur dubitatio Burlei. In sua autem summa in hoc loco sic dicit, Neque motus rectus neque circularis dicitur de eis velocius & tardius secundū vnū modum seu intentionem. Si enim hoc esset ita, motus rectus esset æqualis motui circulari: & si hoc esset ita, esset linea recta æqualis lineæ circulari: & non est ita, nam linea recta non applicatur seu coniungitur vel cōtinuatur æqualiter super lineam circularem, neque partes eius super partes eius, æqualitas enim inuenitur in motu propter magnitudinem. Quod autem dicunt Geometre, q̄ circulus est æqualis quadrato tali, & q̄ linea recta est æqualis lineæ circulari: hoc dicunt propter continentiam, verbi gratia. Illud, quod cōtinet iste circulus, & linea, est æquale ei, quod continet quadratū. In commento, 30, vbi dicit, Differentia autem translationis & c. Nota, q̄ hæc propositio potest ampliari, scilicet q̄ differentia cuius speciei debet esse de natura generis, in quo est illa species. In commento, 32, in fine vbi dicit, Et si in genere & c. Nota, q̄ nunc sic intelligo hoc, Si calefactū in eo quod calefit differt specie ab illo quod frigefit, motus calefactionis, scilicet motus ad caliditatem differt specie à motu frigiditatis, & simile in genere. In commento, 35, circa illam propositionem, q̄ omnis motor, qui mouet aliquod motum per aliquod spatium & c. Nota, q̄ intelligo hanc esse veram, cum corpori mouenti seu motori inest potentia mouere duplum illius mēsuræ, in illo tempore, & si non, non, & considera in cōmento, 72. Quarti. Ibidem enim videtur q̄ hoc sit verum simpliciter. Erit ergo verum cum non erit resistentia ad motum & ad velocitatem, nisi propter medium, vel forte resistentia est aggregatum ex medio & ex moto & corpore mouente, id est, resistentia aggregata ex his omnibus. Et tunc, si potentia motiua dupliciter peruenit illa res in illo met tē-

pore ad duplum illius spatij, & similiter etiam cum diuiserimus motum secundum istum modum. Et forte etiam intelligitur sic, nam cum pars terræ (verbi gratia) mouetur inferius, et mouet aerem duplum eius mouebit illum aerem in mediētate temporis: & similiter duplum illius aeris in æquali tempore: nam in motu elementorum nulla est resistentia nisi propter medium, vt declaratum est in quarto. Cum igitur duplicetur motor, mouebit illā rem in illo tempore per duplum spatium. Et secundum istum modum est etiam cum diuiserimus motum, & remansit motor, sicut fuit dictum, & de hoc bene considera. In eodem commento vbi dicit, licet non sit proportio inter potentias motiuas & mobiles, id est, vno modo, vt dictum est supra: & vide causas successionis in motu, si quare non est etiam in instanti in quarto libro cōmento, 72.

SUPER LIBRVM OCTAVVM

ANNOTATIONES.

Ira proemium Octauij libri, vbi dicit, Qd̄ est hominis in sua vltima perfectiōe est ipsum esse perfectum per scientias speculatiuas, & q̄ ista dispositio est felicitas vltima, & fm fatuos vita æterna. Nota, q̄ fm q̄ aparet ex manifesto sui sermonis, videtur habere opinionem Alpharabij, qui dixit vltimam prosperitatem vel felicitatem consistere in speculatione, & maxime Dei & intelligentiarum, & q̄ nulla est alia felicitas: hoc tamen nullo modo est de intentione Commentatoris, vt patet tercio de Anima, & in quaestionibus meis de hoc. Sed intentio sua est hic, q̄ hæc est vltima felicitas, quæ acquiritur per voluntatem, vt declaratum est in quaestionibus dictis: præter istam tamen est alia posterior, quæ est adeptio intellectus agentis, tamē illis quos vocat hic fatuos, non sic intelligunt vitam æternam: ipsi enim nec speculationem, nec adeptiōnem intellectus agentis vocant vitam æternam: quamuis enim per adeptiōnem intellectus agentis acquiritur aliquo modo æternitas, vt declaratum est in quaestionibus dictis, tamen ipsi non intelligūt hoc: neque intentio eorum fuit hæc. Vel forte possumus dicere, q̄ Commentator negat hanc æternitatem esse formaliter felicitatem. Reliqua autē, quæ videntur esse obscura in hoc prologo, sunt clara per dicta ab Auerro in expositione Libri Politicorum Platonis, qui iam traductus est per me dominationi tuæ, & ideo non oportet amplius de hoc dicere, & quia etiam in prologo primi libri multa declarantur. In commento primo vbi dicit, ego autem cum hoc quod credebam & c. Nota, q̄ intentio Commentatoris patet bene cōsiderantibus cōmen. nonū. In cōmento secūdo versus principiū, vbi dicit & Anaxagoras opinabatur. Dubium enim videtur, quia non videtur q̄ hoc vltimum sit dictum Anaxagoræ per ea quæ dicta sunt primo Physicorum, & vide illic, forte tamen hoc sequitur ex sua positione. Item in eodem cōmento circa opinionem Empedoclis, vbi dicit. Partes vero mundi & c. Nota, q̄ ex hoc etiam potest quis accipere rationem contra Empedoclem. De opinione autē Pla. de generatione mundi nihil ad præsens dico, Quāuis fm sua dicta, hoc quod Philosophus narrat, de ipso affirmat, vt in Timeo non solum ex verbis, sed ex ppositionibus & fundamentis & modo ppositionis: tamen dominatio tua, ppter magnā perspicacitatem ingenij & Platonis amorem sic vult glosare vt hoc non dicat, sicut etiam multi asserunt Platonici. In commento quarto vbi dicit, Tunc duo cōtradictoria essent in eodem subiecto, & in eodē tēpore, s. potentia motus & c. Vult dicere potentia, vt incipiat mouere, & motus in actu. Item in eodem commento parum post, vbi dicit, Generatio enim est motus, Nota, q̄ accipiendo motum proprie dictum, hæc est vera, Generatio est motus, accipiendo generationem

Quæ nam optima hominum felicitas.

Com. 1.

Com. 2.

Com. 4.

Com. 26.

Com. 27.

Com. 28.

Com. 29.

Lineam rectam æquari circulari impossibile.

Com. 30.

Com. 32.

Com. 35.

Generatio
quō sit mo-
tus.

Com. 7.

Com. 9.

Com. 11.

Com. 12.

Com. 15.

tionem pro alteratione præcedente generationem quæ terminatur ad ipsam. Si vero generatio accipiat pro aduentu formæ substantialis, tunc nō est motus proprie dictus. Verum est tamen q̄ compositum non fit à moto, siue ab eo quod est in potentia tantum: quia materia nunquam est nuda à forma: & ideo fit ab ente in actu: hoc tamen non est per se, vt patet primo Physicorum, & Libro Cœli. In commento. 7. versus principium, vbi dicit Commen. Et quod mouet hoc motu, vt declaratum est in. 7. & in. 5. scilicet q̄ ante &c. Bene considera: quia sine hoc non erit perfecta demonstratio. In commento. 9. Nota q̄ omnes istæ expositiones, quas posuit Commenta, cum dixit, & oportet nos perferuari &c. sunt veræ in se, sed non sunt ad intentionem Philosophi, nisi vltima, vt affirmat Commen. & circa illam vide. 7. huius, & 55. 56. 57. Sexti, & Commentum. 32. Sexti, & 9. 7. Item in eodem commento vbi ponit quasi tertiā expositionem cum dicit, & q̄ propinquitas corporis ad quasdam res &c. Vult dicere secundum quasdam eius partes. Item in eodem commento versus finem vbi dicit, & cum fuerit hic mntum æternū, id est, cum alijs conditionibus tam positis. In fine eiusdem commenti, vbi dicit: & est impossibile transmutationem primam esse in tempore, id est, nouam. In commento. 11. vbi dicit, & cum hoc impossibile est demonstrari, sicut demonstratur punctus &c. Vult dicere, q̄ punctus inuenitur in linea, & possumus ipsum demonstrare magis quam in vno instanti: nam ipse inuenitur cum linea. Et ideo possumus imaginari punctum, qui est principium lineæ, & non est finis alterius. Sed instans non inuenitur neque cum tempore præterito, neque cum futuro: & ideo ipsum est de necessitate post præteritum, & ante futurum. Præterea, illud quod nō potest per se existere, scilicet esse firmum, sed fūi esse est instabile, sicut instans non potest esse ante futurum, nisi sit finis præteriti. Præterea, declarabitur ex ista viā, nam omnis motus factus ante ipsum est tempus, nam esse factum ante suam productionem sine dubio fuit priuatum, & impossibile est verificari de ipso in instanti, in quo productum est ipsum esse priuatum: sed est priuatum in instanti alio ante hoc instans & inter quælibet duo instantia est tempus, ergo ante istum motum fuit tempus: tempus autē sequitur motum, & inuenitur cum ipso, ergo ante omne tēpus determinatum fuit tempus, ergo ipsum est æternum. Præterea instans est in potentia, non in actu, vt dictum est in alijs locis. Tale autem non potest demonstrari, scilicet modo quo alias declaratum est: & si demonstraretur esset quiescens, sicut pūctus, & non esset ergo tempus de natura rerum, quarum esse consistit in successione: & considera in commen. 76. Sexti. In cōmento. 12. vbi dicit. Quoniam, si primus motus quieuerit &c. Vult dicere forte q̄ saltē prius natura corrumpitur motus, siue definit q̄ sit inducta illa dispositio: hoc autem est impossibile in primo motu, etiam impossibile est q̄, sit aliquis motus causa corruptionis primi motus, quia primus motus est causa omnium aliorū motuum. Præterea, dispositio, quæ fit in re per quam nō est possibile rem post moueri, fit in re postquā quieuerit, nam & si motum simul corrumpitur, & cessat à motu, adhuc remanet potentia ad motum: & si non in illo, remanet tamen in materia eius siue in composito, quod generatur ex illo: quia annihilatio est impossibilis: & ideo, si debet corrumpi illa potentia, corrumpitur per motum posteriorem post primum motum, seu vltimum, quod est impossibile. In commento. 15. vbi dicit. Quorum vnus est quod aliquid sit possibile tempore infinito &c. Nota, q̄ hoc est impossibile in potentia essentiali: & etiā in potētia propinqua. Item in eodem cōmento vbi dicit, Sed sicut diximus &c. Nota q̄ in isto commento ponuntur. 7. rationes ad probandū istam intentionē: prima ratio incipit ibi, Sed sicut diximus q̄ mouens &c. Vbi

A autē dicit. Et si non esset &c. Remouet cauillationem: & circa hoc vide Cōmentū. 38. & inferius in hoc cōmento, secūda ratio fit ibi, vbi dicit. Quærendum est quemadmodū &c. tertia ratio vbi dicit. Voluntas enim nō post ponit. Et in illa parte innuitur etiam alia ratio. In illa autem parte in qua dicit, & si fuerit dictum quomodo &c. ponit dubitationē & soluit. Et vide in fine cōmenti vbi cōplet solutionem. In solutione autē vbi dicit, istud enim motū appropinquabitur, id est, fm quasdā eius partes, vt dictū est supra. Quinta ratio fit ibi. Et etiam si fuerit voluntas antiqua. In illa autem parte, in qua dicit: & est manifestū q̄ istud mouēs &c. ex hoc etiā potest quis formare quintā vel sextā rationē, ex quo primus motor est omnino intransmutabilis: forte tamen non est ratio per se, quia voluntas dicitur æquiuoce de antiqua & noua. Verum tamē est q̄ hoc argumentū concludit. Si voluntas vel appetitus præcedit volitū. In illa parte vbi dicit, Omnis igitur motor à quo procedit appetitus ad mouēte &c. Nota, q̄ ex diuisione data format sextam vel septimam rationē, in illa parte, vbi dicit, Et hoc contingit necessario ex hac positione &c. Pontitur septima ratio vel octaua. Item in eodē cōmento in illa parte vbi dicit. Indiget igitur motore priore ipso &c. Supple & si non. Quare non fecit ab æterno illam rem, ex quo ipse est potens & volens motum. Præterea sequeretur q̄ motus, qui posuitur esset primus, non primus, & sic in infinitum: & vide Cōmentum. 52. Item in eodem cōmento parū post, vbi dicit, & non est natura innata facere. Nota, q̄ hic est etiam ratio fortis, & si primus agit voluntate, & maxime, quia sua voluntas æterna & inuariabilis, noluit tamen formare has rationes, & declarare eas propter multas causas: & maxime, quia tu potes ex te maiora intelligere: & quia de his dixi aliquid alibi. In commento, decimo septimo, vbi dicit. Viuum autem dicitur mouere se, & vtrunque in rei veritate, vt post declarabitur indiget motore extrinseco. Circa hoc vide Commen- tum. 29. & 20. 32. & 37. 51. 63. In commento. 22. circa finem commenti, vbi dicit, & qui negat naturam negat naturalia. Supple, & qui negat naturalia negat subiectū Scietia naturalis, nota vltierus, quod ex isto loco potest quis accipere rationem, quod artifex nullo modo potest probare suum subiectum. In eodem commento ante hoc, vbi dicit. Qui omnia entia mouentur, id est, corporea. In commento. 23. vbi dicit, propter hoc diuidatur & alteratio in infinitum, scilicet in quantum fit ab alterante. Nota, quod videtur intelligere hic per alterationem qualitatem fluentem, non fluxum. Et verum est, q̄ non quandoque alterans alterat est alteratio in actu, & est possibile q̄ vnum alterans contrarium sit statim post aliud. In eodem loco parum post vbi dicit, & si nō tunc ante transmutationem esset transmutatio, id est, in actu, & post hoc dicit, & non inuenitur transmutatio noua omnino, id est, ex quo secundum hoc præcedunt infinitæ. Sequitur in commento, & existimat quod totum hoc: hic Commen. ponit dubitationem & soluit: & vide Commentum. 74. Postquam autem consideraui hæc omnia, quæ dicit Commen. de hac materia: & considerando bene rationes Commen. hic & suam intentionem complete videtur mihi sine dubio secundū Commen. q̄ aliqua pars qualitatis producitur tota in instanti vno, & est pars quæ potest esse in actu: & est prima pars, quæ primo producitur: & ideo dicit Commen. q̄ alterans est apud rem, in cuius natura est alterari: & non fit statim alteratio in actu, sed indiget aliquo tempore donec fiat alteratio in actu, id est, aliqua qualitate in actu. Illa tamen qualitas in actu, quæ est minima, quæ potest esse in actu aduenit tota in instanti, & in illo tempore est alteratio in potentia propinqua. Et alterans agit tunc aliquo modo: quia non potest produci illa qualitas minima, nisi esset illa mōra & tanta actio, & hoc est valde Iandu. sup Phy. u iij rationabile

Com. 17.

Com. 22.

Com. 23.

rationabile & conforme, & non in actu: quia adhuc nul-
lam qualitatem introduxit: sed tamen possum dicere, q
tunc illud mobile habet aliquid aliquo modo de termi-
no ad quem, sed melius est dicere, q non habet: quia nec
habet de termino ad quem in actu complete, nec in com-
plete: sed dum mobile habet aliquid de motu, capiendo
motum pro forma fluente, tunc habet partem sub termi-
no ad quem, & etiam & hoc sufficit, Physicorum in Sex-
to, sed ante hoc habet esse in potentia valde propinqua:
dum tamen mouetur, accipiendo motum non pro for-
ma fluente, & tunc agit aliquo modo, vt dictum est, hoc
est quod dicit Commen. commen. 74. contra antiquos:
& ideo non sequitur q sit possibile q non sit quies inter
duos motus contrarios in qualitate: nam hoc quod di-
cunt, q possibile est accidere q sit hic in illo instanti a-
gens contrarium: & ergo tunc accipit agere statim sine
quiete non est verum, nam non incipit statim agere con-
trarium in actu, seu non introducit statim contrarium in
actu: & etiam non sequitur quod detur primum instans
motus, sicut declarat Commen. hic: nam motus in eo q
motus & continuus, non datur ei primum instans. Con-
tinue enim non est prima pars, & prater hoc sunt alie ra-
tiones, quæ positæ sunt in sexto. Sed res, quæ aduenit
per motum, datur ei primum aliquo modo. Et forte e-
tiam motus, cum consideratur secundum q est de præ-
dicamento qualitatis vel quantitatis, datur ei primum
instans: & est in actu aliquo modo non perfecte, sicut
dicit. Cum autem consideratur secundum quod est de
prædicamento passionis, & continuus, non habet pri-
mum, & non est ibidem primum in actu, & etiam mo-
tus localis secundum quod est corpus, & continuum,
id est, magnitudo super quam vel circa quam sit motus,
non datur ei primum actu, neque corpori illi secundum
quod est continuum. Sed motus localis, cum conside-
rabitur secundum quod est in actu, habet aliquam pri-
mam partem, id est, cum pertransiit totam illam par-
tem simul in actu. Sed in potentia non habet primum,
nam instans, in quo pertransit in potentia medium hu-
ius est ante instans, in quo pertransit totam illam par-
tem: instans tamen inuenitur in potentia: & considera-
bene in commento. 68. & etiam in Sexto libro commen-
to. 99. Et ex hoc possunt solui multæ dubitationes.

Item in eodem commento versus finem, vbi dicit.
Terminus enim entis in actu, id est, materialis. In cō-
mento. 24. vbi dicit. Aut quia in alijs motibus inueni-
tur generatio & corruptio, id est, secundum quid. In
Com. 27, commento. 27. vbi dicit de ignorantia quorundam ex-
positorum. Vide commentum primum septimi.
In eodem commento vbi dicit. Necessè est vt motus eius
à sua anima sit naturaliter, scilicet etiam ad superius.

In eodem commento parum post, vbi dicit, si igitur
contingit quod anima mouet corpus secundum motum
elementi dominantis in ipso, tunc motus corporis ab ani-
ma erit naturaliter, id est, secundum q est corpus. In
Com. 28, eodem commento parum post, vbi dicit. Tunc motus
corporis ab anima erit non naturalis, id est, secundum q
est corpus mixtum habens multum de terra. Sed est be-
ne naturalis, secundum quod est animal, seu corpus ani-
malis secundum q est tale, scilicet animalis. In com-
mento. 28. vbi dicit. Nullus enim dubitat quod animal
mouetur ab anima, &c. id est, quia nos videmus in mor-
te animalis, quod remanet corpus, ipsum non mouetur.

Item in eodem commento, vbi dicit. Sicut in rebus
artificialibus, quæ mouentur per principium in eis. Si
litera non est corrupta sic intelligitur, id est, quæ mouen-
tur per principium in eis, non primo, sed per accidens.
Et vide commentum. 32. In commento. 29. vbi dicit.
Et non possumus etiam dicere in eis, quæ mouentur à
principio in eis addito: & q mouetur ex eis absque eo
quod indigeat causa extrinseca, Nota q videtur q hæc

E causa extrinseca est medium, vt patet Quarto huius, &
in libro Cœli: & etiam indigent motore extrinseco, vt
post apparebit: & vide in fine commenti. 27. In princi-
pio enim dum generantur, & tunc mouentur in suis lo-
cis naturalibus à generante mediante forma, vt patet per
Commen. tertio Cœli. Cum autem retinentur à prohi-
bente. Et postea mouentur per rem mouentē prohibēs,
quod est extrinsecum, & etiam à sua forma. Et vide Cō-
mentum. 32. Item eodem commen. parum post vbi di-
cit. Sicut dicimus in eis, quæ mouentur ex se &c. Circa
hoc nota q alio modo habens animam indiget motore
extrinseco, & aliter non habens animam, vt patet com-
mento. 20. Verum est etiam, quod animal ad sui produ-
ctionem indiget motore extrinseco, vt patet. Et vide e-
tiam Commentum. 51. Sed tamē nota, quod animal cum
generatur, non statim mouetur motu suo proprio, sicut
contingit in elementis. Vnde generans elementa, secun-
dum q dat eis de forma, dat eis etiam omnia accidentia
contingentia formæ, quorum vnum est motus in loco:
& ideo, cum forma fuerit completa in eo complebitur
vbi suum debitum, & alia accidentia, nisi aliquid impe-
diat, vt dicit Commen. commen. 32. & maxime, quia
secundum ipsum formæ elementorum partibiliter acqui-
runtur: & ideo, sicut partim habet de forma ita et de mo-
tu conueniente illi formæ, cum autem completa est for-
ma, completur & motus, nisi aliquid impediatur: & ideo
Philosophus & Commen. in hoc. 8. multoties dicunt ele-
menta moueri ab extrinseco, non autem sic est in anima:
quia quamuis ab anima sequantur operationes seu à
generante mediante anima, non tamen statim cum in-
troducitur anima, animal potest moueri secundum mo-
tum proprium animalis: nam animal & maxime, perfe-
ctum requirit organizationes & complementum mem-
brorum, & reliqua, quæ sunt necessaria ad motum eius:
& ideo animal non dicitur moueri ab extrinseco eo mo-
do quo dicitur elementum. Præterea, elementum sem-
per mouetur ab extrinseco, vt dictum est: nisi sit prohi-
bens impediens: & omnes rationes, quas Philosophus
fecit in hoc octauo ad probandum grauius & leuius mou-
eri ab extrinseco, nihil aliud probant nisi hoc: non tamen
negat Aristo. neque Commentator, q elementa non mo-
uentur à sua forma: & hoc est manifestum in doctrina
Philosophi & sui, Commentatoris: & hoc est quod dicit
Commentator in commento trigésimo secundo in fine,
vbi dicit. Declaratum est igitur q nullum corporum simp-
licium naturalium, scilicet terræ, ignis, & cæterorum mo-
ueret se propter hoc q in eo est principium, quo moueat
se: & hoc essentialiter & non accidentaliter. Sed in eo est
essentialiter principium receptionis vt moueatur ab ex-
trinseco non principium actionis nisi per accidens. Et
vult dicere, cum dicit, & hoc essentialiter, id est, à poten-
tia essentiali, vt dictum est supra in hoc commento. Sed
bene à potentia accidentaliter: non tamen illud principium
per accidens mouet: immo per se, quamuis graue non sit
per se motum. Cum autem dicit non principium actio-
nis nisi per accidens, id est, à potentia accidentaliter: negat
igitur Philosophus & Commen. corpora simplicia mo-
ueri se à potentia essentialiter: quod manifestum est, negant
etiam hæc corpora moueri ex se, cum non diuidantur
in motorem & motum, vt dicit Commentator commen-
to. 32. Dicunt etiam ipsa moueri ab extrinseco ad loca
propria eo modo, quo dictum est: nullo tamen modo
ipsi negant cum ipsa generantur in locis non proprijs,
& retinentur ibidem à prohibente, & postea remouentur
prohibens, quod forma eorum sit motor: neque etiam
dicunt, quod mouentur à generante extrinseco: & quod
non mouentur ab ipso mediante forma, quam gene-
rans dat. Sed ad maiorem declarationem istorum no-
tandum est illud, quod dicit Commentator in Tertio
Cœli, commento vigésimo octauo, vbi dicit, & videtur
etiam

An motus
primum
detur.

Com. 24,

Com. 27,

Com. 28,

Com. 29,

etiam ipsum esse necessarium in esse motus naturalis modo proprio. Et in hoc est difficultas, declaratum est enim de elementis, quod non nominatur inter ea quæ mouentur per se in loco nisi à generante, scilicet cum ex eis fiat aliqua portio in actu à generante, tunc existunt in illa parte omnia quibus constituuntur, scilicet moueri in loco proprio, & alijs accidentibus proprijs, nisi aliquid impediat ipsa à motu ad locum proprium. Quemadmodum igitur cetera accidentia existentia in regenerata non existent in ea nisi à generante, tamen mediante forma generati, quæ sit à generante, ita est de hoc motu, verbi gratia, quod, cum elementum, scilicet aquæ verbi gratia, mutatur & fit ignis, statim in prima parte eius, in qua existit igneitas ab igne generante existent omnia accidentia ignis secundum quod est ignis: & vnum eorum accidentium est motus ad superius: quoniam secundum quod in parte generata existit de parte leui, secundum hoc existit in ea de loco corporis leuis: & de alijs accidentibus partibus proprijs. Sed tamen quia non existit à generante nisi mediante generato, & motus primo & essentialiter non fit nisi à motore, & nullo alio mediante, propter hoc iste motus non est primus, neque essentialis à motore extrinseco, sed à forma moti. Et ideo habet proprium iste motus, ut per eum moueatur res per se, cum aliquis non impedierit ipsum à motu per violentiam, scilicet cum impediens quieuerit: & secundum istum modum assimilatur ei quod mouetur per se. Et quia motor essentialiter distinguitur in esse à moto, sicut in animalibus. Motor enim in eis est alius à moto, cum motor sit anima, & motum sit corpus. In corporibus autem simplicibus idem est motor secundum positionem & motum. Sed differunt secundum modum. Lapis enim mouet se in quantum est grauis in actu, & mouetur in quantum est potentia inferius. Et causa in hoc, quod inuenitur vno modo in actu & alio modo in potentia est, quia componitur ex materia & forma: forma igitur eius mouet in quantum est forma, & mouetur secundum quod est in materia: non enim est in potentia ad inferius, nisi secundum quod est in materia. Et ideo lapis non est per se motus essentialiter, sed assimilatur ei quod mouetur per se: & ideo indiget in suo motu motore extrinseco: neque etiam nominatur inter ea, quæ mouentur ab extrinseco: quia non mouetur hoc motu ab extrinseco sine medio, scilicet intrinseco, et hoc est vnum eorum, ex quibus Plato existimauit, quod necesse est quod primus motor moueat se essentialiter, scilicet secundum hoc quod videtur in lapide, quod motor in eo sit motum. Sed licet idem sit motor in eo cum moto, tamen non eodem modo ut Plato existimauit: sed diuersimode secundum quod apparet ex prima demonstratione in principio septimi Physicorum, ut declaratum est, quod omne motum habet motem. Et quia lapis, sicut diximus, non diuiditur in motorem & rem motam, ita quod viriūque eorum sit existens in actu. lapis enim non mouetur essentialiter à se secundum quod lapis. Tunc enim mouetur à principio quod est in eo accidentaliter, cum non habeat esse motus nisi per illud principium, non enim est motus lapis nisi secundum quod est potentia inferius, & est motor secundum quod est grauis. Si igitur fuerit motus essentialiter per se, in quantum est grauis: & iam posuimus quod non mouet essentialiter, nisi secundum quod est grauis, erit etiam motor & motum essentialiter eodem modo, quod est impossibile. & ideo non est motus nisi semper accidentaliter lapis, neque mouet se essentialiter, & cum ita sit, & omne quod mouet se accidentaliter necesse est quod moueat se, quia essentialiter mouet aliud motum à se, verbi gratia, quia homo non mouet se accidentaliter in navi, nisi quia mouet nauim essentialiter. Et cum ita sit, lapis igitur non mouet essentialiter nisi aerem in quo est, & mouet se, quia hoc quod mouet se, sequitur motum aeris, sicut de homine

In simplicibus idem est motor secundum positionem & motum, differunt tamen secundum modum.

A cum navi. Et cum ita sit, aer igitur & aqua sunt necessaria in motu lapidis, & hoc est illud quod promissimus: & explanauimus hoc in expositione Physicorum, sed iste locus est conuenientior. Ex dictis Commen, hic patent multa, Primum, quod medium est necessarium in esse motus grauium & leuium modo proprio. Secundo, quamuis mouentur ab extrinseco, tamen mediante forma, immo principaliter à forma: & alia multa quæ patent. Sed ubi dicit Commen, lapis: nota quod per lapidem intelligit elementum graue seu terram, vel intelligit lapidem, secundum quod in eo dominatur elementum terræ. Lapis enim secundum hoc mouetur secundum motum elementum prædominantis, & mouetur secundum motum, secundum quem elementum terræ mouetur inferius: & ideo quantum ad hoc non est differentia. Sed ad declarationem maiorem dictorum Commen, hic nota, quod Commen, hic intendit declarare quod medium, scilicet aer vel aqua, est necessarium in motu grauium & leuium modo proprio, scilicet quia sunt simplicia: & incipit declarare, quod ipsa non mouentur ex se, sed mouentur à generante: tale autem non mouetur ex se: postea declarauit motum ex quo videtur quod ipsa assimilantur moto per se, vel ex se, quia inuenitur in eis principium motus localis, sed differunt à moto ex se, quia motum ex se diuiditur ad motum per se, & motorem per se, ut elementum vel lapis: nam ipse accipit lapidem loco elementum, quamuis inuenitur in ipso motor per se, & est forma: non inuenitur in ipso motum per se, nam forma non mouetur per se: ipsa enim est motor per se, & impossibile est ut sit motor & motum per se, sed mouetur per accidens, quia existit in materia, sicut declarauit hoc Commen, versus finem huius commentii. Præterea, materia non mouetur per se, nam ipsa est in potentia: motum autem oportet ipsum esse in actu, ut declaratum est Quinto Physicorum, & ergo non est hic motum per se. Sed inuenitur motor per se, & est forma, & motum per accidens: postea adiungit Auice, quod nihil mouetur per accidens, nisi per motum alterius per se. & illud est medium: ergo manifestum est, quod medium est necessarium in motu elementorum modo proprio, scilicet quia sunt simplicia: & etiam declaratum est in Quarto Physicorum, quod, si non esset medium, non mouentur nulla elementa nisi in instanti, quia est ibidem resistentia nisi medium, materia enim est ens in potentia ad omnia & illa non resistit: neque forma, quia proprium est ei esse superius vel inferius: ergo medium est necessarium. Declaratum est etiam ex his quæ dicta sunt, quod hic est principium per se agens illum motum, & est forma & principium per se recipiens. Et est medium & recipiens per accidens, & est forma secundum quod existit in materia. Et ex hoc quasi soluuntur omnes difficultates, quæ accidunt in motu elementorum, scilicet an mouentur à motore per se vel per accidens: hæc enim est vera, elementa per se & suam naturam mouentur per accidens, & ista etiam per se mouentur ad loca sua: & ideo motus eorum est naturalis, tamen non inuenitur in eis motum per se, & considera in fine commentii, 52. huius, s. & illa adiuvant te intelligere hoc. Nota tamen, quod magna differentia est dicere, elementum mouet se per se, & dicere ipsum mouet per se, seipsum, ex prima enim intelligitur quod sua substantia mouetur per se: & hoc est impossibile, nam forma non mouetur per se, nisi res moueret se per se: & etiam prima materia, quæ est in elementis, non mouetur per se: nam motum est ens in actu. Ex secunda autem intelliguntur duo, vnum est, quod in elemento est res mouens per se, secundum est, quod intentio motoris per se est mouere se, i. puenire ad suum locum proprium, non mouere medium: & non sequitur ex hoc quod sit sua substantia mota per se. Et istæ intentiones sunt veræ, & ideo debemus distinguere huiusmodi propositiones. Item notandum ad maiorem declarationem dictorum commentii huius de cælo, landu, sup Phy. u v q

quod, cum dicit Commentator versus finem, Et cum ita sit, & omne quod mouet, &c. Vult dicere & cum ita sit, scilicet quod mouetur per accidens secundum quod est in materia, seu mouetur secundum quod accidit ei esse in materia, & materia non est per se motum, quia est in potentia: neque compositum ratione formæ, quia de ratione formæ ut sic est mouere, non moueri, saltem per se, & agere non pati. Præterea, si sic, idem mouebit seipsum per se, quod est impossibile, ut patet in principio Septimi Physicorum: nec formæ est motum per se, secundum quod est in materia: quia ut sic, est motum per accidens: & etiam si sic, hoc esset primo materia: & concludit, quod mouet se, quia essentialiter mouet aliud à se. Et vide bene commentum. 22. Quarti Libri de Cælo, & considera bene commentum. 30. huius Octau. Et his forte potest respondere quis ad omnia argumenta quæ fiunt circa hoc. Auctoritates tamen quæ videntur esse contrariæ huic, ad præsens nolo declarare, & maxime, quia dominatio tua hæc omnia optime intelligit. Patet etiam illud, quod dictum est in Quarto Physicorum, quod, si vacuum sit, elementa mouerentur in instanti, & dato, quod in simplicibus sit alia forma præter formam vltimam, illa non resistit, nam formæ generales non resistunt motui à forma propria, non sic autem est in mixtis, quamuis enim mouentur secundum motum elementi prædominantis, tamen reliqua elementa resistunt, corpora etiam cælestia, quauis aliquantulum aliquo modo resistunt, hoc est, quia sunt in actu, forma autem generica est quasi potentia: nec per ipsam res est in actu existens, & ideo per eam non resistunt motui, Dixi autem dato quod in simplicibus &c. quia in mixtis non est dubium quod sunt formæ elementorum refractæ, & formæ suæ vltimæ, & etiā quando apparet vna operatio communis sequens naturam formæ, oportet necessario quod sit forma communis, à qua provenit hæc operatio communis vniuoca, ut sensatio, verbi gratia, vna enim operatio vniuoca non potest provenire à naturis diuersis saltem per se & eodem modo: aliter quodlibet fieret ex quolibet, & nulla esset ratio ad ponendum naturas proprias, saltem in talibus: & morari in hoc stultum est. Sequeretur etiam, quod non est genus vniuocum, ex quo non est hic aliquod commune vniuocum, differentia autem operationum sensitiuæ & vegetatiuæ non est vna vniuoce in homine & in asino. Stultum est, quia non apparet aliqua diuersitas ex quo hoc arguere possumus, immo idem secundum speciem seu naturam agunt, & eodem modo circa obiecta propria, & non oportet plus loqui de hoc. Vnde sicut operatio facit cognoscere formam, ita operatio communis formam communem, & hoc argumentum innuit Cōmento in libro de Animalibus, & Philosophus in Metaphy. quærit quomodo definitio est vna, & definitum in rebus compositis ex genere & differentia: quod non esset dubium, si esset vna forma: sed tamen, quia vna est in potentia, & quasi dispositio respectu alterius, scilicet vltimæ formæ: ideo ex eis fit vere & per se vnum: nec vltima differentia est accidens: quia aduenit enti in actu, iam enim dictum est quod omnes formæ præter vltimam specificam, sunt potentiales & quasi tanquam materia.

Præterea, Nulla earum aduenit materiæ secundum quod est in actu, sed secundum quod est in potentia: & maxime cum omnes simul tempore producuntur in materia, formæ etiam mixti, seu formæ elementorum refractæ non remanent sub eodem gradu vel specie in generato & corrupto, & per hæc etiam patet, quod recte partes diffinitionis quidditatiuæ dicunt totum & prædicantur in recto. Si enim vnaquæque earum esset in actu, sicut oportet dicentibus formas separatas dicere, diceret partem: sed quia vna est quasi in potentia, & reliqua in actu, ideo fiunt vnum in actu, & sunt vnum in actu, multa in potentia ad bonum intellectum, & ideo forma animalitatis in ho-

mine dicit totam formam hominis, sub ratione tamen vniuersali, vel magis communi, & rationalis sub ratione specifica: & alias dixi de hoc magis, & de eis forte dicam complete, & dubia soluiam, si Deus prolongauerit vitam. Quando autem non est operatio vna communis vniuoca, non oportet ponere formam communem, quauis secundum prædicationem sit aliquod commune. Tale enim genus est logicum. Dixi autem sequens naturam formæ, quia corporeitas, quamuis sit communis formis materialibus, hoc tamen habet à materia quanta, in qua recipiuntur, & secundum hoc non oportet ponere formam generalem corpoream, seu corporeitatis in elementis, vel mixtis aliam à formis proprijs elementorum & mixtorum, quæ forma vniuit materiæ mediantibus tribus dimensionibus. Et hæc videtur esse sententia Commentatoris, hæc tamen maiori indigent declaratione: & ad præsens non est tempus loqui de hoc, postea autem inueni quod ipse dicit in sua summa Metaphysicæ, in fine secundi tractatus. Et quidam viderunt quod tres dimensiones consequuntur formam simplicem inuentam in materia prima, & quod hæc forma est, per quam corpus recipit diuisionem & continuitatem, & putauerunt quod est vna communis omnibus sensibilibus, sicut & materia, & huius opinionis est Auicenna, etiam dicit interpositis multis dictis de hoc, quod si voluerit per hanc intentionem naturam inclinationis, scilicet formam elementorum, quæ aduenit in materia prima, quæ est quasi genus formarum elementorum, scilicet sic vniuersaliter accepta, verum est, & secundum hoc dicitur, quod corpus vel corporeitas est genus generabile, quod inuenitur in indiuiduis substantiæ, & secundum hunc modum esse eius, scilicet inclinationis est in compositis, modo ergo genus est in speciebus, scilicet circa media inter potentiam & actum: sed tres dimensiones in quibus communicant corpora & sunt eadem numero modo declarato, non accipiuntur loco formæ generis, sed si voluit, quod sit hic forma simplex in actu præter formas elementorum, ut apparet ex verbis Auicennæ, & quod congregatio huius formæ cum prima materia est substantia, cui accident tres dimensiones, est opinio falsa: & illic ponit modum Porphyrii, & innuit ita probationem eius, & in istis dictis multum gauisus sum. De mente tamen Commentatoris, nulla dubietas est, quod formæ elementorum remaneant refractæ in mixtis. Et quod in eis in quibus apparet vna operatio communis vniuoca, ut dixi, est forma communis, & forma propria, ut sciunt docti in doctrina Commentatoris. Illud autem, quod dixit Ioan. contra principale quæsitum, quod causa per se non est posterior naturaliter ipso causato. Sed motus medij est posterior naturaliter, ergo medium non mouet: hoc nihil est, quia non dico medium esse causam actiuam, sed passiuam. Sed forte sua ratio bona est contra ponentes medium esse causam actiuam, ut etiam ipse dicit. De reliquis autem, quæ dicit contra hoc, non curo:

quia leuia sunt, & etiam ex iam dictis possunt solui. Et hæc sufficiant ad præsens. Nota tamen, quod grauitas & leuitas sunt quasi æquiuoca, aliquando enim quodlibet eorum accipitur pro forma substantiali & habitu, aliquando pro operatione vel accidenti. Aliquando tamen accipitur accidens loco differentię substantialis, cum non habemus nomen vel propter aliam causam, pro his vide Commentum, in cōmento. 17. primi Cæli, & in vltimo Tertij, & in Secundo, & in. 20. & in. 21. Quarti, & ideo intellige secundum quod conueniens est sermoni. Vnde patet error illius, qui asserit Cōmentatorē esse cōfutum. Ipse enim non bene vidit dicta Cōmentatoris immo Philosophi in Quarto Cæli. cōmento secundo. Nota etiam quod impassibilitas terminorum vel locorum, & huiusmodi bene declarant esse impossibile motum fieri in instanti, nullo tamen modo hæc est causa resistentiæ, vel saltem positiua: nec etiā forma istorum determinat sibi certam

Nulla ē cōmunis corporeitatis forma ipsi elementis, seu mixtis, pter propriā.

Vna operatio vniuoca à pluribus diuersis per se & eodem modo esse non potest.

tam velocitatem quantum est de se: quia ipsa appetit naturaliter esse sursum vel deorsum, immo non quærit motum nisi propter quietem, & ideo nisi esset medium mutaretur in instanti: ipsa igitur non est causa resistentiæ. In commento, 30, in principio, vbi dicit, Cum declarauit q̄ illa quæ mouentur naturaliter: non mouentur per principium in eis, idest sine indigentia & cætera, vt dixit in commento præcedenti. In commento, 32, vbi dicit, Et altera accidentalis assimilauit essentialem potentiam, quæ est in addiscente, vt fiat sciens, & potentiam accidentalem & cætera. Nota quod videtur quod hæc potentia accidentalis exit in actum sine motore essentialiter, saltem extrinseco, vt post declarat. Idem in eodem commento in fine commenti, vbi loquitur de pila dicens, Quemadmodum proficiens, quando proicit pilam ad parietem & cætera. Nota, quod videtur quod pila cum resilit mouetur à proiciente, tanquam à primo motore: & ab aere, tanquam à motore proximo, & à terra tanquam ab illo, quod impedit motum aeris & pilæ: & non dimittit

Com. 30.

Com. 32.

Com. 34.

Com. 35.

Com. 36.

Com. 37.

Com. 41.

Com. 44.

ipsum compleri, immo repercutit ipsam, & ideo est motor per accidens. In commento, 34, vbi dicit impossibile est quod moueatur à motore, qui non mouetur nisi per accidens, idest nisi moueatur per accidens à motore extrinseco, quia tunc non mouetur motor extrinsecus, vel saltem nõ necessario, nisi in principio motus vel ante, vt verbi gratia, remotio prohibentis, & vide etiam Commentum, 37, & commentum, 82. In commento, 35, vbi dicit, Corpus enim impossibile est vt moueat in loco & cætera, idest per se, vt dictum est superius commento, 34. Illa autem, quæ dicit in eodem commento de motu Magnetis, dictum est de eis & cætera. In commento, 36, vbi dicit, Quod enim est per accidens, non est semper, neque necessarium. Circa hoc vide commenta Commentum, scilicet commento, 44. Primi Posteriorum, vbi declarat, An omne necessarium sit per se. Præterea, Quod mouetur per accidens, aliquando mouetur & aliquando non, vide commentum decimumseptimū, & 51, & 52.

In commento, 37, in principio, vbi dicit, Manifestum enim est per se & c. Circa hoc consydera in sua summa.

Item in eodem commento, vbi dicit, Et primum secundum quod est primum, idest simpliciter. Item in eodem commento quasi immediate, vbi dicit, Sed secundum esse & definitionem. Vult dicere, & si non indigebit alio, & non esset primum simpliciter. Item in eodem commento quasi immediate, vbi dicit, necesse est q̄ iste motor sit separatus à moto omnino & cætera, idest, quia, si esset in moto, scilicet si esset virtus in corpore, esset compositum & generabile & corruptibile, & non primum.

Præterea, Quod per accidens mouetur est aliquo modo secundum ipsum modum non primum simpliciter, ex quo corpus mouet ipsum aliquo modo. Et vide in de Substantia Orbis in illa parte, quā traduxi delibello hebraico in latinum. Item in eodem commento post hoc, ubi dicit, & principium, secundum quod est principium, est separatum in esse, & non in definitione tantum. In commento, 43, vbi dicit, & ex calore naturali, qui est motor, & motum, qui transit in neruis & anima mouente quæ est forma in illo calore naturali. Circa hoc vide in Duodecimo de Animalibus, capitulo de cerebro. Ibidem enim declarauit esse primum instrumentum animæ.

Item in eodem commento prope finē, vbi dicit, Quoniam non posuimus ipsum & cætera. Nota quod ex hoc & commento sequenti, patet expresse, quod forma materialis diuiditur ad diuisionem subiecti, & est extensa. Etiam in textu & commento sequenti patebit, quod datur minimum naturale. In commento, 44, vbi dicit, quoniam primi motores apud ipsum sunt duobus modis. Nota quod ex hoc patet expresse quod primus motor in animalibus est anima. Et vide commentum præcedens & commentum vigesimum septimum. Idem in

A eodem commento quasi immediate, vbi dicit, & motor non materialis. & hoc, idest materialis. In commento, 45, prope finem, vbi dicit, quoniam si ita esset, motor prior illo, idest non esset primus simpliciter: ex quo mouetur per accidens à moto, & à fortiori, si moueretur alio modo ab isto: esset enim alius motor prior. Et vide in commento sequenti: quod intelligit per essentialiter & accidentaliter. Item in eodem commento quasi immediate, vbi dicit, quoniam, si non esset æternum, tunc motor & cætera. Nota quod sic intelligo hanc consequentiam. Si non esset motum æternum, esset compositum de necessitate: & si esset compositum, motor moueretur per accidens: & si moueretur per accidens, non est primum, sicut statim dictum est. Præterea, Illud, quod est aliquo modo per accidens, non potest esse prima causa: & consydera etiam in commento sequenti, & forte declarabitur sic. Si non esset æternum, esset compositum, & ergo generabile & corruptibile: & etiam mouetur per accidens. & si est generabile & corruptibile, nõ est primus motor. Et vide in fine commenti, 37, et in commento, 52, & 51, & bene consydera in eis. Præterea, Omne quod mouetur ex se, cuius motor mouetur per accidens, motus eius sequitur mutationem, sicut videtur in omnibus compositis generabilibus & corruptibilibus, nam motor, qui mouetur per accidens est in materia: & si est in materia est compositum: & omne compositum præcedit ipsum transmutationem, primum autem motum, motus eius non sequitur transmutationem. Et etiam mota quorum motores mouentur per accidens, aliquando quiescunt & aliquando mouentur: sicut omne quod quiescit, aliquando & mouetur, aliquando mouetur per accidens, vt declarabitur commento, 51. Sed primum corpus mouetur semper, ergo & c. Causa enim in mouendo aliquando & quiescendo, aliquando, est quia ipsum mouetur per accidens. Præterea, Sicut dictum est, & tactum à Cōmen. in parte superius dicta de Substantia Orbis formæ materialis non est prior & simpliciter secundum naturam, materia ergo non est prima causa simpliciter. Nam forma materialis esse eius constituitur per esse materiæ, & ex hoc declarabitur quod compositum non est prima causa. In commento, 46, vbi dicit impossibile est vt ista dispositio. Hic Commentator remouet dubium & versus finem complet hoc. Item in eodem commento parumpost, vbi dicit, manifestum est propter hoc quod declaratum est hic, idest per declarationem positam in principio huius Octauæ, vnde sic arguitur, est hic motus primus æternus qui continet totum, & est causa istorum, ergo ista sunt perpetuæ generationis & corruptionis, antecedens patet in principio huius. Item in eodem commento quasi immediate, vbi dicit, & hoc etiam apparet per se. Hic ponitur tertia ratio principalis, & per hanc rationem patet quod homo non generatur nisi ab homine. Item statim post, vbi dicit, Quoniam quando materia, hic ponitur prima ratio, qua probatur antecedens secundæ rationis, in illa autem parte, quæ sequitur immediate ponuntur tria inconuenientia: primum ibi {Non,} secundum ibi {Et tunc quodlibet,} tertium ibi {Et tunc vniuersaliter,} Sed circa ista vide in principio Quintidecimi de Animalibus, quia ibidem multa dicit Commentator de hoc, cum autem dicit, Quoniam si esset possibile, vt homo & cætera. Ponitur secunda ratio, qua probatur antecedens secundæ rationis. Item in eodem commento parumpost, vbi dicit, Hoc esset in minori parte, scilicet à casu, idest ex quo inuenitur in paucioribus: & etiam non est à sua causa determinata, à qua prouenit in maiori parte. Item quasi immediate, vbi dicit, Et etiam si ita esset. Nota quod hoc potest esse vnū inconuenientium, & potest esse ratio per se. Item in eodem commento, vbi respondendo dicit, dicamus ad hoc quod ista & cætera, de hoc vide Commentum, 32, Duo,

Com. 45.

Com. 46.

decimo

decimo Metaphysicæ, & in secunda quaestione mea de primo motore, & in sua Metaphy. versus finem. Item in eodem commento, ubi probat Commentator impossibile est hominem generari ex non homine, seu ex non femine hominis: & sanguine menstruo, ut etiam voluit Philosophus Libro de Generatione, propter quod posuit generationem procedere in infinitum, eo modo quo illic declaratum est. Nota quod intentio Commentatoris hic est declarare, quod nulla eadem species, siue animalium, siue aliorum de mixtis completis, ut de plantis & similibus potest generare ex seminibus propriis illius speciei, & ex putrefactione, & sua ratio prima est hæc, homo qui generatur ex femine & ex putrefactione, esset æquiuoce homo, & hoc probat sic, nam formæ diuersæ propriæ requirunt materias diuersas & proprias, & hoc non solum verum est materia compositionis, sed etiam de materia alterationis, ut declarabitur, ueruntamen est, quod in quibusdam formis materia alterationis non oportet esse eiusdem speciei respectu cuiuslibet formæ secundum speciem seu diuersæ respectu diuersarum formarum, ut in formis, quæ non requirunt ad hoc ut possint produci ex materia dispositiones seu præparationes præcedentes in eorum materia propinqua, ex qua debent generari, verbi gratia, ut elementa, non tamen dico quod elementa non requirunt qualitates proprias, in quibusdam autem propter materiam & potentiam eius requiruntur præparationes & dispositiones in materia ad hoc quod sit consequens ut sit materia alterationis propinqua eorum, verbi gratia, in sanguine menstruo, qui est materia alterationis embryonis, sunt multæ præparationes præcedentes, verbi gratia, formæ elementorum vel formæ mixti vel forma panis seu cibi, & forma sanguinis. Vnde ex homine mortuo non fit homo uiuus, ut dicit Philosophus in Metaphysica, expresse, neque ex equo mortuo equus uiuus, & siue istæ præparationes remanent omnes, siue quædam, siue non, non curo. Quædam tamen de necessitate remanent in materia compositionis, & si non omnino secundum unum gradum secundum aliam: quia sufficit ad præsens, quod est necessarium, ut præcedant illæ præparationes. Quod autem formæ propriæ requirunt materias proprias, ut dictum est, manifestum est, nam si hoc non esset, quodlibet generaretur ex quolibet: & homo uiuus ex homine mortuo, & si entia non essent propria & determinata, & tunc etiam materiæ propriæ essent superflue & ociosæ: ex quo posset ex alia materia non eiusdem speciei generari. Vnde, si possibile esset hominem generari ex putrefactione, natura non produxisset tot instrumenta, & tot præparationes pro generatione hominis seu alterius animalis. Vnde ut dicit Commentator de mente Aristotelis. Primo de Anima, quod membra leonis non differunt à membris cerui, nisi quia anima differt ab anima. Vult ergo formam propriam & determinatam habere materiam propriam & determinatam. Verum tamen est, quod hoc magis intelligitur de materia compositionis: & hoc totum est quasi per se notum apud Philosophos bene dispositos, non apud stultos tantum verba dicentes & non considerantes quid dicunt: & utrum id quod dicunt sit conforme rebus sensatis vel non. Arguatur igitur sic, materiæ diuersæ secundum speciem habent formas diuersas, secundum quod habent materiam diuersam speciei, & forma alterius speciei est alterius speciei ab illo, quod non habet talem materiam & talem formam, ergo animal generatum à putrefactione non est eiusdem speciei cum eo quod generatur à seminibus parentum: neque obstat illud quod quidam dicunt, quod materia ex qua generatur embryo in matrice est similis illi, ex qua generatur per putrefactionem, nam secundum hoc reuertitur quaestio, nam, si illæ materiæ sunt eiusdem speciei, ergo & formæ, quas tunc habent, sunt eiusdem speciei: &

si sic extra corpus animalis esset sanguis in illa materia putrescibili ex qua generatur illud animal, quod est eiusdem speciei cum eo quod generatur ex sanguine menstruo in matrice, & si hoc sit ita, ergo etiam in illa materia fuit forma cibi seu panis, verbi gratia. Sicut hoc est in sanguine quod generatur ex cibo, & totum hoc est extra intellectum. Neque valet quod quidam dicunt, quod virtutes cœlestes faciunt has materias esse similes, nam illæ virtutes non sunt causæ totales: & ipsæ etiam sunt diuersæ in materiis diuersis, aliter quodlibet fieret ex quolibet, ut dictum est. Neque valet quod aliqui dicunt ignis factus ex igne, & factus per motum sunt eiusdem speciei, hæc enim est alia quaestio: & est, an aliquid possit produci ab agente eiusdem speciei, & alterius speciei, & ista quaestio est diuersa à quaestione nostra, & soluta est intelligentibus verba Commentatoris in multis locis, & ego iam declaravi hoc in declaratione libelli de Substantia Orbis. & si velint dicere, quod, si aliquid quod producit ex diuersis agentibus est eiusdem speciei, ergo aliquid quod producit ex diuersis materiis est eiusdem speciei, dico, quod hoc, ut dicunt, concessio, verum est in eis quæ non requirunt materias prædispositas seu prius præparatas, id est materias alterationis, ut elementa: quorum quodlibet potest generari ex quolibet: & de hoc non oportet ad præsens plus dicere, secunda ratio sua est tunc homo generatus à putrefactione esset generatus à casu, ut ipse hic deducit: & videtur quod declaratio sua fundatur in hoc, quod illud quod fit in minori parte, est à casu, quod sic intelligitur. Si est aliquid de cuius natura est ut generetur semper hoc modo, ut est homo & alia animalia: & causæ suæ generationis sunt: & tamen illud non generatur alio modo ab eo, quo semper generatur, nisi raro & in minori parte temporis & subiecti, hoc non est nisi casu: & hoc videtur notum, & tu completionem. Præterea confirmatur hoc totum, nam, si aliqua femella animalis non potest generare ex se, sed oportet quod coniungatur cum masculo, in cuius semine est virtus informatiua propria, ergo à fortiori in materia quæ non est ita disposita, & ita propinqua generationi animalis, hoc non potest fieri. Præterea non esset habitudo essentialis in causis materialibus & agentibus: & totum hoc est contra doctrinam Peripateticorum, & contra sensum & intellectum, immo causæ materiales essent quasi infinitæ, ut dicit Commentator, quamuis enim causa agente posita, & similiter materiali non ponitur de necessitate effectus, tamen cum effectus est de necessitate, fuit à tali agente, & materia tali. Nota tamen, quod Commentator in Libro de Animalibus dicit, quod mures generati ex putrefactione non sunt eiusdem speciei cum eis, quæ generantur ex propagatione: quamuis assimilentur in accidentibus apparentibus, & in quibusdam operationibus, non enim habemus mures in manibus ita ut possimus cognoscere operationes eorum proprias: neque illud, quod dicitur de plantis, scilicet quod quædam earum generantur non ex semine, neque ex arbore habente semen: & postea producitur semen ab eis, non est dictum ab Aristotele in suo de Plantis, immo oppositum videtur dicere dicēs, quædam arbores plantatæ quædam ex semine, quædam autem per se: & non ponit quod illæ, quæ per se producuntur, producant semen. Et si hoc est verum ut dicunt, hoc non esset nisi quia in illo semine est materia propria, & virtus propria producens aliam plantam similem, non tamen omnino eiusdem speciei. Sed vere nescio quomodo hoc sciuerunt nisi forte per prophetiam. Si illud enim facit semen, quomodo sciuerunt quod non fuit illic ante aliquod tale semen, per infinitas enim quasi vias contingit fuisse illic semen tamen, quamuis non viderunt illic ante talem plantam, simili modo dicendum est, si illa secunda planta sit per plantationem, contingit enim aliquem ramum talis plantæ fuisse illic productum, ex quo facta

facta fuit illa planta, quæ illic primo vita est, vt in multis contingit: & vniuersaliter scire hoc, quod dicunt, est valde difficile: & dato, quod esset ita, forte nō est signum sufficiens ad probandum id quod intendunt, possumus enim dicere, quod ex illa herba genita sine semine sit quædam pars, quæ est quasi semen, ita quod ex illa parte generatur, cum ponitur in terra similis herba in specie per viam putrefactionis, & non aliter. Sed dices, quomodo possum cognoscere si res generatur per putrefactionem vel p propagationem, ad hoc facilis est responsio, & tu responde. Non tamen quod Commentator & Philosophus in principio Decimiseptimi de Animalibus ponunt, quod animal genitum ex putrefactione aliquando generat aliud non eiusdem speciei, & in ipso non inuenitur masculus & femina: & si sint, tamen quod ab ipsis generetur est alterius speciei, & tandem desinit generatio huius, & nunquam generat similem sibi in specie. & forte simile huius quod dixit hic Commentator possumus dicere in plantis, vt dixi, & tu intellige bene omnia dicta. Auerois non superficialiter, vt quidam diminuti Philosophi, immo magis historiographi: & de hoc nolo plus prolongare sermonem. Manifestum est enim sensui, quod illa, quæ generantur per putrefactionem, habent materias propinquas proprias, vt dicit Commentator de vespiis, & de quibusdam alijs animalibus genitis ex putrefactione. Et respondere dictis quorundam in quibusdam rebus contra Commentatorem loquentium, stultum est. Sed dominatio tua loquendo in hac materia fecit contra hoc motuum efficacem, d. quod sicut cibi non sunt eiusdem speciei, ex his tamen generatur sanguis, ita ex diuersis materijs posset generare animal idem secundum speciem. Confirmatur sic, nam possibile est vt materia generationis habeat magnam latitudinem, ita cum non sit species specialissima, potest igitur esse quod ex istis materijs diuersis specie, conuenientibus tamen in ratione communi propinqua possit generari animal idem specie. Et quamuis hæc vere magnam habeant euidenciam, tamen ad præsens respondeo, quod cibus in eo quod cibus conueniens est respectu vnius speciei, est vnius speciei: quamuis enim nutritia seu cibi sint diuersæ species in se, non tamen vt nutritibile respectu speciei determinatæ, nam omne dulce in eo quod dulce est tantum nutriendum respectu hominis: & in eo quod dulce est vnius speciei, Secundo dico, quod quamuis cibi sint diuersi specie, conueniunt tamen in vna ratione propinqua communi. Vnde & sanguis genitus ex eis magnam habet latitudinem, & maxime, quia dicitur esse quasi appropriatus elemento aeris. Latitudo tamen eius est omnino extra latitudinem materie putrefactæ, vt quasi notum est naturæ: in eis apparet aliquid per quod possumus dicere quod conueniunt in ratione communi propinqua. Quamuis ergo materia generationis alicuius animalis non est eadem species specialissima, tamen est eadem de necessitate secundum rationem communem propinquam. Hoc autem non inuenitur inter materiam putrefactam ex qua generatur animal per putrefactionem, & semen seu sanguinem menstruum, ex quo generatur animal per propagationem. Et hoc supponunt Philosophi tanquam per se notum. Præterea, Si materia putrefacta & sanguis menstruus conueniunt in ratione communi propinqua, & per hanc rationem possit generari animal ex his, Tunc animal genitum in matrice ex sanguine menstruo non generatur ex eo secundum quod est sanguis, nec illud quod generatur ex materia putrefacta generatur ex ea secundum quod putrefacta: quæ ambo videntur impossibilia. Et hoc tamen sequitur dicendo, quod hæc materia habet rationem communem propinquam, secundum quam generantur illa animalia. Ad confirmationem patet per dicta. Ipsa enim supponit, quod materia putrefacta, & san-

Aguis menstruus conueniunt in vna ratione communi propinqua: quod videtur esse impossibile. Et nos videmus, quod ex sanguine menstruo seu sibi proportionali asina seu alterius animalis non generatur homo, nec etiam si esset proiectum illic sperma viri: & quamuis membra aliquantulum forte assimilari possunt, non tamen illic potest esse forma humana, vt bene declarauit Philosophus & Commentator in Libro de Animalibus. & a fortiori ex materia putrefacta vbi non est materia ita propinqua, nec agens proprium particulare, vt in talibus requiritur, vt sensui patet: & hæc ad præsens mihi occurrunt: & si postea meliora apparebunt, dicam: credo tamen quod hæc sufficiunt. In commento. 48. vbi dicit, & tu bene scis & cætera. Ibidem enim ponitur prima ratio, quod instrumenta non sunt infinita per se, secunda autem ratio ponitur ibidem, & etiam quando for. & cætera. In commento. 51. vbi dicit, Motus autem eius est accidentaliter, licet sit indiuisibilis, idest per se: quia motor primus in eis est indiuisibilis secundum suam naturam, fit autem diuisibilis per subiectum: & vide commentum. 44.

Item in eodem commento, vbi dicit, Verum autem omne & cætera, nota rationem quam ponit, per quam etiam probatur, quod primus motor non est virtus in corpore. Item in eodem commento, vbi dicit, Quoniam cum verificatum fuerit ex hoc, quod omne motum ex se, quod quiescit quandoque & mouetur quandoque, mouetur ab extrinseco, idest & si non vel semper quiesceret vel semper moueretur. Et vide in sua summa. Cum autem parumpost dicit, nihil esse extra ipsum, idest a quo mouetur. In fine commentum dicit cum demonstratione prædicta, idest hic, cum autem dicit aliam demonstrationem a prædicta, idest in capitulo priori. In commento. 52. vbi dicit, Et potest intelligi ex hoc sermone, quod est demonstratio per se. Nota quod formatur sic, omnis motor moti ex se, qui non mouetur, scilicet per se, qui quandoque mouet, & quandoque non, mouetur per accidens: primus motor nullo modo mouetur: ergo.

Item in eodem commento versus finem cōmenti, vbi dicit, Et est, quia subiectum eius mouetur ab alio. Supple, quia propter hoc apparet quod iste motor intendit motum primi, & ordinatur ad primum motorem: & aliquo modo quasi mouetur ab ipso tanquam a fine: & per hoc soluuntur multa dubia Ioannis de Ianduno, & aliorum. In commento. 57. vbi dicit, omne enim generabile est augmentabile, idest proprie, vel improprie. In commento. 58. vbi dicit, Omne enim posterius, scilicet in generabili ex rebus, quibus perficitur est prius in natura, id est magis perfectum. In commento. 62. vbi probat Commentator, quod res naturales habent magnitudines terminatas, & ad hoc ponit duas rationes: prima ibi Si enim magnitudines rerum, secunda ibi, Manifestum est per se quoniam, & circa hoc vide commentum. 44. huius, & commentum. 36. primi. In eodem commento vbi dicit, cum sint de contrario in contrarium, & de opposito in oppositum, & quod est tale, est finitum, idest quia distantia infinita non potest esse inter contraria: esset enim finita, contraria enim sunt fines. Vide commentum. 91. Sexti. Item post hoc vbi dicit, Et antequam mouebatur, idest isto motu. Item in eodem commento vbi dicit & omne quod est in actu, est quiescens necessario: quoniam, si moueretur esset in potentia & cætera. Circa hoc consydera, quia instans est in potentia tantum, & ideo hæc ratio est demonstratiua. Et vide commenta quæ sequuntur, & commentum. 76. Sexti, & Burleus non bene dicit: quia contrarium, quod non est appropinquatum, nō approximatur in instanti, vide tamen commentum. 23. & ea, quæ ibi notauimus: & habebis veram solutionem. Idem in eodem commento, vbi dicit, Et ista demonstratio non debet intelligi, nisi in eodem modo, quod mouetur duobus motibus contrarijs habentibus principium & finem

Com. 49

Com. 51.

Com. 52.

Com. 57.

Com. 58.

Com. 62.

nem & cætera. Nota quòd ex hoc forte patet solutio de faba protecta contra molarem descendente & similibus. faba enim non habet motum perfectum ad quem perueniat: quia antequam compleat motum in illa parte cogitur moueri ab alio, & considera quia hoc est propter impedimentum, scilicet quòd non quiescit: quia antequam perficiat motum ad illam partem impeditur. Ratio autem Philosophi tantum probat de motu completo, scilicet quando mobile adest fini in actu, ut post dicitur: & dato quòd veniat ad finem, tamen nò quiescit nisi quando non pellitur ab alio, quia in isto casu non omnino adest in actu. & quomodocunque sit motus reflexus non est continuus, ut patet in litera ex hoc etiam patet, quòd si approximatur corpori, quod calefit antequam compleat suum motum frige factiuum, nò est forte quies media: & vide ea, quæ notauimus superius in commento vigesimo tertio. In commento. 64. vbi dicit, Et motus contrarij differunt secundum formam & naturam &c. Nota quòd videtur quòd hæc ratio concludit, dato quòd continuantur hi motus secundum tempus, & vide commentum. 40. Quinti. & 72. huius Octauij. In commento. 65. vbi dicit, Et nullum punctum describit in actu, scilicet quem possumus demonstrare. Item in eodem commento vbi dicit, & illud quòd mouetur continue impossibile est ut superponatur alicui & cætera. idest ut sit in aliqua magnitudine, siue describat in actu aliquem punctum in instanti, instans enim non est in tempore nisi in potentia, ut declaratum est in Sexto Libro in multis locis: & maxime commento. 76. scilicet quòd non est aliquod instans indiuisibile, quod potest demonstrari siue aliquid in eo demonstrari. Vide commentum. 46. Sexti, & illa, quæ ibidem notauimus, & si tu intelligis hoc recte & bene, demonstratio Philosophi erit firma, & cauillatio Burlei nulla, instans enim est in potentia extra animam, sicut punctus in continuo: immo minus ut declaratum est in quarto & in octauo & in sexto, Sed anima considerat ipsum continuare partes temporis, ac si esset in actu. Nam natura continui est talis, & intellectus intelligit in actu aliquod tale indiuisibile, extra animam tamen est in potentia, sicut dicitur de vniuersali: & si extra animam esset instans in actu siue indiuisibile, non potest aliquis vere euadere, quin continuum sit compositum ex indiuisibilibus: & hæc omnia possunt colligi à Commentatore hinc inde in Octauo, & in Quarto, & hic, & vide commentum. 80. Sexti, & vide commetæ, quæ statim sequuntur, & finem huius commenti. Item in eodem commento vbi dicit, Quoniam impossibile est, ut motum sit in extremo magnitudinis in actu. In commento. 66. vbi dicit, Puncta autem, quæ sunt inter principium & finem magnitudinis, sunt in potentia, idest non possunt demonstrari. In commento. 68. vbi dicit, Pertransire autem medietates infinitas in potentia, idest secundum diuisionem per accidens, scilicet in partes proportionales, non secundum partes æquales: quia illæ sunt finitæ etiam in potentia, & considera bene totum commetum. Item in eodem commento vbi dicit, Quoniam cõtinuatio motus est propter continuationem magnitudinis, idest quæ non diuidit magnitudinem in actu, scilicet sicut fit, cum quiescit in medio siue in aliqua parte eius: tunc enim diuidit magnitudinem in actu. Cum autem non quiescit, diuidit eam in potentia tantum, quia nò designat aliquem punctum in actu, ut dictum est: & vide etiam commentum. 101. quarti. Item in eodem commento vbi dicit, Tunc sequitur etiam si medietates sunt infinitæ quòd motum nunquam perueniat ad extremum magnitudinis, idest si motum pertransit infinitas medietates quomodocunque sint, nunquam perueniet ad extremum, sed perueniet: ergo hæc diuisio consumit magnitudinem, & ista deductionem intendit hic Commentator, & ad istam respondet. In commento. 75. ubi dicit, Secunda est, quòd

omnia, quorum vnum est diminutum, reliquum perfectum, idest in illo genere, verbi gratia in genere motus localis. In commento. 76. vbi dicit, Omnis enim punctus imaginatus, vide quomodo dicit imaginatus, & non dicit punctus tantum. In commento. 78. vbi Philosophus & Commentator volunt probare, quod motor primus non est in materia. Nota quòd hæc demonstratio, quomodocunque intelligatur infinitum, est demonstratio vera. Si enim intelligeretur infinitum in motione, verbi gratia, ut moueat in instanti, quod vocant moderni infiniti uigoris intensiue, aut quòd moueat corpus infinitum, de necessitate mouet in tempore infinito: hoc tamen recte intellige & si mouet in tempore infinito mouet in instanti, si est virtus in materia: & similiter è conuerso, hæc enim duo conuertuntur, in virtute corporea: & manifestum est, & etiã declarabitur, quòd nulla virtus infinita intensiue est in corpore, nisi in corpore infinito, si tale esset possibile esse: & vide commentum. 80. & ideo dicit Philosophus, quod hæc tria, scilicet motor, qui est virtus in materia, & motum, & tempus, in quo est motus, sunt æqualia, idest uel quod omnia finita, vel quod omnia infinita, & ideo non distinguit hic Commentator infinitum, nam non indigebat hoc: & ideo etiam ex quo non virtus infinita in corpore, nisi corpus sit infinitum, nam magnitudo virtutis sequitur magnitudinem corporis cæteris paribus. Sequitur ergo, quod, si sit aliquod corpus, quod mouetur à motore, qui est virtus in corpore in tempore infinito, quod pars illius mouebitur in tempore minori à parte motoris, quæ est in ipso: minus autem infinito est finitum: ergo pars mouetur in minori tempore quàm sit tempus in quo mouetur totum, et vniuersaliter virtus infinita, quæ est in aliquo corpore, id est quod est ex ipsa in tempore illius corporis, est virtus minor, & vide commentum. 81. & intelligo hic per virtutem infinitam, infinitam intensiue, minor autem virtus nò potest mouere per tantum tempus: & nota bene, quod si sit in corpore aliqua virtus finita intensiue, non potest mouere nisi in tempore finito: & si mouet in tempore infinito ipsa est infinita intensiue: & similiter, si in corpore sit virtus infinita intensiue, mouet in tempore infinito: & si in ipso sit virtus finita intensiue, mouet per tempus finitum tantum. Et per hoc completur hæc demonstratio, & vide in commento sequenti in dubitationibus, & vniuersaliter magnitudo virtutis formæ corporalis, & paruitas eius secundum magnitudinem corporis, in quo est illa forma, & paruitatem eius, quod si est magnum, virtus, quæ est in ipso, est magna: & si est paruum, virtus quæ est in ipso, est parua: comparando ad vnam formam, quæ est in vno corpore: & ideo, si virtus seu potentia totius formæ sufficit mouere, pars illius formæ non potest mouere in tempore æquali tempori, per quod mouet tota forma & potentia: & ideo hæc conclusio cum propositione, quæ declarabitur, concludit intentum, si non cecidit error in propositione dicente, quod maius est, mouet in tempore longiori. Et nota etiam, si vnus gradus virtutis (verbi gratia) existentis in materia sufficit mouere aliquod corpus per centum annos, medietas illius potentie, si potest mouere, non potest mouere per plus quàm per quinquaginta annos, & tunc corrumpitur. Et tempus durationis potentie sequitur fortitudinem potentie, idest quòd si sit fortior, tempus durationis est longior, si cætera sint paria, verbi gratia corrumpenda & reliquæ dispositiones. Nam illud, quod habet vnum gradum potentie resistit contra transmutantem per duplum tempus, quàm resistit habens medium gradum, & ideo secundum istum modum, si pars potentie sufficit mouere per tempus finitum tantum, tota virtus finita mouet per tempus finitum tantum. Et ex hoc patet quòd latini non recte intellexerunt hanc demonstrationem, & considera bene dicta Commentatoris, & propositionem dicentem, Quod maius est, mouet tempore longiori, & considera etiam illa, quæ dicta sunt à Commentatore

Com. 76.

Com. 78.

Com. 64.

Com. 65.

Com. 66.

Com. 68.

Com. 75.

mentatore in illa parte de Substantia Orbis, quam traduxi, si forte hoc quod dixi de hoc non sufficit. Item in eodem commento ubi dicit, Sed notandum est quod propositiones conditionales. Circa hoc vide commentum. 94. 44. quarti. Item in eodem commento ubi dicit, Amplius cum omne compositum, ut videtur mihi ex isto loco potest fieri ratio fortis ad declarandum, quod omnis virtus in corpore est finita. Item in eodem commento ubi dicit, Quod enim denudatum est à compositione & factum esse & cetera. Vult dicere quod Philosophus igitur pervenit ad suum intentum, scilicet quod primus motor est separatus: & bene considera, quia ex hac ratione etiam declaratur, quod corpus celeste est simplex, quia non est in ipso potentia ad divisibilitatem, nec corruptionem: & ergo motor est separatus à materia, nam cum sit positum quod corpus celeste est simplex & motor est alius à moto, ut declaratum est in septimo & in hoc octavo. Sequitur, quod motor coeli est abstractus à materia, non virtus existens in materia. In commento. 79. ubi dicit, Cum enim habuit quod omnis potentia corporis est finita, id est intensiue, quamvis vnum consequitur reliquum, ut dictum est. Item in eodem loco quasi immediate ubi dicit, & adiunxit huic propositioni, quam prius probavit, scilicet quod habens potentiam finitam & c. id est intensiue quando existit illa forma in corpore, cuius forma est potentia finita, potest etiam hæc ratio intelligi de infinito secundum durationem. Sed tunc oportet supponere, quod finitum intensiue, cum est in corpore, est finitum secundum durationem. Infinitum enim secundum durationem, cum est in corpore, & potest resistere corruptentibus in infinitum, est infinita virtutis intensiue, ut dicit Burleus de hoc & bene. Præterea virtus corporea est in potentia, ut corrumpatur cum sit compositum, nullum autem in quo est potentia ad non esse perpetuatur: & bene considera, quia ut notavi, ista conuertuntur in potentia materialium. Item in eodem commento, ubi dicit, Potest enim sic hic motor habere actionem infinitam, id est in tempore. Deinde cum dicit, Omne autem corpus, aut potentia in corpore non habet infinitam actionem, id est intensiue, secundum quod declarabo in fine commenti. Item in illa parte, in qua dicit Commentator, Vtrum contineat corpus celeste aut non & cetera. Considera hic quomodo accipit infinitum indistincte, & accipit vnum loco alterius, quia vnum sequitur ex altero. Item in eodem commento ubi dicit, Nos autem dicimus ex vi verborum Aristote. & cetera. Nota quod videtur quod sua solutio stat in hoc, quod si esset compositum corpus celeste, virtus eius esset finita, sed quia non est compositum, non est ita. Nam propositio dicens, omne corpus habet virtutem finitam, est vera in corpore composito tantum, quod est semper finitæ potentia, & generabile & corruptibile. In fine autem de Substantia Orbis aliter respondet & melius, ut dicam: quamvis forte ambæ solutiones coincident.

Item in eodem commento ubi dicit, Tanto tempus, in quo suscipit motionem à suo motore, erit maius, id est quia maior virtus est in maiori corpore ceteris paribus. Item in eodem commento ubi dicit, Omnia corpora celestia excedunt se. Nota quod hic quasi innuit altam responsionem ad hanc questionem, & est etiam bona. Item in eodem commento in fine commenti circa illam rationem, quæ ponitur ibidem, nota, quod secundum sua principia & secundum illa, quæ dicta sunt, possumus etiam respondere illo modo. Nam demonstratio, quæ iam dicta est, sic intelligitur. Omnis virtus in corpore est finita intensiue, & virtus corporea finita intensiue non potest movere in tempore infinito, ergo motus in infinito non potest esse à virtute in corpore, sed à separata materia. Prima propositio declarata est: nam, si esset infinita intensiue, moveret in instanti: quamvis etiam

A ipsa sit vera, si intelligatur de finito in tempore: nam virtus corporea, quæ est formæ materialis, non durat in infinitum. Sed cum motor est immaterialis, non sequitur dubitatio, nam tunc dico quod illa potentia etiam est finita intensiue, non tamen omnis virtus finita intensiue est finita in tempore, seu in duratione. Sed hoc est vnum in virtute finita corporea tantum: nam in ipso invenitur potentia ad corruptionem, & ideo non sequitur in abstracto movere in instanti. Et vide in questionibus meis de primo motore, quomodo declaravi hanc suam rationem. Considera etiam quomodo intelligitur bene ex verbis eius, sicut dixi in commento. 78. quod virtus finita intensiue, quæ est in corpore, est infinita secundum durationem: & illa, quæ est finita secundum durationem, est finita intensiue, & quæ est infinita in duratione est infinita intensiue, hoc in virtute materiali. Ipse enim in multis locis in hoc commento accipit vnum loco alterius, quia vnum sequitur ex reliquo: in separato autem à materia non est ita, quia virtus sufficiens movere per vnum diem sufficit movere in infinitum, ex quo est omnino transmutabilis. Tandem dico, quod demonstratio Aristotelis est hæc. Omnis virtus in corpore est finita: virtus primi motoris non est finita: ergo primus motor non est in corpore. Vel formatur sic, nulla virtus existens in corpore est infinita: quælibet virtus movens in infinitum est infinita: ergo. Et secundum istum modum non solum ratio est de primo motore tantum, sed de omnibus motoribus corporum celestium. Cuiuslibet enim corpori celesti est motor proprius: & hoc scitur ex diversitate proportionum, quæ sunt inter motores & mota, & ex diversitate motuum & diversitate mobilium: ex quo enim isti motores sunt formæ & animæ corporum celestium, ut declaratum est in alijs locis: & corpora diversa saltem secundum prius & posterius debent habere formas diversas: oportet enim ut sit connexio & habitudo naturalis & essentialis inter animam & corpus: non enim quælibet forma potest esse forma cuiuslibet corporis & maxime, quia isti motus sequuntur naturas motorum, & sunt operationes eorum propriæ: quamvis naturæ eorum sint cognitio, ut dictum est alibi: manifestum est ergo quod sunt diversi incorporales, & hoc supponit Philosophus in Metaphysica ut scitur ibidem: propositio tamen sua dicens, quod finitum & infinitum dicuntur de corpore, & de corporeo tantum, sed in corporeo & de eo quod non est virtus in corpore non dicitur hoc vere, nisi metaphorice, vel aliquo modo est vera. Prima propositio est vera quomodocunque intelligatur finitas. Nam si finitas intelligatur intensiue, manifestum est quod est vera, ut declaratum est per multa media: & maxime, quia moveret in instanti si esset infinita intensiue, extensiue etiam vel secundum durationem est vera, hoc enim sequitur à primo. Si enim esset infinita secundum durationem infinita intensiue, ut dictum est: & ideo indistincte accepit eam. Ad propositum tamen accipitur pro finitate secundum durationem. Philosophus tamē ad remouendam cavillationem, quam quis potest facere contra ipsum dicendo, quod virtus corporea est finita secundum durationem, quando est finita intensiue, sed ego pono eam infinitam intensiue: & ideo potest movere in infinitum. Philosophus igitur eradicat hanc responsionem probando hanc responsionem, quæ potest fieri, esse impossibile, nam nulla virtus existens in corpore finito potest esse infinita intensiue, & ideo Philosophus probavit hanc propositionem isto modo. Et cum adiungatur huic, quod nullum corpus est infinitum in actu, est manifestum quod nulla virtus in corpore est infinita intensiue. Vnde sciendum est quod hæc condicionalis est vera. Si aliqua virtus materialis est infinita secundum durationem, ipsa est infinita intensiue: vel quia quælibet virtus materialis habet contrarium corruptens & ideo, si potest in infinitum resistere, oportet quod sit

¶ sit infinita intensiue, vt dicit quidam latinus, vel quia forma existens in materia dans ei esse, oportet de necessitate, quod in illa materia sit potentia conditionis, & quod in natura illius materie sit potentia & priuatio. Et ideo oportet de necessitate, quod sit vel quod potest esse aliquod contrarium seu corruptens: & si non, materia non esset in potentia: quod est contra positum: ex quo ergo non corrumpitur est infiniti vigoris intensiue, vel Philosophus voluit destruere consequens huius conditionalis, vt concludat oppositum arguentis, sic arguendo, Si aliqua virtus materialis est infinita extensiue, ipsa est infinita intensiue: sed impossibile est ipsam esse infinita intensiue, vt probat demonstratio Philosophi: ergo & hæc videtur magis esse intentio Commentatoris in de Substantia Orbis. Et ad maiorem declarationem dico quod de corpore celesti duæ fuerunt opiniones. Vna est Auicennæ, quam habuit à Platone; Auicennæ enim ponit cælum esse compositum ex materia huius nature, cum materia istorum inferiorum & ex forma dante sibi esse, per quam constituitur & sit ens in actu: & ipse concedit cælum esse corruptibile. Sed tamen perpetuatur à motore separato. Contra quod sunt demonstrationes Aristoteli in Libro Cæli, illic enim probatum est quod cælum non habet contrarium: ergo neque subiectum in potentia, vt dictum est: quia, si potentia actiua non potest esse, nec potentia passiua potest esse, & ideo, si in materia cæli est potentia & priuatio, sicut in materia istorum inferiorum, de necessitate oportet quod hic sit contrarium, & quod cælum corrumpatur. Præterea declaratum est à Philosopho in illo Libro perfecte, quod nullum corruptibile potest perpetuari ab alio, & hoc videtur quasi per se notum: quia hoc nihil aliud est quam dicere vnam naturam mutari in aliam, natura enim corruptibilis & æterni sunt nature valde diuersæ non communicantes etiam in genere. Vnde dicere aliquid esse corruptibile & ipsum esse perpetuum est dicere ipsum esse naturam corruptibilem & non corruptibilem. Quando enim propria alicuius nature inueniuntur in aliquo, tunc iudicamus illud esse illius nature. Si ergo æternitas seu perpetuitas sit in aliquo, illud de necessitate habet naturam æterni, aliter non essent hic nature propriæ & determinatæ, & consequentia propria & determinata. Posset enim quis dicere secundum hoc, quod accidentia propria ignis vel alterius forme sunt in aliquo, & tamen illud non est illius nature, & sic destrueretur scientia. Nos enim cognoscimus naturas esse diuersas per operationes & propria diuersa. Perpetuitas autem seu æternitas, idest duratio in infinitum, saltem sequitur de necessitate & proprie naturam æternam, secunda autem fuit Auempace ponentis in cælo esse materiam, & ipsum esse compositum ex materia & forma dante sibi esse: illa tamen materia est alterius nature, ita quod in illa materia non est potentia ad transmutationem substantialem, nec ad alterationem. Et dicit, quod hoc compositum non est corruptibile, sed tantum compositum, quod est ex materia horum inferiorum. Et hæc positio etiam omnino est falsa & impossibilis, primo enim hoc dictum videtur esse voluntarie dictum: nos enim non peruenimus ad compositionem, & ad naturam materie, nisi per transmutationem in substantiam: ex quo ergo hic non est transmutatio neque natura transmutabilis, quomodo possumus scire illic esse materiam? Si enim non esset transmutatio in rebus, nos diceremus quodlibet ens est vnum, idest habere vnā naturam, sicut ipsum est vnum in actu. Et à fortiori patet, quod nullam habemus viam ad cognoscendum materiam in qua non est potentia. Præterea hoc est dicere contradictoria sine consideratione. Nam in quo non est potentia ad contradictoria in eo non est potentia, potentia enim non est nisi ad contradictoria, nisi esset potentia æquiuoce dicta: & si non est in ipsa potentia, tunc natura eius est nulla rei actualis; & ergo non recipit formam

dantem ei esse, nam hæc consequentia est bona omnino, non est in ipso potentia ad contradictoria: ergo non est in ipso potentia, non est in eo potentia in sua natura: ergo est ens aliquod in actu, & non recipit esse actuale à forma. Materia enim existens in actu secundum suam naturam non recipit formam dantem ei esse actuale. Ex duobus enim in actu non fit vnum vere compositum: & ego vere non intelligo quomodo forma dat esse in actu materie cæli sicut reliquæ forme ex quo non est in natura illius materie potentia neque priuatio: & ideo ex hac positione vere sequitur positio Auerrois. Si enim illa natura est natura, in qua non est potentia neque priuatio, tunc illa est ens in actu: & in hoc assimilatur forme: quamuis sit in potentia ad motum localem vt declaratui Commentator: & habet formam per quam mouetur non dantem ei esse: & hæc est positio Auerrois, nam Auerrois ponit cælum esse subiectum in actu existens ex se, non per formam dantem ei esse: & est quasi medium inter formam & materiam. Est enim simile forme, quia non est in potentia, nec est in eo priuatio, neque recipit esse à forma, sed est ex se existens in actu, vt dictum est: non tamē in actu omnino perfecto, nisi per suam formam separatam, vt dictum est alibi: est autem simile materie aliquo modo, nam ipsum est in potentia ad motum circulem: & etiam est indiuiduum demonstratum, & ens demonstratum in actu, & habens vnam figuram in actu, & omnia ista sunt in corpore per materiam, & sunt in materia propter formam. In hoc tamen corpore non sunt propter formam dantem esse, sed propter motorem separatam: vnde corpus celeste, & omnes eius dispositiones sunt propter motorem, qui motor præcedit dimensiones in illo motu subiecto seu materie, non enim illic sunt dimensiones indeterminatæ in potentia, neque forma recipitur illis mediantibus, sed sunt tantum determinatæ: quas habent illa corpora secundum suas naturas: hoc tamen habent propter formas eorum separatas, neque illa corpora celestia sunt indiuiduum vntus speciei, sed sicut indiuidua, nam illa non componuntur vere ex genere & differentia, sed sunt tantum determinata & huiusmodi: & sunt diuersa inter se secundum suas naturas, & secundum naturas motorum ipsorum. Sunt tamen diuersa indiuidua secundum prius & posterius sicut & eorum motores, similiter hoc nomen indiuiduum non dicitur vniuoce de istis, & de inferioribus, vnde, vt dicit Commentator, potentia habet gradus, hæc igitur corpora non sunt neque forme neque materie proprie dictæ, neque compositum ex materia & forma, sed est quædam substantia corporea, idest quantitas, quæ magis debet dici subiectum, quam materia. & ideo hæc corpora celestia non sunt abstracta, neque forme & sunt indiuidua eo modo quo dictum est. Et ex istis, si quis habet intellectum bene dispositum potest videre defectum cauillationum latinorum circa hæc, hæc tamen omnia perfecte declarabo in libello de Substantia Orbis Deo volente. Quantitas tamen horum corporum dicitur vel æquiuoce, vel secundum prius & posterius, cum quantitate illorum corporum generabilium & corruptibilium: sicut & substantia istorum cum substantijs generabilium & corruptibilium, & forme illorum cum formis illorum, vnde credendum est, quod sicut forma illius corporis nobilior est formis illorum inferiorum, & alterius nature, ita & materia seu subiectum illius animalis celestis, & accidentia sequentia naturam illius, & maxime cum sit primum motum ex se, & causa omnium istorum inferiorum. Causæ enim intrinsecæ æterni, & generabilis & corruptibilis non est eiusdem generis: nec æternum & corruptibile ingrediuntur sub vno genere vniuoco, & ideo Auempace concedit positionem Auerrois non considerando. Præterea contra ambas opiniones est illud, quod declaratum est sæpe, quod omne compositum ex materia & forma dant ei esse, vel ex forma generica

generica & forma specifica, ex quo vna se habet vt materia, reliqua vt forma est vere factum: & hoc probatum est in quaestionibus meis de vnitatem intellectus per rationes Philosophorum, quas nullus bene dispositus negare potest secundum doctrinam Philosophorum. Præterea Philosophus probauit hoc idem in Tertridécimo Metaphysicæ, hoc modo. Ibidem enim determinat hanc quaestionem, scilicet, Vtrum res æternæ sint compositæ, seu esse possint ex elementis: & capit hic elemēta pro materia & forma, & arguit sic, omne constitutum ex elementis est compositum: omne compositum componitur ex rebus in quarum natura est potentia componi ex eis, idest quod sunt possibilis ad recipiendum compositionem: & hoc videtur certum, nam in natura componentium, vt componentia huiusmodi intelligitur vere potentialitas: & omne, in cuius causis est potentialitas, ad hoc vt illud sit, ipsum est possibile esse in vno tempore, & non est in alio: & cum declaratum est, quod in rebus æternis non est in eis possibilis non esse: ergo nulla res æterna est composita tali compositione: & ideo omne compositum est vere factum: vere autem factum non potest esse æternum à parte ante, & à parte post, & à fortiori primum motum. Præterea sequeretur, quod demonstratio Aristotelis in hoc Octauo esset nulla, & maxime secundum Auempace, nam ipse ponit cælum esse compositum & æternum non factum, neque in sua natura est corruptibilitas, possum ergo dicere, quod illa forma materialis mouet in æternum, secundum autem Auicē, forte hoc non sequitur, quia quamuis ipse dicat cælum esse compositum, ponit ipsum esse corruptibile secundum suam naturam: sed tamen dicit ipsum perpetuum à forma separata. Dicentes autem quod ratio Philosophi in hoc principio fundatur, scilicet quod Deus est infiniti vigoris intensiue, & quod nulla virtus materialis est infinita intensiue, vt quidam Latini nihil dicunt. Maximum enim inconueniens est dicere Aristotelem volendo demonstrare aliquid in declaratione illius quod Philosophi credunt, & demonstrasset oppositum, vel saltem illud quod est magis dubitabile conclusione: immo videtur quod hoc non possumus concedere, nisi supponendo ipsum esse separatam. Præterea secundum opinionem illius nulla esset ratio ad probandum primum motorem esse separatam, possumus enim dicere quod hæc virtus est materialis, & est infinita intensiue, & cognoscitiua: & tamen non mouet in instanti, quia non vult, vel quia passum non potest recipere actionem, sicut dicit ipse, quod quamuis sit Deus infiniti vigoris intensiue, tamen non mouet in instanti: quia non vult, vel per aliam causam, quæ placet eis. & ideo hoc dictum destruit demonstrationem Philosophi. Præterea illud quod dicit, quod potest mouere in instanti, tamen non vult: non est intelligibile apud Philosophos. Querunt enim Philosophi, si potest, ponatur in esse. Item querunt, vtrum potest velle: & si potest velle, ponatur in esse: & si non potest velle, ergo nullo modo potest, distinctiones autem quibus isti respondere credunt, nullæ sunt apud scientes secundum Philosophiam, sed non oportet de omnibus imaginationibus curam habere. Reliquæ autem rationes Philosophorum contra ista dicta, sunt dictæ per me in quaestionibus meis de vnitatem intellectus, & primo motore. Ratio autem Ioannis Grammatici contra demonstrationem Aristotelis nulla est, ipse enim dicebat, quod virtus cœli, per quam cælum durat in infinitum: est infinita secundum durationem: & tamen est in corpore finito. Et ideo apud ipsum, cælum habet virtutem finitam, & est corruptibile. Vel oportet dicere, quod demonstratio Arist. sit nulla, & est ratio multum apparens, cum bene consideratur, nam si quis diceret ei quod hæc virtus est finita intensiue, infinita extensiue ipse diceret similiter esse dicendum in demonstratione Aristotelis. Et tunc ipsa esset nulla, Responsio

A autem vera in hoc est illa, quam ponit Commentator in fine de Substantia Orbis: & hæc est in summa. Ioannes enim supponebat vnum falsum. Credebat enim cælum durare in infinitum per virtutem additam ei, hoc autem non est verum. Est enim æternum & incorruptibile propter priuationem causarum corruptipetium. In sua enim natura non est potentia neque priuatio neque contrarietas. Et ideo ipsum secundum suam naturam est æternum per priuationem illarum causarum, non per virtutem additam. Illud ergo, super quod Aristoteles est sustentatus in hac intentione, vt dicit Commentator commento. 41. Duodecimo Metaphysicæ, est, quod omnis actio æqualis, idest vniformis, infinita, semper æterna, necessario sit à potentia, cuius actio est infinita: cui nulla transmutatio accidit propter quam deficiat actio, & omnis potentia motoris in loco in corpore, cui accidit transmutatio, necesse est vt eius actio non sit semper æterna: quia ab alio mouetur idest per motum subiecti, vel quia illud quod est in materia potest moueri ab alio. Demonstratio ergo Aristotelis in hoc Octauo est ex proprijs, & præmissis & conclusio sunt primæ, idest quod separabilitas inest motori æterno, secundum quod motor æternus, seu formæ æternæ: quia idem sunt forma, & motor, & maxime in istis, non per aliam naturam, vt dicit Commentator de Primo in Libro Posteriorum, in commento magno. Et si intellectus possibilis etiam est abstractus, forte hoc est, quia intellectus agens, qui mouet in æternum, est idem cum intellectu possibili: non tamen dico vnum, idest motorem in æterno esse causam alterius, sed volo, quod vnum non inest alteri per aliam naturam. Intellectus etiam possibilis est forma æterna, vt dictum est in quaestionibus meis: & forte hæc demonstratio non est ex proprijs, nisi respectu motorum horum corporum cœlestium. hic tamen, scilicet circa hunc processum Octauo sunt duo genera demonstrationum in hoc. Vna est à posteriori, & alia est à causa: per motum enim æternum probamus motorem esse æternum, & per hoc habetur, quod ipse est separatus: postea fit demonstratio in causa in perpetuitate motus, quia motor est separatus: & hæc demonstratio est à propositionibus primis & immediatis, hic autem intelligo per primus duo, idest quod prædicatum inest subiecto in propositionibus, non per aliam naturam, nec per causam: quia nulla causa est in hoc quod motor separat mouet in æterno, nisi quia est separatus intransmutabilis, vt innuitur à Commentatore in de Substantia Orbis, neque sequitur propter hoc quod aliquid sit magis notum, & minus notum, & reliqua inconuenientia. Nam per effectum probatur causam esse, non tamen per causam probatur effectum esse. Hæc enim est alia species cognitionis à prima. Nam per illam causam referendo ipsam ad suum effectum habetur notitia magis perfecta, sed non probatur effectum esse, & ideo non est demonstratio circularis, vt innuitur hoc à Commentatore in Primo Posteriorum in commento magno. Vnde in Secundo processu acquiritur perfecta cognitio conclusionis per demonstrationem causæ tantum: cuius præmissæ non sunt notiores apud nos conclusione, vel aliquando quedam demonstrationes causæ tantum sunt ex causis agentibus vel materialibus, quibus positæ non necessario ponitur conclusio, sed causa: sed non acquiritur tunc causa conclusionis, seu non probatur conclusio, sed acquiritur cognitio eius perfectior, quæ est alia species cognitionis à prima: in demonstratione autem simplici, cuius præmissæ notiores sunt nobis & naturæ, & habent reliqua requisita, probatur effectus per causam: & ideo hæc vere & proprie est demonstratio simpliciter. Reliquæ autem, quæ pertinent huic quæsitio, & dicta modernorum circa limitationem Auicennæ & Auerrois, & circa omnia huic pertinentia, & solutiones omnium dubitationum siquæ sunt, perfecte declarabo

OCTAVI PHYSICORVM

clarabo Deo volente in Libro de Substantia Orbis, illic enim dicam omnia, quæ pertinent huic quæsito: & ea de clarabo diffusæ, & tam gratia Dei feci: hoc tamen dico hic, quod auctoritates istorum virorum non debent impedire intellectum ab hac veritate. Quia vere demonstratio Aristotelis firma est, & credo, quod quia homines non intelligunt demonstrationes Philosophorum, odio habent Philosophiam: & dicunt Philosophos dicere res phantasticas non demonstratas, & quasi hæc omnia dicta sunt à Commentatore vel in actu vel in potentia propinqua. In commento, 82. vbi dicit. Et adhuc remanet mouendo, idest sine eo quod moueatur. Vult

Com, 82.

dicere à manu. In eodem commento, vbi loquitur de inundatione, vbi dicit. Cum sit motus successiuus. Vnde de Commentum, 69. Quarti. Et nota quod hæc successio non est sicut successio Platonis, & consydera. In commento, 83. vbi dicit, Et etiam mutat se ab eo quod mouet illam secundum finem, idest ab appetibili: & vnde de commentum decimumseptimum.

Finis.

Hoc opusculum annotationum etc. finitum fuit anno latinorum. 1485. in fine Iulij Florentie.

Quæstionum Ioannis de Ianduno, super octo Libros Physicorum: ac Heliae Hebrei Cretensis de Primo Motore, de Mundi Efficientia, de Esse & Essentia, & Vno, cum eiusdem in Dictis Auerrois super eosdem libros Annotationibus, finis.

REGISTRVM

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u

Omnes quaterniones. præter u quinternionem.

Registrum Tabulæ per se patet.

Venetijs In officina hæredum Lucae Antonij Iuntae.
Anno domini. M D L I.
Mense Iulio.